

Slovenski Pravnik

Glasilo društva „Pravnika“ v Ljubljani

VSEBINA:

1. UNIV. PROFESOR ALEKSANDER MAKLECOV: Očuvalne odredbe modernega prava (Dalje)	73
2. DR. AVGUST MUNDA: Zaščita časti po novem kazenskem zakonu	96
3. DR. JOSO JURKOVIČ: Področje uredbe po ustavi z dne 3. septembra 1931	112
4. Književna poročila	119
5. Razne vesti	131
PRILOGA: Odločbe stola sedmorice v civilnih stvareh II (štev. 291—297).	

V LJUBLJANI 1932

Urednik: Dr. Rudolf Sajovic

Natisnila Narodna tiskarna — Predstavnik Franc Jezeršek

Rokopisi naj se pošiljajo: Uredništvo »Slovenskega Pravnika« v Ljubljani, Bleiweisova cesta 16/I.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

1911

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

Slovenski Pravniki

Leto XLVI.

Ljubljana, aprila 1932.

Št. 3. — 4.

Očuvalne odredbe v sistemu modernega prava.

Univ. prof. Aleksander Maklecov.

(Dalje.)

II. del. Okvir in kriteriji očevalnih odredb.

§ 1. Kaj je imeti za očevalne odredbe v kazenskem pravu kraljevine Jugoslavije.

V našem kazensko-pravnem slovstvu ni polnega soglasja glede vprašanja, kaj je imeti de lege lata za očevalne odredbe: ali samo tiste, ki so kot take izrečno označene v IV. poglavju k. z. (§§ 50—60), ali pa tudi druge slične ustanove, ki jih v tem poglavju ni.

Dvome povzroča predvsem pravna narava v zgojnih odredb proti otrokom in mlajšim maloletnikom. V obrazložitvi n. k. z. iz l. 1922 so nekatere vzgojnih odredb imenovane naravnost očevalne: »Za decu i mladje maloletnike se u §§ 20., 21. i 22. predvidja kao mera bezbednosti upućivanje u zavode za vaspitanje ili u zavode za popravljanje.« (Str. 90). Obrazložitev za občni del tega projekta je izdelal prof. Toma Živanović (gl. str. 83). Kvalifikacija odredb proti maloletnikom kot očevalnih je značilna vprav za Živanovićevo konstrukcijo tega instituta.¹ V svojem komentarju h k. z. z dne 27. januarja 1929 zastopa avtor isto stališče: »Merama bezbednosti iz gl. 4. imaju se pridružiti mere bezbednosti protiv dece... i mladjih... maloletnika...«. »Otpuštanje na prokušavanje, upućivanje u zavod za vaspitanje i upućivanje u zavod za popravljanje su mere bezbednosti protiv mladjih maloletnika krivaca.«²

¹ Dr. Toma Živanović. Osnovni problemi krivičnog prava. Beograd. 1930. Str. 179, 180.

² Dr. Toma Živanović. Krivični zakonik i zakonik o sudskom krivičnom postupku s kratkim objašnjenjem. Beograd. 1930. Str. 32

Manj določno je stališče, ki ga zavzema komentar Šilovića-Franka. Dočim trdi ta komentar na str. 44 brez pridržka, da »sva sredstva, koja zakonik primenjuje na djecu i mladje maloletnike (dašto osim kazne) su mjere bezbednosti,« priznava na str. 41, da niti iz § 50 k. z. »nam ne postaje jasno, pod koji kazneno-pravni pojam spadaju mjere, koje se mogu upotrebiti protiv mladjahnih lica«.

Prof. Čubinski v svojem komentarju tega vprašanja posebej ne obravnava. Toda iz celotne zveze je opravičen zaključek, da razlaga pojem očuvalnih odredb restriktivno in šteje med očuvalne le odredbe, določene v 4. poglavju k. z.: »Da bi se podvukla osobena priroda mera bezbednosti, naš zakonik, prihvativši mere bezbednosti i postavivši iste pored kazni, smestio je te mere u zasebnu (četvrtu) glavu.« (Str. 147).

Dr. Dušan M. Subotić, ki v svojem ekspozeju ni ločil očuvalnih in vzgojnih odredb, izrečno razlikuje v svoji novejši razpravi očuvalne odredbe od vzgojnih odredb proti maloletnim: »Les mesures tutelaires pour les mineurs délinquants ne sont pas mentionnées dans le § 50 du Code penal... Il s'agit de mesures d'éducation et de correction.«³ Prav tako označuje prof. Dolenc odredbe, ukrenjene zoper mlajše maloletnike, kot »dopolnilo nedostatne vzgoje«: »Če jih imenuje ekspoze (str. 6) »zaščitne mere,« ni zadel njih pravilne vsebine in pomena: Ne gre za zaščito družbe pred mlajšim maloletnikom, ampak za to, da se zatro z dopolnitvijo vzgoje klice zločinstvenosti mladostnega kršilca predpisov k. z., zlasti da se mu ojači volja za nadaljnje pošteno življenje.«⁴

Omenjena neenotnost naziranj glede obsega očuvalnih odredb po našem k. z. ni naključna. V njej se zrcali pomanjkanje enotnosti v pojmovanju očuvalnih odredb v

in 36. Gl. tudi Dr. Toma Živanović. Osnovi krivičnog prava. Opšti deo. Dodatak (izmene i dopune 2. izdanja, od 1923) prema Krivičnom Zakoniku Kraljevine Jugoslavije od 27. I. 1929. Beograd 1930. Str. 68 in nasl. Primerj. tudi ekspoze dr. Dušana Subotića, predsednika kasacionog suda i vladinog poverenika o predlogu kaznenog zakonika održan u sednici zakonodavnog odbora 27. IV. 1926. Beograd 1926. Ekspoze označuje vzgojne odredbe na več mestih kot »zaštitne mere«, »mere bezbednosti« in »mere sigurnosti«. (Str. 5, 7 in 9.)

³ Dr. Dušan M. Subotić. Poročilo X. kongresu za kazensko pravo v Pragi 1930. Str. 9.

⁴ Dr. Metod Dolenc. Tolmač h k. z. Lj. 1929. Str. 83.

kazensko-pravni doktrini. Pojem in konstrukcija očuvalnih odredb nista tako izdelana kot pojem in konstrukcija kazni, ki je v primeri z očuvavno odredbo zgodovinski prius. Očuvalne odredbe so institut, ki je šele in statu nascendi. Sicer ni oporekati, da stoji vzgojna sredstva proti otrokom in mlajšim maloletnikom bližje pojmu očuvalne odredbe kot pa kazni. Vzgojna sredstva se morajo prilagoditi predvsem stanju mladostnika; pomen storjenega zločina je upošteven šele v drugi vrsti. Tudi v pogledu trajanja so vzgojna sredstva, vsaj tista, ki so zvezana z odvzemom prostosti, slična tovrstnim očuvalnim odredbam. V kazensko-pravnem slovtvu se čestokrat vzgojna sredstva subsumirajo pod generični pojem očuvalnih odredb. Toda že pred dvajsetimi leti je Franz v. Liszt prepričevalno dokazal, da je treba vendar razlikovati pojem nevarnosti na eni strani in pojem potrebe po skrbstveni zaščiti na drugi strani («zwischen dem Zustand der Gefährlichkeit und dem der Hilfsbedürftigkeit»⁵). V tej različnosti kriterijev je utemeljena ločitev očuvalnih odredb v pravem pomenu besede od skrbstvenih in vzgojnih sredstev proti nezrelim maloletnim osebam. Proti zamenjavi pojmov očuvalnih odredb in vzgojnih sredstev je nastopil zelo odločno tudi Paul Köhne.⁶ Vzgojne odredbe tvorijo pojem zase. Istovetiti jih z očuvalnimi odredbami zoper odrasle habitualne zločince, delomrzneže, pijance in sl. bi pomenilo puščati v nemar povsem svojevrstne naloge države v njeni borbi zoper zanemarjenost in zločinstvenost mladine. Kriterij za uporabo vzgojnih odredb ni »nevarnost za javno varnost,« marveč potreba po popolnitvi pomanjkljive vzgoje. Rešitev zanemarjene mladine pred popolno izprijenostjo in propalostjo ima v tem primeru bolj važen

⁵ Franz v. Liszt v »Mitteilungen der JKV«, XVII, str. 427.

⁶ »Vor allen Dingen liegt mir daran, dass die Fürsorgeerziehung ihres kriminellen Charakters als Strafersatz- und Sicherungsmittel entkleidet wird. Ich bin der prinzipiellen Ansicht, dass sie auch kein Sicherungsmittel als das Arbeitshaus oder die Trinkerheilanstalt ist, denn sie soll mit Rücksicht darauf verhängt werden, dass jeder junge Mensch Anspruch darauf hat, eine Erziehung zu genießen, wie er sie normalerweise im Elternhaus findet.« Paul Köhne v Verhandlungen des 31. deutschen Juristentages. Berlin 1922. III. Bd. Str. 642. — V jugoslovenski literaturi označuje Urošević oddajo v zavod za vzgajanje ali poboljševanje še vedno kot kazen! »Upučivanje u zavod za vaspitanje odnosno popravljanje, koje može i godinama trajati, u stvari je vremena kazna lišenjem slobode.« Laza Urošević. Sudski Trebnik. III. deo. Beograd. 1929. Str. 58.

pomen kot zaščita javne varnosti.⁷ Pravni red in njegove norme so za mladostnike nekaj tujega, oni se morajo vanje šele vživeti. Za to je treba vzgojne odredbe prilagojevati plastični obrazovalni sposobnosti otrok in maloletnih in že zaradi tega ločiti od očuvalnih odredb. Kajti le-te so prirojene za nevarne odrasle osebe, ki se označujejo z izoblikovanim kriminalnim značajem. O takem značaju pri maloletnih seveda ni moči govoriti.

Razlika med očuvalnimi in vzgojnimi odredbami je utemeljena ne samo v teoriji, marveč se da ugotoviti z analizo določb naše reformirane kazenske zakonodaje. V tem pogledu nas ne vežejo netočne označbe pravne narave vzgojnih odredb v motivih za n. k. z. 1922 in v ekspoziciji dr. Dušana M. Subotića. Merodajno je po vobče priznanih načelih pravilne interpretacije le kočnoveljavno besedilo zakona.

V § 50 k. z. so očuvalne odredbe navedene t a k s a t i v n o : »Očuvalne odredbe so: pridržba po prestani kazni, oddaja v prisilno delavnico, oddaja v zavod za zdravljenje ali za čuvanje, oddaja v zavod za zdravljenje pijancev, prepoved zahajati v krčmo, zaščitni nadzor, izgon, prepoved izvrševati poklic ali obrt in odvzem izvestnih predmetov.« Naš k. z. ne vsebuje določbe, ki bi bila nalična čl. 199 italj. k. z. iz l. 1930, po katerem velja načelo nulla poena sine lege mutatis mutandis tudi za očuvalne odredbe: »Nessuno può essere sottoposto a misure di sicurezza che non siano espressamente stabilite dalla legge a fuori dei casi dalla legge stessa preveduti«. In vendar ni nobenega dvoma, da velja tudi po našem k. z. glede očuvalnih odredb isto načelo. Kot očuvalne odredbe je smatrati le tiste odredbe, ki jih kot take označuje k. z. v § 50. Kaz. postopnik govori pa na več mestih o očuvalnih odredbah, d o p u s t n i h po kazenskem zakonu (gl. n. pr. § 110, odst. 1, § 280, odst. 3 k. p.) ter uporablja izraz »očuvalna odredba« vedno v tehničnem smislu.^{7a} V § 337 t. 3 k. p. se smatra za prekršitev material-

⁷ Gl. Dr. Ferdinand Kadečka. Das österreichische Jugendgerichtsgesetz. Wien. 1929. Str. 48. Prof. Šilović naglaša, da »ovdje mora država da nadoknadi ono, što nisu učinili roditelji, da na mjesto kazni stupi zaštitni odgoj.« Novi krivični postupak. Dr. Josip Šilović, Postupak protiv maljолjetnika... »Pravni Pregled«, Knjiga II. Beograd. 1922. Str. 124.

^{7a} Izraz »očuvalne odredbe« v § 474 k. p. je očitno pomotoma uporabljen v slovenskem prevodu kazenskega postupnika. Primerj. izvorno besedilo: gre za »mere obezbedjenja« = »zavarovalne odredbe« kot

nega zakona, če je sodišče z odločbo o kazni ali o č u v a l n i h o d r e d b a h prekoračilo svojo kazensko oblast. Potemtakem bi pomenila tudi določitev vzgojne odredbe v smislu § 446 k. p. kot očuvalne prekršitev materijalnega zakona.

Uvodni zakon z dne 16. februarja 1929 izrečno razlikuje zavode za vzgajanje in poboljševanje od zavodov za izvrševanje očuvalnih odredb (čl. 20). Prav tako omenja uredba o izvrševanju očuvalnih odredb le očuvalne odredbe v pravem pomenu besede, to se pravi tiste, ki so taksativno navedene v § 50 k. z. (primerj. §§ 1 in 49 ur. o izv. očuv. odredb z dne 13. januarja 1930, št. 3265, »Služb. Nov.« št 17/VI, Ur. l. št. 125/30.) Za ustanavljanje in delovanje državnih zavodov za vzgajanje in poboljševanje otrok in mlajših maloletnikov pa velja posebna uredba z dne 18. januarja 1930, št. 5297 (»Služb. Nov.« št. 23/IX, Ur. l. št. 131/3a.) Izdana sta tudi posebna razporeda: 1. za oddajanje oseb v zavode za izvrševanje očuvalnih odredb z dne 29. decembra 1929, št. 107., 271 (»Služb. Nov.« št. 7/II, Ur. l. št. 97/30) in 2. za oddajanje maloletnikov (maloletnic) v zavode za vzgajanje in poboljševanje (»Služb. Nov.« št. 5/I, Ur. l. št. 96/30.)^{7b}

Ukrepe proti otrokom označuje naš k. z. kot »prisilno vzgajanje« (§ 26, odst. 4 k. z.), ukrepe napram mlajšim maloletnikom imenuje »odredbe« (§ 28, odst. 4 k. z., § 449, odst. 2 k. p.), »odredbe, ukrenjene zoper mlajše maloletnike« (§ 29 k. z. in naslov 2. oddelka XXIV pogl. k. p.) »vzgojna sredstva« (§ 442 odst. 3 k. p.) in »vzgojne odredbe.«

Vse prej navedeno kaže, da niti s teoretskega niti s pozitivno-pravnega vidika ni moči istovetiti vzgojnih odredb v našem pravu z očuvalnimi odredbami. Če upoštevamo v splošnem sistemu sankcij našega kazenskega prava tudi vzgojne odredbe, moremo upravičeno govoriti o t r i a l i z m u sankcij po našem pravu: 1) kazni, 2) očuvalne odredbe in 3) vzgojne odredbe. Vsaka izmed teh sankcij ima svoje specifične posebnosti, na katere smo opozorili v svojih prej-

ustanovo izvršilnega postopka, ki se tiče zasebnopravnih odškodninskih zahtevkov.

^{7b} Razpored za oddajanje oseb v zavode za izvrševanje očuvalnih odredb z dne 29. decembra 1929, št. 107, 271 (»Služb. Nov. št. 7/II) imenuje oddajo maloletnih oseb v zavod za vzgajanje in moralno poboljševanje maloletnikov po čl. 12 z. o zašč. javne varnosti in reda v državi o č u v a l n a o d r e d b a, kar mi točno. Primerj. tudi predlog zakona o istupima za kraljevino SHS. Br. 38564. 7. Juna 1926 (§ 204).

šnjih izvajanjih. Glede tega načelnega vprašanja moramo biti na jasnem, kajti le tedaj utegnemo služiti idejnim intencijam naše reformirane kazenske zakonodaje. Vsaka nejasnost v pogledu teh temeljnih pojmov, ki jo opažamo v enem delu naše strokovne literature, utegne povzročiti nevarno zmešnjavo tudi pri določitvi in izvrševanju poedinih sankcij, ki se bistveno razlikujejo po svoji pravni naravi, kakor tudi po svojem socialnem namenu.

Zaradi ilustracije naj navedemo le nekaj primerov. Prof. Toma Živanović označuje kot očuvavno odredbo celo prisilno vzgajanje po § 26., odst. 4. k. z.⁸ Kakor znano, odreja to prisilno vzgajanje v arstveno sodišče. Živanovićevo stališče pride torej naravnost v navzkrižje s temeljno določbo § 1., odst. 1. k. p., po katerem sme za kazniva dejanja po občnem kazenskem zakoniku kakor tudi po posebnih zakonih izreči kazen in očuvalne odredbe samo pristojno sodišče na podstavi kazenskega postopanja, pokrenjenega in izvedenega po tem zakonu. V resnici v zakonu samem ni nobenega protislovja, ker prisilna vzgoja ni očuvalna, temveč vzgojna odredba!

Po § 141., odst. 1. k. z. je kazniv, kdor pomaga drugemu, da ga ne zadene kazen zaradi njegovega kaznivega dejanja ali očuvalno sredstvo. Če smatramo tudi vzgojne odredbe za očuvalne, potem velja ta predpis tudi za tistega, ki pomaga maloletniku, da ga ne doseže vzgojna odredba. Zelo dvomljivo, da bi tako tolmačenje ustrezalo občnim načelom interpretacije, ker uporablja zakon izraz »očuvalna odredba« le v tehničnem smislu. (Pravilno: Dolenc. Tolmač, str. 248.) Prav za to je moral avstr. zakon o mladinskem sodstvu z dne 18. julija 1928 (BGB1. Nr. 234) uvesti posebno določbo o odgovornosti tistega, »wer vorsätzlich einen unmündigen oder jugendlichen Rechtsbrecher einer vom Gerichte oder vom Jugendamt angeordneten Erziehungsmaßregel entzieht oder ihn verleitet, sich einer solchen Massregel zu entziehen, oder ihm dazu Hilfe leistet« (§ 8).^{8a}

⁸ Dr. Toma Živanović. Osnovi... Dodatak. Str. 68.

^{8a} § 69., 2. odst. k. z., ki določa kazensko odgovornost obsojencev, ki jim je vzeta prostost zbog izvrševanja kakšne očuvalne odredbe, se nanaša očitvidno le na očuvalne odredbe v pravem pomenu besede, a ne na vzgojne odredbe; pravitako § 76., odst. 1. k. z., lko govori v zvezi s povratkom o pridržbi v zavodu za očuvalna sredstva (»... ali, če je bil pridržan v zavodu za očuvalna sredstva, ko je bil odpuščen iz njega...).

Navedeni primeri nas prepričujejo, da utegne zamejnjava pojmov očuvalnih in vzgojnih odredb privedi de lege lata do nepravilnega razlaganja določb naše kazenske zakonodaje.

Edina odredba, ki je istočasno uvrščena i med očuvalne i med vzgojne odredbe, je zaščitni nadzor. Označen je kot očuvalna odredba v IV poglavju k. z. (gl. zlasti §§ 50. in 56. k. z.); kot vzgojna odredba pa tvori predvsem sestavni del t. zv. odpusta na preskušnjo (§ 28., odst. 3. k. z.). Kazenski postopek večinoma ne rabi v tem primeru tehničnega termina »zaščitni nadzor«, temveč govori raje o odpustu na preskušnjo »pod neprestanim nadzorom zakonitega zastopnika ali zaupnika« (§ 443., odst. 1., t. 1.), oziroma uporablja izraze: »skrb za nadzor mlajšega maloletnika«, »nadzor in skrb glede maloletnika« (§ 449., odst. 1. k. p.), »skrb in nadzor« (§ 440., odst. 3. k. p.). Zdelo bi se na prvi pogled, da gre za posebno vzgojno sredstvo skrbstvenega nadzora, ki ga je formalno razlikovati od zaščitnega nadzora kot očuvalne odredbe. Toda ta zaključek bi bil napačen, ker govori § 56., odst. 1. k. z. expressis verbis o zaščitnem nadzoru tudi glede oseb, ki se odpuste na preskušnjo (primerj. tudi § 440., 4. odst. k. p.).

Podrobna analiza instituta zaščitnega nadzora presega okvir te razprave. Omenimo le mimogrede, da se tudi de lege lata razlikuje zaščitni nadzor proti maloletnikom v marsikaterem oziru od zaščitnega nadzora, ki se uporablja proti odraslim. Posebnost tiči predvsem v izberi oseb, katerim je poverjen zaščitni nadzor nad maloletnimi. Te osebe se pritegnejo specialno iz krogov, ki se bavijo z vzgajanjem mladine in oskrbovanjem sirot (§ 440. k. p.). Sem gredo tudi skrbstvena oblastva in društva za zaščito maloletnikov (§ 28., odst. 3. z. izv. kazni; § 7. uredbe o izv. očuv. odredb). Posebej je urejen tudi zaščitni nadzor maloletnikov, odpuščenih iz zavodov za vzgajanje in poboljševanje (§ 454. k. p.). Pri odpustu na preskušnjo tvori nadzor le splošni okvir za izvedbo raznovrstnih vzgojnih ukrepov (§ 449. k. p.) slično kot pri anglo-ameriškem Probation-System.

Mislimo nadalje, da je t. zv. »poostren zaščitni nadzor, ki ga vrše izjemoma policijska oblastva«, katerega je contra legem uvedla uredba o izv. očuv. odredb (§ 63., odst. 1., t. 5. cit. ur.) absolutno neprimeren za maloletnike.

Naš splošni zaključek se glasi: zaščitni nadzor v našem pravu je neke vrste mešano, — deloma očuvavno, deloma vzgojno — sredstvo, ki zavzema v tem pogledu čisto

svojevrstno mesto v sistemu sankcij našega novega kazenskega prava.^{8b}

V našem kazenskem zakonu je določen poleg kazni, očuvalnih in vzgojnih odredb še poseben ukrep, ki ga je de lege lata težko subsumirati pod pojem kakšne izmed navedenih sankcij. To je objava sodbe.

Mesto, ki ga zavzema objava sodbe v sistemu kazenskih sankcij, je vobče zelo nedoločeno. Čehoslovaški n. k. z. iz leta 1926 jo smatra za očuvavno odredbo (§ 63), prav tako španski k. z. z dne 8. septembra 1928 (čl. 90, št. 2). Italj. k. z. iz leta 1930 jo uvršča med stranske kazni (le pene accesorie, čl. 19 in 36). V švic. n. k. z. iz l. 1931 spada objava sodbe pod nedoločeni pojem »andere Massnahmen« (§ 58), v nemško-avstr. n. k. z. iz l. 1927 pa je navedena v oddelku: Nebenstrafen und Nebenfolgen (§ 51). V jugoslovenskem k. z. je ostala objava sodbe izven sistema sankcij, ki so kategorizirane v občnem delu k. z.

To se dá razložiti menda s tem, da utegne objava sodbe imeti različen pomen in zasledovati različne smotre. J. Goldschmidt je prepričevalno dokazal notranjo neenotnost tega ukrepa, ki je včasih »beschämende Ehrenstrafe«, včasih »Privatgenugtuung«; utegne pa ponekod zasledovati tudi smoter očuvanja in končno se uporablja tudi radi rehabilitacije.⁹ Motivi švic. n. k. z. iz l. 1918 prav tako naglašajo, da je objava sodbe — »bald eine Verschärfung der Strafe, bald eine Warnung des Publikums, bald eine Ehrenrettung«.¹⁰ Rittler označuje objavo sodbe kot očuvavno odredbo, ki zadeva čast;¹¹ Češki kriminalist Milota pa pravi, da ima ta ukrep deloma značaj očuvalne odredbe (»la publication du jugement a, dans une certaine mesure, le caractère de mesure de sûreté), toda utegne biti tudi poostritev kazni (»une aggravation de la peine«).¹²

^{8b} O posebni vrsti nadzora napram otrokom gl. pozneje (III. del naše razprave).

⁹ Dr. James Goldschmidt. Strafe und verwandte Massregeln. Vergl. Darstellung des deutschen und ausländischen Strafrechts Allg. Teil. IV. Bd. Str. 413 in 442. Primerj. tudi Exner, op. cit., str. 106.

¹⁰ Botschaft des Bundesrates an die Bundesversammlung zu einem Gesetzentwurf, enthaltend das schweizerische Strafgesetzbuch (vom 23. Juli 1918).

¹¹ Gl. poročilo Rittlerja. X. kongresu za kazensko pravo v Pragi (1930). Str. 19.

¹² Gl. poročilo prof. Milota istotam. Str. 6. — Primerj. tudi: Dr. Vinko Žganec i Petar Žorž. Tumačenje Krivičnog Zakonika za

Objavo sodbe v naši kazenski zakonodaji označujejo nekateri naši komentatorji kot stransko kazen. To ni povsem točno. »V § 35 k. z. — pravi prof. Dolenc, — ni navedeno sredstvo borbe zoper zločinstvenost: osebno žigosanje obsojene osebe s prisilno objavo sodbe. Moramo ga po vsej priliki uvrstiti med stranske kazni (gl. §§ 139, 305, 342 in 363), ker pomeni neko objektivno zlo« (Tolmač, str. 106). Na drugem mestu označuje objavo sodbe bolj točno kot »dodatek h kazni«. (Istotam, str. 246). Prof. Čubinski vidi pravtako v objavi sodbe — »naročitu vrstu sporedne kazne« (Komentar, Posebni deo, str. 51).

Objava sodbe zasleduje tudi po našem pravu heteregene smotre. V primerih §§ 139 (lažna ovadba) in 305 (kleвета) je smoter vsaj v prvi vrsti zadoščenje lažno ovadenemu, oziroma oklevetanemu (primerj. tudi čl. 63 z. o tisku). Drugače pa v primerih § 342 (prevara v trgovini ali v prometu) in v § 363 (pomoč pri igranju na slepo srečo), kjer gre predvsem za svariло družbe pred ljudmi, nepoštenimi in nevestnimi v svojem poslovanju.¹³

Formalno objava sodbe po našem k. z. ni niti kazen, niti očuvalna odredba. Saj ni omenjena niti kot kazen v § 35, niti kot očuvalna odredba v § 50 k. z. V § 281 k. p., ki določa vsebino kondemnatorne sodbe, je objava sodbe po tisku ob obsojenčevih stroških uvrščena poleg določb o zasebno-pravnih zahtevkih in o stroških kazenskega postopanja in izvršitvi kazni. Da se kljub temu, po ideologiji naše kazenske zakonodaje, prisilna objava sodbe približuje kazni, se razvidi iz 2. odst. § 332 k. p., po katerem obsega odločba o kazni tudi razglasitev sodbe v no-

Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca. I (Opšti deo). Sombor 1929: »Nije pomenuta medju merama bezbednosti, ali, radi sistema, navešćemo ovde — objavu presude koji sud naredjuje u osudama zbog delikata iz §§ 342 i 363 K. Z.« Str. 14.

¹³ Objava oprostilne sodbe po §§ 280 in 369, 4. odst. k. p. zasleduje edinole smoter rehabilitacije. — Z izvrševanjem očuvalnih odredb sta zvezani: a) razglasitev prepovedi zahajati v krčmo v »Službenih Novinah« in v strokovnem gostilničarskem listu po § 54 uredbe o izv. očuv. odredb; b) objava prepovedi izvrševati poklic ali obrt po § 68 iste uredbe. V obeh primerih gre le za način izvrševanja očuvalnih odredb. V nemškem slovstvu opozarja Aschrott, »dass eine derartige öffentliche Bekanntmachung den Charakter einer Ehrenstrafe haben würde«. Dr. P. F. Aschrott v zbirki: Aschrott — v. Liszt. Die Reform des Reichstrafgesetzbuches Bd. I. Berlin. 1910, str. 149.

v i n a h. Objava sodbe je tu potemtakem res neki dodatek kazni (Dolenc), ki ga vendar ne moremo imenovati stransko kazen v formalnem smislu besede.

Zadržali smo se na objavi sodbe le radi ugotovitve negativnega dejstva, da ni objava sodbe po našem pravu očuvalna odredba, kakor je to n. pr. po čehosl. n. k. z. iz l. 1926 in po španskem k. z. iz l. 1928. Razglasitev prepovedi zahajati v krčmo in objavo prepovedi izvrševati poklic ali obrt je smatrati le kot način izvrševanja očuvalnih odredb.

Resume naših izvajanj glede okvira očuvalnih odredb po našem pravu se glasi: očuvalne odredbe so le one odredbe, ki so označene kot take v IV. poglavju k. z. Vzgojne odredbe proti otrokom in mlajšim maloletnikom niso očuvalne odredbe. Objava kondemnatorne sodbe, ki je ostala brez točne kvalifikacije v našem kazenskem pravu, ni očuvalna odredba, marveč dodatek h kazni.

§ 2. Kriteriji za določitev očuvalnih odredb v k. z. iz l. 1929.

Poskusimo sedaj opredeliti kriterije, ki so merodajni za določitev očuvalnih odredb po našem pravu.

Ta naloga ni lahka, kajti opraviti imamo z institutom, ki tvori, čeprav ni povsem neznan zgodovini prava,¹⁴ vendar neko novost v sistemu modernega prava. S tem se dá razložiti, da zavzema reglementacija očuvalnih odredb relativno zelo skromno mesto v novejših kazenskih zakonih in načrtih. Dočim vsebuje občni del k. z. podrobne odredbe o kazenski odgovornosti in kaznivosti, o odmerjanju kazni, o zastaranju itd., so določbe o očuvalnih odredbah omejene na pičlo število paragrafov.¹⁵ Vse kaže, da zakonodajec še nima pod seboj trdnih tal in da gre le za poskus uveljaviti in oživotvoriti novo sredstvo za borbo zoper zločinstvenost. Z drugimi besedami zaenkrat imamo le rudimentarno obliko očuvalnega prava, ki zelo zaostaja v pogledu popolnosti od kazenskega prava v ožjem pomenu besede. Tem bolj je važna in odgovorna naloga kriminalista teoretika, ki hoče pokazati očuvalne odredbe kot logično zaokrožen sistem. Pozitivna zakonodaja mu ne nudi v tem pogledu povsem zanesljivega oporišča, ker kaže često pomanjkljivost, nedoslednost in notranjo neenotnost.

Prvo vprašanje, ki je načelno važno glede na pravno konstrukcijo očuvalnih odredb, je vprašanje kriterija, od-

¹⁴ Primerj. n. pr. Dr. Rudolf Ritter. Die Behandlung schädlicher Leute in der Carolina. 1930.

¹⁵ Izjeme tvori le novi italij. k. z. 1930 (čl. 199—214)..

nosno kriterijev, ki so merodajni za določitev teh odredb. Ozmimo se predvsem na očuvalne odredbe, ki imajo osebni značaj, to se pravi, ki so namenjene osebam, v razliko od očuvalnih odredb, ki se tičejo stvari.

V teoriji očuvalnih odredb kakor tudi v pozitivni zakonodaji se šteje kot osnovni kriterij pri določitvi te vrste očuvalnih odredb nevarno stanje storilca. Tako se po našem pravu: a) pridrževanje po prestani kazni uporablja zoper zločinca, »če se da sklepati po storjenih dejanjih in po njegovem življenju, da je nevaren za javno varnost« (§ 51, odst. 1 k. z.); pogojni odpust pa je v tem primeru dopusten, ko minejo tri leta po prestani kazni, »če je moči smatrati, da ni več nevaren za javno varnost« (§ 51, odst. 4 k. z.) (Primerj. tudi § 32, odst. 1 uredbe o izvrševanju očuv. odredb z dne 13. januarja 1930; št. 3265... Služb. Nov.« št. 17/VI, Ur. l. št. 125/30.)

b) Oddaja v prisilno delavnico se izreka pod pogoji, določenimi v zakonu, proti osebi, ki jo označuje zakon »kot nevarno za javno varnost«, če spozna sodišče, »da je nagnjena na izvrševanje kaznivih dejanj.« (§ 52, odst. 1 k. z.)

c) Oddajo nevračunljivih in manj vračunljivih oseb v zavod za zdravljenje ali za čuvanje utemeljuje zakon s »koristjo javne varnosti« (§ 53, odst. 1 k. z.). Glede drugega kriterija gl. pozneje.

č) Pri oddaji v zavod za zdravljenje pijancev, (§ 54. k. z.) kriterij nevarnosti v besedilu zakona izrečno ni naveden, pač pa je jasno, da gre za primere nevarne nagnjenosti na pijančevanje. V cit. uredbi o izv. očuv. odredb pa je ta moment posebno poudarjen (§ 45 cit. uredbe). Določitev druge milejše očuvalne odredbe proti pijancem (prepoved zahajati v krčmo) je tudi odvisna od storilčeve nevarne nagnjenosti (»kadar pije, nagnjen na izgrede«). (§ 55 k. z.)

d) Smoter zaščitnega nadzora je med drugim v tem, »da se odpuščenec čuva zoper nevarnost novih kaznivih dejanj« (§ 56, odst. 2. k. z.).

e) Izgon kot očuvalna odredba se sme določati, »če se mora smatrati glede na način izvršitve ali na nagibe storjenega kaznivega dejanja, da bi bilo obsojenčevo bivanje v kakšnem kraju nevarno za pravni red.« (§ 57, odst. 1 k. z.)

f) Za prepoved izvrševati poklic ali obrt je prav tako pogoj: »nevarnost, da ponovi (dotični) zlorabe ali kršitve.« (§ 58. odst. 1 k. z.).

Uredba o izv. očuv. odredb vidi splošni namen izvrševanja očuvalnih odredb iz §§ 51 do 54 k. z. v »zaščiti koristi javne varnosti« (§ 2 ur.), namen drugih očuvalnih odredb pa v zaščiti družbe, da se osebe, zoper katere so te odredbe odrejene, odvrnejo od izvrševanja kaznivih dejanj. (§ 50 ur.)

Kar se tiče edine stvarne očuvalne odredbe, ki je določena v našem k. z. (odvzem izvestnih predmetov iz § 59. k. z.), tu ne gre (vsaj neposredno ne), za zločinčevo nevarno stanje, marveč za svojstvo predmeta: a) prosti promet, s katerim pospešuje storitev zločinov ali b) ki utegne po okolnostih pospeševati škodljive posledice zločina. Prof. A. Lenz govori v tem primeru o »Gemeingefährlichkeit der Sachen«.

Nevarnost je torej temeljni pojem v nauku o očuvalnih odredbah. Zato je treba biti na jasnem glede prave vsebine tega pojma. Za uporabo očuvalnih odredb, ki imajo osebni značaj, je merodajno nevarno stanje storilca. Razlikovati je ta pojem od nevarnosti dejanja, ki ima važen pomen v kazenskem pravu, toda v drugi zvezi (»die Gefährlichkeit einer Situation im Hinblick auf einen bestimmten Erfolg«).¹⁶

Prvo, kar je treba ugotoviti v pogledu kriterija »nevarnosti storilca«, je, da se ne tiče le prošlosti, marveč tudi bodočnosti. Ocena storilčeve nevarnosti je v prvi vrsti prognoza, t. j. sodba o bodočnosti.¹⁷ Dočim moramo pri sodbi o krivdi upoštevati duševno zločinčevo stanje ob času, ko je storil dejanje, to se pravi presojeti in ocenjevati v prvi vrsti dejstva in okolnosti v prošlosti, pomeni sodba o storilčevi nevarnosti sklep o bodočnosti. Prošlost služi pri tem le kot oporišče, odnosno kot gradivo za oblikovanje sodbe pro futuro. Zakon zahteva to včasih izrečno, n. pr. ko opredeljuje kriterij za določitev pridržavanja po prestani kazni (»če se dá sklepati po storjenih dejanjih in po njegovem življenju, da je nevaren za javno varnost« (§ 51., odst. 1. k. z.). Prognoza se mora naravno opirati na dejstva v prošlosti, pa vendar vsled tega še ne izgubi svojega značaja kot prognoze. To se vidi že iz tega, da se zakon ne omejuje na določitev objektivnih pogojev (n. pr. da je bil kdo že večkrat prej kaznovan, da je storil kaznivo dejanje v povratku, ob potepanju, beračenju ali vlačuganju, da je zlorabil poklic ali obrt in sl.), marveč dela

¹⁶ Gl. Dr. Hans Henckel. Der Gefährbegriff im Strafrecht. 1930. Str. 1.

¹⁷ Gl. zlasti Dr. Franz Exner. Die Theorie der Sicherungsmittel. Berlin. 1914. Str. 59.

uporabo očuvalne odredbe odvisno od nadaljnega pogoja, in sicer od ugotovitve, da je storilec nevaren tudi za bodočnost. Logično je torej sklep o zločinčevi nevarnosti za pravni red posebne vrste verjetnostna sodba, ki je veliko bolj subjektivna kot sodba o krivdi. V tem smislu ima Exner prav, ko trdi: »der Begriff der Gefährlichkeit ist ein gefährlicher Begriff.«¹⁸

Nevarno stanje storilca kot kriterij za uporabo očuvalnih odredb osebnega značaja pomeni takšno stanje, iz katerega se dá sklepati, da je od storilca verjetno pričakovati novih kriminalnih dejanj.¹⁹ Rabimo vprav ta izraz, kajti n. pr. pri nevračunljivih nevarnih osebah ne gre za kazniva dejanja, temveč za »crimina« v objektivnem smislu besede, za kriminalna dejanja.

Mogoče je, da so v zakonu predvideni objektivni pogoji za določitev očuvalne odredbe sicer podani, pa vendar njena uporaba v konkretnem primeru ni umestna. Nekdo je bil, recimo, trikrat obsojen na robijo, pa je v času petih let, ko je prestal poslednjo kazen, storil zopet naklepno zločinstvo (objektivni pogoji za pridržbo po prestani kazni po § 51., odst. 1. k. z.). Izkazati pa se utegne, da ima sodišče ob času sojenja pred sabo osebo, ki je fizično tako pohabljen ali pa tako stara, da o nevarnosti za javno varnost ne more biti govora. V takih primerih bi pridržba po prestani kazni naravnost nasprotovala zakonu.²⁰ To velja ne samo za pridržbo po prestani kazni, marveč tudi za vse one očuvalne odredbe, katerih določitev zavisi od ugotovitve storilčeve nevarnosti.

¹⁸ Exner. Op. cit., str. 59.

¹⁹ Primerjaj zlasti definicijo, ki jo je sprejela Konferenca za kodifikacijo kazenskega prava v Rimu (21—25. V. 1928): »Est considerée comme socialement dangereuse la personne qui a commis le fait quand il est à craindre qu' elle ne commet des nouveaux faits prévus par la loi comme infractions.« — Dr. Karl von Birkmeyer. Schuld und Gefährlichkeit in ihrer Bedeutung für Strafzumessung. Leipzig. 1914. Str. 59.

²⁰ Primerjaj Motivi I (srb.) n. k. z. (str. 235): »Sem višestrukog povrata projekat traži još i to, da se kako iz svih ranijih izvršenih dela tako i iz života zločinčevog daje izvesti zaključak, da se on neće uzdržati od daljeg vršenja krivičnih dela i da će s toga biti opasan po društvo. Sud je ovde slobodan u svojoj oceni. Njemu se ovim samo kaže na što da obrati svojo pažnju, a kakvu će ocenu doneti, zavisi od njegovog nahodjenja. Čim sud nadje da je neko sklon zločinu, onda je samim tim data i opasnost po društvo.«

Nevarnost je osnovni kriterij za določitev očuvalnih odredb. Toda s tem še ni rešeno vprašanje, ali zadostuje vsaka nevarnost ali pa samo nevarnost določne vrste in intenzivnosti. Razlikovati je predvsem akutno in kronično nevarnost. Akutna nevarnost je prehodna in začasna ter ne označuje trajnega storilčevega stanja, ker izvira iz posebnih okoliščin kraja in časa. Na akutno nevarnost misli n. pr. naš k. p., ko govori o dopustnosti pripora osumljenca, »če opravičujejo posebne okoliščine bojazen, da bo osumljenec ponovil kaznivo dejanje ali izvršil poskušeno ali storil dejanje, s katerim preti« (§ 113., odst. 2., št. 4. k. p.; gl. tudi § 110., odst. 2. novel. tekst k. p.) Akutna nevarnost je nadalje n. pr. razlog za uporabo t. zv. varnostnih odredb po z. o. izv. kazni proti obsojencem, ki skušajo pobegniti ali napasti uslužbenca ali zavesti druge obsojence, da bi to storili, ali jih ščuvajo na nasilja (§ 57., odst. 2 z. izv. k.; primerjaj tudi §§ 37., 41. — 44. uredb. o izv. očuv. odredb). V akutni nevarnosti so utemeljeni končno različni policijski preventivni ukrepi.²¹ Nekateri kazenski zakoniki določajo tudi posebno očuvalno odredbo za primere akutne nevarnosti v obliki t. zv. poroštva miru, *cautio de non offendendo*. Tega instituta pa naš k. z. kljub nasprotni trditvi dr. D. Subotiča, ne pozna.²²

Potemtakem so pravo področje za uporabo očuvalnih odredb po našem pravu primeri kronične nevarnosti. Kronična nevarnost pomeni več ali manj trajno svojstvo storilčeve osebnosti, a ne samo njeno prehodno in začasno

²¹ Kitzinger. Die Verhinderung strafbarer Handlungen durch Polizeigewalt. 1913.

²² V svojem poročilu X. kongresu za kazensko pravo v Pragi (1930) trdi dr. Dušan Subotič, da »la caution de bonne conduite n'est pas prévue en generale au § 50., comme une mesure de sûreté, mais elle existe d'après le § 65., qui parle de la condamnation conditionnelle, ou il est dit: «Si on peut raisonnablement croire que l'infracteur ne commettra pas une nouvelle infraction, alors on pourra penser à une caution de bonne conduite». «La même mesure est pareillement stipulée dans les §§ 51 et 52 (?), où l'on parle de la libération conditionnelle.» (Str. 10). Tu tiči neko nesporazumljenje, ker navedenih odredb naš k. z. vobče ne vsebuje. — O institutu poroštva miru gl. zlasti: James Goldschmidt op. cit., str. 427 in nasl. — Dr. Bož. Marković: Srestva za zamenu kratkovremene kazne lišenjem slobode. Beograd. 1909. Str. 64—67. — Ernst Rosenfeld: Welche Strafmittel können an die Stelle der kurzzeitigen Freiheitsstrafe gesetzt werden?. Berlin. 1896. Str. 173—193.

stanje v nekem trenutku. To svojstvo označujejo kriminalisti kot »ein habitueller Zustand des Verbrechers«, kot »perversité constante«, »une perpetuelle menace pour la securité publique«, »état d'esprit dangereux permanent« itd.²³

Da ima tudi naš k. z. vprav k r o n i č n o nevarnost kot glavni pogoj za določitev osebnih očuvalnih odredb, se razvidi iz tega, da govori v zadevnih primerih o nagnjenosti na izvrševanje kaznivih dejanj, o nagnjenosti na izgrede, o nevarnosti za pravni red, o nevarnosti ponovitve zlorab in kršitev in sl. Uredba o izv. očuv. odredb rabi v istem smislu označbo: »obcenevarne osebe«. (§ 2. cit. uredbe). Pravilnost tega zaključka se kaže tudi iz značaja očuvalnih odredb, zlasti iz njih trajanja, ki je v nekaterih primerih celo absolutno nedoločeno. (§ 53. k. z.) Odredbe takega značaja so umestne le proti osebam, ki kažejo znake kronične socialne nevarnosti, a ne samo začasne ali akutne.²⁴ Ta ugotovitev je načelno važna glede na uporabo očuvalnih odredb v smislu in duhu naše zakonodaje. Upoštevati je treba omenjeno načelo v kazenskem postopanju že v stadiju poizvedb in preiskave zaradi ugotovitve, ali so podani pogoji za uporabo očuvalnih odredb (§ 92., odst. 2., § 100. k. p.), kakor tudi pri določitvi, kako obsežno bodi dokazovanje pri glavni razpravi (§ 254., odst. 2. k. p.).

Ugotovitev nevarnosti subjekta za pravni red je zvezana še z nadaljnjim pogojem: **n e v a r n o s t m o r a b i t i r a z o d e t a v d e j a n j i h**. Ne gre torej za vsako, marveč le za kvalificirano nevarnost. Na tem stališču je večina kazenskih zakonikov in načrtov, med njimi tudi k. z. kraljevine Jugoslavije.

Zgolj s teoretskega stališča si utegnemo predstavljati tudi druge načine, da ugotovimo nevarnost, kot pogoj za določitev očuvalnih odredb. Po nauku o t. zv. rojenem zločincu bi zadostovala v to svrho nemara ugotovitev izvestnih anatomskih in fizijoloških znakov pri subjektu, ki je že po svojem telesnem ustroju tako rekoč vnaprej določen za

²³ v. Birkmeyer, op. cit., passim. — Exner pravilno poudarja, da »eine derart vorübergehende Erscheinung, wie ein Verbrechensmotiv, das im Bewusstsein des Individuums erscheint, um eine schädliche Handlung auszulösen und dann wieder spurlos zu verschwinden, kann in aller Regel nicht Anlass zu einer Sicherheitsmassregel pro futuro sein«. (Op. cit., str. 66., 78.)

²⁴ Gl. tudi dr. Toma Živanovič: Osnovni problemi... Str. 145.

zločinca. Če bi v resnici obstajali točni in zanesljivi zunanji znaki »kriminalnosti«, potem bi za ugotovitev nevarnosti bili najbolj poklicani antropologi in zdravniki. Tistim pa, ki so prepričani, da ni in ne more biti zanesljivih psihofizičnih znakov, ki bi na zunaj označevali kot »zločinca« subjekt, ki še ni zagrešil nobenega protipravnega dejanja, je treba iti druga pota. Zato zahtevajo novejši zakoniki kulturnih držav kot objektivni pogoj za uporabo očuvalnih odredb storitev dejanja, ki ustreza vsaj po svojih objektivnih znakih pojmu (dejanskemu stanu) kaznivega dejanja. V nemškem pravnem slovstvu oblikuje kratko in točno to načelo Exner: »Ohne festgestellte Tat keine festgestellte Gefährlichkeit und keine sichernde Massnahme.«²⁵ V francoski literaturi posebno poudarja ta moment Garçon: »En tous cas il est indispensable que la loi seule determine avec exactitude les crimes qui, par leur gravité objective, suffisent à établir juridiquement l'état dangereux du délinquant.«²⁶ Pri tem je treba pomniti, da računa kazenska zakonodaja le z zločinsko nevarnostjo, to se pravi, z nevarnostjo novih zločinov od kakšnega subjekta. O taki nevarnosti ne moremo s sigurnostjo govoriti, če ni subjekt zagrešil nobenega zločina.

Poglejmo sedaj, na kakšnem stališču je v tem pogledu jugoslovenska kazenska zakonodaja.

Pridrževanje po prestani kazni je dopustno, če je bila oseba zaradi naklepne zločinstva najmanj trikrat obsojena na robijo, pa je storila v času petih let, ko je prestala poslednjo kazen, zopet naklepno zločinstvo (§ 51., odst. 1. k. z.). I. n. k. z. iz l. 1910 je imenoval zločince, proti katerim je določena ta očuvalna odredba, »zločince iz poklica in iz navade« (»zločinci po zanatu i po navici«).²⁷ Simptom takega habitualnega zločinca je mnogokratni povratek. »Jedna od prvih predpostavaka, da je neko sklon zločinu, da zločine vrši po navici, nesumljivo je višestruki povrat. Jer, kad je

²⁵ Exner, op. cit., str. 109.

²⁶ E. Garçon. Dans quels cas, déterminés par loi, la notion de l'état dangereux du délinquant peut-elle être substituée à celle de l'acte delictueux poursuivi etc. »Bulletin de l'Union Internationale de Droit Pénal.« 17 volume. Berlin. 1910. Str. 200. Gl. tudi Rittler (op. cit. str. 3): »Sans doute l'acte commis n'apparaît-il pas toujours comme symptôme du caractère dangeureux. Mais sans un tel acte, l'état psychique ni les particularités de la mentalité ne suffiraient jamais à faire qualifier un individu de positivement dangeureux.«

²⁷ Motiv, str. 231.

neko više puta osudjivan i nijedna od tih izdržanih kazni nije ga uzdržavala od daljeg vršenja zločina, to se s dosta osnova otud može izvesti zaključak, da je taj sklon k zločinu«. (Motivi, str. 235.) Naš k. z. ravná v tem pogledu s hvalevredno previdnostjo, kolikor zahteva, da se kriminalna nevarnost kaže s ponovnimi najtežjimi kaznivimi dejanji. Celo takrat pa, ko so ti pogoji podani, stavi določitev te očuvalne odredbe v odvisnost od ugotovitve nevarnosti v konkretnem primeru.

Ne povsem jasno besedilo § 52. k. z. v zvezi s § 158. k. z. je povzročilo neenotno razlago onega pogoja za oddajo v prisilno delavnico, ki ga oblikuje § 52. k. z. v stavku: »Za osebo, ki je ob potepanju, beračenju ali vlačuganju storila v povratku kakršnokoli kaznivo dejanje, ki se preganja po službeni dolžnosti, izreče sodišče s sodbo, da jo je oddati po prestani kazni v prisilno delavnico«.

Žal ni moči v tej zvezi podrobno analizirati mnenja naših komentatorjev in stališče našega sodstva glede tega kriterija (Prim.: Dolenc, Tolmač, str. 124; Čubinski, Komentar, str. 152; odločba vrhovnega sodišča v Sarajevu z dne 22. decembra 1930 Kre 259/30 (»Mjesečnik« (Zagreb) 1931, str. 568); odločba stola sedmorice, oddelek B z dne 12. januarja 1932, Kre 249/31). Sporno se nam zdi zlasti stališče, ki ga zastopa stol sedmorice, odd. B, v svoji odločbi z dne 12. januarja l. 1932., po kateri je zakonitemu pogoju za oddajo v prisilno delavnico ustrezno celo tedaj, če je bil storilec že obsojen zaradi prestopka po § 158. k. z., pa je vnovič obsojen zaradi istega prestopka. — § 52. k. z. predpostavlja, da je oseba zagrešila kakršnokoli uradno preganljivo kaznivo dejanje v povratku ob potepanju, beračenju ali vlačuganju. Gre torej za samostojno kaznivo dejanje, storjeno po osebi, ki preživlja čas tako, da se potepa, berači ali vlačugari. Iz dejstva, da je oseba storila v povratku prestopke iz § 158. k. z., še ni moči sklepati o njenem nagnjenju na izvrševanje kaznivih dejanj, pač pa kvečjemu, da je poklicni potepuh, berač itd., ki morda še nikomur ni storil nič zlega. Pogoj za oddajo v prisilno delavnico po § 52. k. z. pa je, da je oseba ne samo socialno deklasirana, temveč hkrati izrazito kriminalna ter da kaže nagnjenje na izvrševanje kaznivih dejanj.

Oddaja v prisilno delavnico je odvisna poleg formalnega pogoja, da je storilec zakrivil ob potepanju, beračenju ali vlačuganju kakršnokoli uradno preganljivo dejanje v povratku, od ugotovitve v vsakem konkretnem primeru, da

je oseba nagnjena na izvršitev kaznivih dejanj, a je sposobna za delo.²⁸ Po smislu § 52. k. z. je oddaja v prisilno delavnico dopustna tudi tedaj, ako je bila taka oseba obsodena na dolgotrajno kazen na prostosti. S kriminalno-političnega stališča tako postopanje ni smotreno. Že motivi nemškega prvotnega načrta k. z. 1909 so pravilno opozarjali na to, da v takih primerih očevalna odredba prisilnega vzgajanja k delu prav za prav ni potrebna.²⁹ Pri obsodbi na dosmrtno robijo je naknadna oddaja v prisilno delavnico dejansko izključena tudi po našem k. z.

Storitev dejanja, za katero določa kazenski zakon kazen, se zahteva kot pogoj tudi za oddajo nevračunljive, oziroma manj vračunljive osebe v zavod za zdravljenje ali čuvanje (§ 53. k. z.). Zakon rabi tu izraz »storilec« očitno iz tega razloga, ker ni moči govoriti o kaznivem dejanju, kolikor gre za dejanje oseb, ki so oproščene obtožbe zbog nevračunljivosti (§ 280., odst. 3. k. p.), marveč le o dejanju, ki ustreza po svojih objektivnih znakih dejanskemu stanu kaznivega dejanja (»tatbestandmässiges Unrecht«).³⁰ Glede oseb z bistveno zmanjšano vračunljivostjo (§ 22., odst. 2. k. z.) pa je pogoj za določitev te očevalne odredbe obsodba zaradi kaznivega dejanja (§ 53., odst. 5. k. z.).

Izraz »storilec« uporablja k. z. tudi v § 54., kjer govori o oddaji storilcev pijancev v zavod za zdravljenje pijancev. Razlogi so isti, kakor v primeru § 53. k. z., ker je ta odredba dopustna tudi proti pijancem, ki so oproščeni zaradi nevračunljivosti (§ 54., odst. 2. k. z.). Sicer pa je pogoj za oddajo v zavod za zdravljenje pijancev to, da je storilec zakrivil kaznivo dejanje. Načelno tukaj zakon ne veže

²⁸ O oddaji v prisilno delavnico po čl. 12. zakona o zaščiti javne varnosti in reda v državi gl. dr. Pajnič Edvard. Sreska kot kazenska sodišča po novem z. o sodnem k. p. Posebni odtisek iz »Slovenskega Pravnika« 1930., št. 1—4. Str. 50, opomba 136.

²⁹ »Entbehrlich erscheint die Massnahme freilich da, wo bei der Zuchthausstrafe durch die Dauer und den Inhalt der wegen der strafbaren Handlung zu verhängenden Strafe selbst die Erreichung des mit ihr verfolgten Präventivzweckes erwartet werden kann.« VE zu einem Deutschen Str. GB. Begründung. Allgemeiner Teil. Berlin. 1909. Str. 145. Prav to stališče brani tudi prof. A. Lenz: »Ist ein Verbrechen auf Arbeitscheu oder Liederlichkeit zurückzuführen, so ist zu erwarten, dass eine längere Freiheitsstrafe mit ernstem Arbeitszwange das Arbeitshaus... überflüssig macht.« Dr. A. Lenz v »Verhandl. des 31. Deutschen Juristentages«, III. Bd. Berlin. 1913. Str. 594.

³⁰ Dr. L. Zimmerl. Aufbau des Strafrechtssystems. 1930. Str. 131.

uporabe te očevalne odredbe niti na kakšno težino delikta, niti na povratak. Hkrati pa tudi ne omejuje svobodnega sodnikovega preudarka, kajti oddaja v zavod za zdravljenje pijancev nikoli ni obligatorna, marveč le fakultativna.³¹ Poleg tega je tu sodniku na uporabo še milejša odredba zaščitnega nadzora (§ 54., odst. 3. k. z.).

Prepoved zahajati v krčmo je obligatorno določena, ako je kaznivo dejanje storjeno v pijanosti, ter se uporablja proti osebam, ki so v takem stanju nagnjene na izgrede (§ 55 k. z.). Načelno zadostuje storitev pod navedenimi pogoji kakršnegakoli kaznivega dejanja neodvisno od njegove kvalifikacije. Pri nevrtačunljivih osebah pa gre za dejanja, ki ustrezajo objektivnim znakom kaznivega dejanja.

Zaščitni nadzor se določa fakultativno ali kot samostojen ukrep ali pa kot dodatna odredba proti odpuščenim iz kazenskih, očevalnih, vzgojnih in poboljševalnih zavodov (§ 56 k. z., § 28 z. izv. k. in navodila za izvrševanje predpisov §§ 27 do 33 zakona o izv. k. na pr. z dne 7. marca 1929, št. 20.690 »Služb. Nov.« št. 84/XXXV, Ur. l. št 451/29.) Ob sebi umevno, da se zaščitni nadzor določa proti storilcem kaznivih dejanj, odnosno dejanj, ki ustrezajo objektivnim znakom zločina.

Izgon kot očevalna odredba je fakultativno dopusten le, če gre za storitev kaznivega dejanja, ki kaže glede na način njegove izvršitve ali na njegove nagibe, da bi bilo obsojenčevo bivanje v kakšnem kraju (za inozemce tudi vobče v državi) nevarno za pravni red v državi (§ 57 k. z.).

Kaz. zakonik stavlja še nadaljni pogoj, s katerim bistveno omejuje uporabo tega ukrepa, dopušča namreč izgon le pri obsodbi na robijo in strogi zapor, to se pravi le pri obsodbi na onečašujoče kazni na prostosti.³²

Za prepoved izvrševanja poklica ali obrta je pogoj obsodba na robijo ali strogi zapor, z drugimi besedami storitev dejanja, zagroženega z onečašujočimi kaznimi na prostosti (§ 58 k. z.). Nevarnost, da ponovi storilec zlorabe ali kršitve, je drugi pogoj za uporabo te očevalne odredbe,

³¹ Aschaffenburg pravi glede kroničnega pijanca, da »ihn lässt jede Gesetzesübertretung als gefährlichen Menschen erkennen...« Dr. Gustav Aschaffenburg. Die Behandlung gemeingefährlicher Geisteskranken und verbrechenischer Gewohnheitstrinker. »Vergl. Darstellung.« Allg. T. I. Bd., str. 127. — Gl. tudi Ivan Robida. Psihične motnje na alkoholni podlagi s posebnim ozirom na forum. V Lj. 1920.

³² Drugače po čl. 12, odst. 4 z. o zaščiti javne varnosti in reda v državi.

ki je v vseh primerih razen onega iz § 264 k. z. fakultativna. Ta očuvalna odredba je dopustna le v primerih, posebe predpisanih v zakonu. O ostalih kriterijih za določitev tega ukrepa gl. pozneje.

Kratek pregled osebnih očuvalnih odredb izpričuje, da izvaja naš k. z. dosledno načelo, po katerem so osebne očuvalne odredbe dopustne le, če se storilčeva nevarnost za pravni red razodeva na zunaj s kaznivim dejanjem, odnosno z dejanjem, ki ustreza objektivnim znakom kaznivega dejanja. S tem je naš k. z. dopolnil subjektivno merilo nevarnosti z objektivnim merilom (dejanje), ki ga je oblikoval različno in sicer odvisno od vrste in značaja poedinih očuvalnih odredb. V večini primerov je uporaba očuvalnih odredb fakultativna. Fakultativnost ustreza v največji meri pravni naravi tega instituta, kajti odločilen je zanj kriterij, da je subjekt nevaren. Sodišče mora imeti v tem pogledu proste roke. Sicer bi nastal načelno nevzdržen položaj: sodišče, ki je prepričano, da v konkretnem primeru nevarnost ni podana, bi moralo kljub temu uporabiti očuvavno odredbo, ki ne bi bila utemeljena niti z razlogi smotrenosti, niti z razlogi pravičnosti. Na srečo so izjeme od načela fakultativnosti po našem k. z. bolj navidezne, kajti končno odvisi določitev očuvalnih odredb od ugotovitve nevarnosti v konkretnem primeru, o kateri odločuje sodišče po svojem svobodnem prepričanju (§ 274 k. p.).

Poleg glavnega kriterija za določitev očuvalnih odredb, kronične storilčeve nevarnosti, ki se razodeva z dejanji, določa naš k. z. v nekaterih primerih še druge kriterije, ki imajo včasih samostojen, včasih pa subsidiaren pomen.

Samostojen pomen ima kriterij, ki ga uveljavlja § 53, odst. 2 k. z. glede nevračunljivih in manj vračunljivih oseb: »Oddajo v zavod za zdravljenje ali za čuvanje odredi sodišče tudi takrat, kadar spozna, da je to v korist zdravju nevračunljive osebe same ali onega, čigar vračunljivost je zmanjšana.«

Ta odredba po našem mnenju ni v skladu s splošno konstrukcijo očuvalnih sredstev v našem pravu. Zakonodajec je tukaj zapustil temeljno načelo, po katerem se uporaba očuvalnih odredb utemeljuje z nevarnim stanjem storilca. Tu pa ne gre za storilčevo nevarnost, marveč zgolj za korist storilčevega zdravja. Prof. Dolenc pravilno naglaša, da se ta ukrep uporablja de lege lata tudi zoper osebe, ki niso nevarne: »Tak človek (nevračunljiv ali manjvračunljiv A. M.) je lahko človeški družbi nevaren ali

pa ne.«³³ Prof. Čubinski meni, da »na taj način princip zaštite javne bezbednosti sjedinjuje se sa principom široke i celishodne humanosti...«³⁴ Mnenja smo, da uporaba odredbe, kateri je edini smoter zdravljenje, proti odraslim osebam, ki niso nevarne za družbo, ni združljiva z nalogami kazenskega in očuvalnega prava. Da je odredba ljudomila, še ne opravičuje nje uvrstitve v kazenski zakonik. Če nevracunljiva, odnosno manjvracunljiva oseba ni nevarna za družbo, potem ne spada skrb o njenem zdravju v področje kazenskega pravosodja, marveč v področje socialnega skrbstva.³⁵ Zakon stavi s tem nevracunljive in manj vracunljive delikvente v privilegiran položaj, kajti jim osigura zdravljenje, ki ga potrebujejo morda številne osebe iste vrste, ki niso zagrešili nobenega delikta. Glavno pa je, da odredba, določena edinole na osnovi kriterija »koristi zdravja« osebe, sistematično ne spada v kazensko pravosodje. S tem je naš k. z. odstopil od načelnega stališča, ki je bilo oblikovano že v obrazložitvi n. k. z. iz l. 1922: »Pravni osnov za izricanje mera bezbednosti je stanje opasnosti po družtvo. Samo se dakle protiv onih izvršilaca krivičnih dela mogu dosuditi mere bezbednosti, koji se pojavljuju kao opasni za društvo usled sklonosti ka vršenju krivičnih dela.« (Kratko objašnjenje projekta kaznenog zakonika za kraljevinu SHS od 1922 godine. Str. 87).

Kar smo pravkar navedli, kaže, da se očuvalne odredbe uporabljajo izjemoma tudi tedaj, ko o nevarnosti za družbo ni govora. Ni uvideti, zakaj se ta odredba vendarle imenuje »očuvalna!«³⁶ Te kritične opazke seveda ničesar ne

³³ Dr. Metod Dolenc. Tolmač. Str. 126.

³⁴ Dr. M. Čubinski. Komentar. Opšti deo. Str. 153.

³⁵ Primerj. Dr. Theodor Metzdorf. Der gemeingefährliche Geisteskranke im heutigen Verwaltungs- und künftigen Strafrecht. Berlin. 1930. Str. 9. — Dr. Theodor Rittler. Freiheit und Gebundenheit des Richters nach dem Schweizer Strafgesetzentwurf. »Schweiz. Z. für Strafrecht«. 46 Jg. 1. Heft. 1932, str. 52. Pisatelj pravilno naglašaja, da »der Kriminalrichter ist dazu berufen, das Gemeinwohl gegenüber dem Einzelnen zu vertreten... Das muss es aber ausschliessen, ihn auch als Pfleger für den Täter zu bestellen.« (Str. 52).

³⁶ Pravilno Zimmerl (op. cit., str. 315): »Unentbehrliche Voraussetzung für jedes Sicherungsmittel ist ... die Gefährlichkeit. Soweit es an dieser vollkommen fehlt, kann von einem Sicherungsmittel überhaupt nicht die Rede sein.« — Smoter očuvalnih odredb je poudarjen že v njih označbi: »Le but est déjà exprimé par le nom de mesures de sûreté, c'est-à-dire de protéger et garantir la société contre les délin-

izpreminjajo na tem, da mora sodišče de lege lata določati očuvalne odredbe tudi tedaj, kadar ni potrebe za očuvanje družbe in kadar gre le za korist zdravja nevračunljive, odnosno manjvračunljive osebe (§ 53, odst. 2 k. z.).

Subsidijarni kriterij za oddajo v prisilno delavnico je sposobnost delomrzne osebe za delo (§ 52, odst. 1 k. z.). Ta pogoj je povsem razumljiv, ako upoštevamo namen te očuvalne odredbe: z navajanjem k delu usposobiti očuvanca za samostojen in reden način življenja v prostosti. Vzgajati k delu osebo, ki za delo ni sposobna, bi bilo naravnost brezmiselno. Pri praktičnem izvajanju te očuvalne odredbe pa se vpraša, kako je treba pojmovati »sposobnost za delo«: ali izključuje oddajo v prisilno delavnico le popolna nesposobnost za delo ali pa tudi omejena delanezmožnost. Prvo stališče je bilo značilno za nemško prakso (gl. zlasti Bundesratsbeschluss vom 26. Juni 1889).³⁷ Oddaja v zavod za prisilno delo se je uporabljala vselej, če so bili podani pogoji po § 362, odst. 2 nemškega k. z. Izjemo od tega striktnega predpisa dopuščajo le tedaj, »wenn besondere individuelle Verhältnisse, insbesondere durch ärztliche Untersuchung festgestellte Unfähigkeit zur Verrichtung selbst leichter Haus-, Garten- und Feldarbeit infolge körperlicher oder geistiger Gebrechen oder vorgeschrittenen Alters, die Aufnahme ins Arbeitshaus unangemessen erscheinen lassen.«

Skušnja je pokazala, da se oddaja v zavod za prisilno delo oseb z omejeno sposobnostjo za delo, to se pravi sposobnih le za lahko delo in to v skromnem obsegu, ni obnesla.³⁸ Prisilna delavnica se pretvarja na ta način v neke vrste hiralnico. Med tem je, kakor smo že omenili, namen prisilne delavnice vzgajanje k delu in usposobljenje za

quants du type dit dangereux.« — Kristian Hansson. Poročilo X. kongresu za kazensko pravo v Pragi. Str. 2. — Prof. Živanović (Dodatak, str. 63) je mnenja, da »u tome slučaju upućivanje nije mera bezbednosti, već administrativna mera«.

³⁷ Gl. Dr. R. Ploss. Das Arbeitshaus. 1928. Str. 8. — R. v. Hippel. Bettel, Landstreicherei und Arbeitsscheu. Vergl. Darstellung. Besond. Teil. II. Bd. Str. 183. — Na istem stališču stoji tudi uredba ministrstva pravde z dne 26. junija 1923, št. 34.745 o postopanju v primerih oddaje oseb v zavode za prisilno delo (po čl. 12 zak. o zašč. javnega reda in varnosti) (§ 6 cit. uredbe).

³⁸ Ploss, op. cit., str. 57, 58.

redno življenje v prostosti. Za to je priporočati zelo previdno uporabo te očuvalne odredbe glede na kriterij sposobnosti za delo.³⁹ Naš k. z. govori vobče o sposobnosti za delo kot o pogoju za oddajo v prisilno delavnico, ter prepušča nje ugotovitev sodišču. Sodišče pa mora pri oceni tega pogoja upoštevati v prvi vrsti namen oddaje v prisilno delavnico kot očuvalne odredbe, ki zasleduje smoter socialne reklasacije delomrznežev, a ne njihove hospitalizacije.⁴⁰

Za prepoved izvrševanja izvestnega poklica ali obrta je poleg gori omenjenih pogojev (obsodba na robijo ali strogi zapor in nevarnost ponovne zlorabe ali kršitve), za to očuvavno odredbo še specifični pogoj, da je storilec nameroma ali po hudi nepazljivosti zlorabil svoj poklic ali obrt (§ 58, odst. 1 k. z.). Smisel tega pogoja je v tem, da razodevajo prav omenjene krivdne oblike, da je storilec grobo zlorabil poklic ali obrt ali grobo prekršil dolžnosti, ki mu jih nalaga njegov poklic ali obrt.

Naši splošni zaključki glede kriterijev, ki so merodajni za določitev očuvalnih odredb po našem pravu, so v glavnem ti-le: Temeljni kriterij za uporabo osebnih očuvalnih odredb je nevarnost (nevarno stanje storilca), ki mora biti kronična in se mora razodevati s kaznivimi dejanji, odnosno z dejanji, ki ustrezajo vsaj po svojih objektivnih znakih dejanskemu stanju kaznivega dejanja.

Pri eni vrsti nevračunljivih in manj vračunljivih oseb, namreč pri onih, ki niso nevarne, pride v poštev kot samostojen kriterij — korist zdravja take osebe. Skušali smo dokazati, da nasprotuje ta kriterij pravni naravi očuvalnih odredb in splošni zamisli zakonodajca, ki jo sicer uveljavlja pri konstrukciji teh odredb.

Subsidijarni kriteriji so oni, ki veljajo le za nekatere vrste očuvalnih odredb in se pridružujejo temeljnemu kriteriju (kronična nevarnost, razodeta z dejanji). To so: 1. sposobnost za delo kot subsidijarni kriterij za oddajo delomrznih oseb v prisilno delavnico, 2. specifične oblike krivde (namera, groba malomarnost), kot subsidijarni kriterij pri prepovedi izvrševanja poklica ali obrta.

³⁹ Primerj. definicijo v. Hippela: »Arbeitsfähig sind solche Personen, die körperliche und geistige Fähigkeiten haben, durch freie Arbeit sich den notwendigen Lebensunterhalt zu erwerben«. R. v. Hippel, op. cit., str. 231.

⁴⁰ O oddaji v prisilno delavnico po z. o. zašč. države gl. opombo 32.

Za uporabo edine stvarne očevalne odredbe (odvzem predmetov) je odločilno svojstvo predmeta, ki je nevaren ali glede na njegovo provenienco (produkta sceleris) ali pa glede na njegovo svrho (instrumenta sceleris).

(Dalje prih.)

Zaščita časti po novem kazenskem zakonu.

Dr. Avgust Munda.

(Dalje.)

Protipravnost dejanja.

Naš zakon je sprejel znak protipravnosti (okrnitev ali ogroženje interesov) izrečno v dejanski stan nekaterih kaznivih dejanj. Ker pa je dejanski stan posameznih kaznivih dejanj zoper čast težko opredeliti, je ustvaril zakonodajec za ta dejanja posebno določbo, ki navaja primere, v katerih žalitev ni protipravna.

Na eni strani je moral namreč zakonodajec vse storiti, da zaščiti čast proti neupravičenim napadom, na drugi strani pa ni smel preprečiti svobode dostojne kritike in onemogočiti zaščite opravičenih interesov. Da zadosti tem nasprotnojučim si interesom, je ustvaril razkaznitveni razlog § 306. k. z. Določba § 306. k. z. je v bistveno isti obliki že v osnutku s. k. z. iz l. 1910. (§ 220.), v osnutku iz l. 1922. (§ 296.) in v osnutku iz l. 1926. (§ 299.); redaktorji osnutka iz l. 1910. pravijo, da so si vzeli za vzor tej določbi določbo § 193. n. k. z.⁴⁹ Ta določba govori o razžalitvi (Beleidigung); izraz »Beleidigung« pa rabi n. k. z. tudi kot sinonim za vse vrste žalitev. Nemška judikatura⁵⁰ uporablja določbo § 193. n. k. z. za vse vrste žalitev, torej za razžalitev (uvredo) in kleveto. Naš kaz. zak. govori v § 306. k. z. le o razžalitvi (uvredi). Kleveto pa omenja le v odvisnem stavku: »U koliko su ovi (interesi) pretežnji od povredjenog interesa oklevetanog«:

⁴⁹ Motivi s. k. z. 1910., str. 541.

⁵⁰ Olshausen, § 193.—2, Liszt, § 95. IV., str. 512. Nemška judikatura uporablja § 193. celo za obrekovanje (zavestno meresnične obdolžitve po § 187.), če je kdo izrekel obdolžitev, da brani svoje pravice;

ta stavek so vrinili šele v osnutek iz l. 1929.⁵¹ Praksa je pokazala, da uporabljajo določbo § 306. k. z. največ vprav pri dejanjih, ki se kvalificirajo za kleveto,⁵² saj so precej redki primeri, ko je bila n. pr. izrečena psovka in bi bilo moči izključiti namen žalitve. Iz smisla in namena te določbe torej izhaja, da jo je rabiti za vse vrste žalitev,⁵³ t. j. za dejanja po §§ 297., 299., 301.⁵⁴ in 302. k. z.

§ 306. k. z. navaja primere, v katerih žalitev ni kazniva, ker ni protipravna (§ 23. k. z.). Znatno del teh primerov bi bil nekazniv tudi tedaj, če ne bi bilo določbe § 306. k. z., ker bi bila ta dejanja nekazniva že po splošni določbi § 23. k. z.;⁵⁵ določba § 306. ima torej deloma le deklarativen pomen.

Žaljiva kritika znanstvenih in sličnih del je le tedaj nekazniva, če se nanaša na »delo«, ne pa če se nanaša na »osebo«. Ker pa je često težko ločiti delo od osebe, velja načelo, da je kritika osebe dovoljena le v tem obsegu, da kritik ne napada človeškega dostojanstva dotične osebe (n. pr. kritika o talentu, o sposobnosti).⁵⁶

o. n. a. k. z. 1927., ki govori v § 318. o »Wahrnehmung berechtigter Interessen«, omejuje to določbo le na kleveto (»Üble Nachrede«). Motivi k o. n. k. z. 1909., str. 719, Seuer, str. 211, 212.

⁵¹ Prevzeli so ga iz določb § 318., 2. odst., o. n. a. k. z. iz l. 1927.

⁵² Motivi k o. n. a. k. z. 1927. pravijo (str. 234), da ni moči priznati oprostivne v smislu § 318. (naš § 306.) za psovko, ki ne vsebujejo obenem razžaljevih činjenic. Olshausen, § 193.—11, n. pr. »lažnivec«, »sleparski posel«.

⁵³ Šilović-Frank, str. 218; nasprotno: Čubinski, str. 259, ki pravi, da je beseda »oklevetanog« v § 306. k. z. redakcijska napaka; če je to res, potem je ta redakcijska napaka rešilna bilka za prakso, ki ne more pogrešati določbe § 306. k. z. pri kleveti, saj bi izgubila ta določba skoro vso vrednost, ako bi bila uporabna le za razžalitev (uvredo).

⁵⁴ Olshausen, § 193.—2b, Meyer, str. 426, Liszt, § 95.—IV in fine, Sauer, str. 211. Osnutki n. k. z. odklanjajo stališče, da naj velja določba § 193. n. k. z. tudi za obrekovanje t. j. za izvestno krivo obdolžitve (o. n. k. z. 1909., str. 719). Prav to velja za našo zakonodajo. Glede na razvrstitev § 306. k. z. pred § 307. k. z. ne velja § 306. k. z. za žalitev Veličanstva.

⁵⁵ O. čeh. k. z. nima določbe, ki bi bila slična določbi § 306. k. z.; v motivih pravi, da spadajo taka dejanja med zakonita dejanja, ki so dopustna po § 22. (naš § 23. k. z.). Fraenkel, str. 67, Frank, str. 350.

⁵⁶ Motivi s. k. z. 1910., str. 541, Fraenkel, str. 69.

Kritike, izjave radi vršitve dolžnosti⁵⁷ ali pravice⁵⁸ ali obrambe pravice⁵⁹ ali opravičenih interesov,⁶⁰ opomini in mnenja⁶¹ so le tedaj nekazniva, če jih ni izrekel storilec lahko miselno, če je bil marveč prepričan, da je obdolžitev resnična;⁶² ni pa potrebno, da je bila zmota opravičljiva.⁶³

Zaščita opravičenih interesov.

O zaščiti opravičenih interesov je treba podrobneje govoriti. S to določbo je napravil zakonodajec izjemo od pravila, da je motiv za krivdo brez pomena. Vprašanje je, kaj je imeti za »opravičeni interes«. Opravičen je vsak interes, ki ne nasprotuje pravu in npravnosti,⁶⁴ ni pa treba, da bi bil osnovan na kakšni pravici. Ali je interes opravičen, presoja sodnik 1. po zakonitem pravu, t. j. po tem, ali priznava pozitivno pravo tak interes; 2. po pretežnem zasebnem interesu in 3. po javnem interesu (interes splošnosti, da se zaščiti interes). Opravičenega interesa n. pr. ni, če poda kdo izjavo le radi senzacije, radi zabave (n. pr. čenče v gostilni). Pojem opravičenih interesov je sporen tako v praksi kot v

⁵⁷ Besedo »dolžnost« je imeti kot pravno dolžnost, torej kot dolžnost, ki je osnovana v pravu; o. n. a. k. z. 1927., § 318.: »Äusserungen, durch die jemand eine Rechtspflicht erfüllt...« n. pr. priče (ne pa, če se izjava ne tiče predmeta zaslišbe), državni tožilec, branilec (§ 21. odv. zak.), uradnik, skrbnik, varuh, zaslišanje na zapisnik. Olshausen, § 186.—2, b. p.

⁵⁸ N. pr. branilec, prijava oškodovanca, službeno spričevalo, prijava radi kaznivega dejanja (§ 90. k. p.); Sauer, str. 226.

⁵⁹ N. pr. tožba, opomin, poravnava. Izjave radi obrambe kake pravice (tudi neobstoječe) so nekaznive, tudi če se nanašajo na druge osebe, n. pr. toženec ugovarja v pravdi radi preživnine, da je tožnica v kritičnem času spolno občevala z oženjenim človekom.

⁶⁰ Izjava mora biti podana »radi« zaščite interesov; ne zadostuje, da je oddana »o priliki« zaščite interesov; Frank, str. 353.

⁶¹ Z besedo »stariji« (nadrejeni) misli zakon primere, v katerih ima kdo na podstavi zakona ali pogodbe pravico, dajati opomine ali ukore. N. pr. državni ali zasebni uradnik, duhovnik, učitelj, delodajec, reditelj pri slavnostih, sodnik pri razpravah, službodajec napram služinčadi.

⁶² Motivi k o. a. k. z. 1909., str. 286., motivi k o. n. k. z. 1925., str. 146., motivi k o. n. a. k. z. 1927., str. 232.

⁶³ Ker bi bila sicer določba § 306. k. z. spričo določbe § 304. k. z. nepotrebna; Olshausen, § 193. — 9, 12; nasprotno: Liszt, § 95. — 1, str. 505.

⁶⁴ Olshausen § 193. — 6; motivi k o. s. k. z. 1910., str. 541, Sauer str. 187., 213.

slovstvu. Spor je glavno v tem, ali štiti zakon zgolj lastne ali pa tudi tuje in javne interese. Edino v tem soglašata sodstvo in slovstvo, da je treba to določbo kot izjemno določbo tolmačiti v interesu zaščite časti čim strožje. Čast je velika dobrina, radi tega jo sme brez kazni napadati le oni, ki štiti interese, ki so za pravni red znatno važnejši od škode, ki jo ima žaljeni. Iz tega vidika ima nemški Reichsgericht⁶⁵ za opravičene interese take okolnosti, ki so storilcu blizke⁶⁶ in ki mu dajejo pravico, da štiti ogroženi interes. Slovstvo se je izreklo proti temu stališču: Frank⁶⁷ pravi, da tolmačenje Reichsgerichta že iz jezikovnih razlogov ni pravilno; zakon namreč ne govori o »opravičeni zaščiti interesov«, temveč o »zaščiti opravičenih interesov«;⁶⁸ radi tega štiti § 193. n. k. z. (naš § 306. k. z.) tudi opravičene tuje interese in interese splošnosti (javnosti). Liszt⁶⁹ dopušča zaščito opravičenih interesov tretjih oseb, če in kolikor je storilec poklican, da štiti te interese iz pravnih ali npravstveno opravičenih nagibov, Sauer⁷⁰ pa pravi, da je treba pojem opravičenih interesov zožiti (restriktivno tolmačiti) iz dveh vidikov: 1. glede smotra, t. j. sodnik mora vrednotiti važnost interesa glede koristi za storilca in za splošnost; 2. glede sredstev.

⁶⁵ Olshausen, § 193. — 6, Liszt, § 95. IV str. 512, motivi k o. n. k. z. 1909., str. 718.

⁶⁶ Po judikaturi Reichsgerichta so blizki interesi ali 1. neposredno lastni n. pr. posvarilo služkinji, prijava oškodovanega o kaznivem dejanju, izjava hišnega gospodarja radi reda v hiši, izjava očeta o nedostatkih v šoli, ali 2. posredno lastni n. pr. izjave občinskega odbornika ali občana o občinskih stvareh, izjave društvenega predsednika o društvenih stvareh ali 3. interesi zbog posebnih odnošajev n. pr. sorodstvo, tovarištvo, prijateljstvo, poklic (n. pr. varuh, sodnik), izjave v rodbinskem krogu (interes svobodnega razgovora v rodbini, Sauer, st. 78.), sporočila prejšnjega principala novemu principalu o napakah nameščenca. Tuji interesi: n. pr. obvestilo oškodovanca o kaznivem dejanju, da mu je mogoča kazenska prijava, obvestilo razžaljenemu o žalitvi, da mu je mogoče tožiti po § 86. k. z. Pri prijavi o kaznivem dejanju je treba presoditi, ali je bilo to sredstvo primerno n. pr. ali ni morda zadostovala prijava pri nadrejenem oblastvu; določba § 90. k. p. štiti ovaditelja le, če ni nastopal malomarno in če je bila prijava in concreto primerno sredstvo za zaščito interesov. Sauer, str. 227.

⁶⁷ Str. 353.

⁶⁸ Temu razlogovanju ugovarja Sauer, str. 194, ko pravi, da morati »opravičen« ne le smoter nego tudi namen.

⁶⁹ Str. 512, tako tudi Meyer str. 424, 425.

⁷⁰ Str. 192, 193, 195, 222, 225.

t. j. sodnik mora presoditi, ali je dejanje (žalitev) primerno in umestno sredstvo za zaščito interesov.

Glede prvega pogoja (smotra) je poudariti, da mora biti zaščiteni interes znaten in pretežno važen bodisi za storilca (lastni interes) bodisi za splošnost (tuji interes). Sredstvo (drugi pogoj) pa je tedaj umestno, če na najbolj enostavni in na najlažji način ščiti ogroženi interes, če torej čimboli pospeši interes, ki ga hoče storilec ščititi, nasprotni interes pa čim manj ograža ali okrne. Sredstvo mora biti torej prikladno in primerno, ni pa treba, da je potrebno; § 306. k. z. namreč ne zahteva, da se ne bi dali interesi ščititi drugače kakor z žalitvijo. Če se da torej interes lažje in enostavneje ščititi na drug način, § 306. k. z. storilcu ne daje zaščite, sicer bi bil ta paragraf po vsebini sličen geslu: »Namen posvečuje sredstva«. Da mora biti sredstvo primerno, sledi tudi iz zaključnega stavka § 306. k. z., ki pravi, da je žalitev kazniva, če se da iz »načina izražanja ali iz drugih okolnosti« ugotoviti namen žalitve. Zavestno krivo obdolžitev torej § 306. k. z. že radi tega ne ščiti, ker taka obdolžitev praviloma ni primerno sredstvo za zaščito interesov. Po vsem tem mora torej sodnik oceniti morebitne težkoče, ki jih ima storilec, ko uveljavlja opravičeni interes, in težkoče, ki mu branijo ščititi interes brez žalitev, če n. pr. vsa druga sredstva niso zalegla ali vsaj ne obetajo uspeha. Ko tehta oba interesa (besedilo zakona: ... »kolikor so te pretežnejše kot oškodovana korist oklevetane osebe«), mora upoštevati težo in vsebino žalitve (zasebnik ali uradna oseba), osebo storilčevu (stopnja izobrazbe, razburjenost, prevelika vnema), osebo, napram kateri je storilec izrekel žalitev n. pr. osebi, ki je nadrejena žaljenemu in slično. Če je žalitev posebna težka, morajo biti na strani zaščite interesa okolnosti, ki opravičujejo to sredstvo (velika važnost interesa, težkoča uveljavljanja).

V subjektivnem pogledu zadostuje, da je storilec imel izjavo za primerno, da ščiti svoje interese, ni pa treba, da jo je imel za potrebno. t. j. za edino objektivno potrebno sredstvo. Storilec torej tudi tedaj ni kazniv, če smatra v v svoji domišljiji, da ščiti opravičen interes, dasi takega interesa v resnici ni; razume se pa, da velja to le za dejansko zmoto, ne pa za pravno. Dejanska zmota se pa more nanašati le na to: 1. ali je interes podan, 2. ali je opravičen in 3. ali je sredstvo (žalitev) primerno in umestno.

Zaključek teh razmotrivanj je torej ta, da ščiti § 306. k. z. lastne, tuje, zasebne in javne interese. Ni umljivo, zakaj naj bi zakon odrekel zaščito po § 306. k. z. tujim interesom

(vzgoja altruizma!), saj ni samo pravica nego socialna dolžnost vsakogar, da se po svojih zmožnostih udeležuje javnega življenja. Motivi o. s. k. z. 1910. (str. 541., 542.) pravijo, da § 220. (sedanji § 306. k. z.) ne štiti tujih interesov: ne sme se pa prezreti, da je prevzel o. s. k. z. 1910. besedilo § 220. po § 193. n. k. z., naš kazenski zakon pa je to besedilo spremenil z dostavkom, »... kolikor so te pretežnejše kot oškodovana korist okleветane osebe«; s tem je zakon že itak utesnil pojem opravičenih interesov glede »pretežne važnosti« interesa in torej ni treba še druge utesnitve po vzoru nemškega sodstva. Iz tega vidika je treba rešiti tudi sporno vprašanje, ali in koliko gre tisku zaščita § 306. k. z.: poudariti je, da tisk nima v tem pogledu več pravic kakor vsak zasebnik (Sauer, str. 224., Meyer, str. 425., Liszt, str. 512.). Osnutek n. a. k. z. 1927. (§ 318.) je rešil to vprašanje s tem, da izrečno dopušča nekaznivo zaščito javnih interesov in to zlasti v interesu tiska in javnih političnih razmotrivanj.

V formalnem oziru je treba pripomniti, da mora sodnik v razlogih sodbe ugotoviti interes, katerega je štivil obtoženec; pretehtati mora po zgoraj navedenem oba interesa in ugotoviti, ali so interesi osebe, ki je žalila, pretežnejši od interesov žaljene ali okleветane osebe; interes te osebe pa je v tem, da je nihče ne žali (pravica do spoštovanja). Dejansko gre tu za kolizijo interesov, torej za primer, sličen skrajni sili po § 25. k. z.

Namen žalitve pri § 306. k. z.

Določba § 306. k. z. opravičuje izjavo le po vsebini, ne pa po obliki; storilec se torej kaznuje, če je izrekel izjavo v namenu, da žali, to je: če je n. pr. zavestno prekoračil pravico zaščite interesov. Ta namen je po besedilu zakona posneti iz »načina izražanja« (izbira besed, porogljivo ali sovražno izražanje, oblika izražanja n. pr. v plakatih, novinah, izrazi, ki jih je šteti med psovke; često je stvarni položaj tak, da so tudi psovke dopustne)⁷¹ ali iz »drugih okolnosti«, iz katerih se da sklepati, da izjava ni bila storjena n. pr. radi zaščite opravičenih interesov (n. pr. izjava na neprimernem kraju, času).⁷² V vsakem primeru mora sodnik

⁷¹ N. pr. besede: »nesramno«, »lažniv«, »nesmiselne oblastvene naredbe«, »sleparski posel«, Olshausen, § 193.—II, Sauer, str. 200.

⁷² N. pr. v gostilni, v novinah namesto na pristojnem oblastvu, žalitev podrejenega napram nadrejenemu, sovraštvu, žalitev v kljub posvarilu, opomin na plačilo na odprti dopisnici, žalitev o priliki svečanosti ali rodbinskega slavlja.

žalitev v objektivnem⁷³ in subjektivnem pogledu (namen žaliti) posebno ugotoviti; »obliko izražanja« in »druge okolnosti« pa so dokazna sredstva za to ugotovitev.

Motivi (n. pr. sovraštvo, maščevanje), iz katerih je storilec podal n. pr. izjavo radi zaščite opravičenih interesov, niso merodajni za oceno, ali je izjava kazniva, če je imel storilec resen namen uveljavljati upravičene interese.

Pripomnim, da spadajo ugotovitve, ali je podan razkaznitveni razlog § 306. k. z. v odločbo o krivdi (priziv zaradi kršitve zakona po § 337., št. 1.6 k. p., ne zaradi odločbe o kazni!).

Dokaz resničnosti.

Zakonu priznava v interesu javne npravnosti vsakomur pravico govoriti resnico pod pogojem, da to stori na dostojen način; dokaz resničnosti opravičuje zaradi tega izjavo le po vsebini, ne pa po obliki.⁷⁴ Kdor izreče obdolžitev zavestno v razžaljivi obliki ali na način, ki žali človeško dostojanstvo, se kaznuje radi razžalitve (§ 297. k. z.) kljub temu, da je dokazal, da je resnično, kar je izrekel (§ 311., prvi odst., k. z.). Ali je taka obdolžitev kazniva, sklepa sodišče iz načina (oblike) izražanja ali iz drugih okolnosti (primerjaj končne besede § 306. k. z.!) n. pr. po stopnji obtoženčeve izobrazbe, iz tega kako se običajno izraža krog ljudi, med katerimi obtoženec živi itd. V primeru prvega odstavka § 311. k. z. ne zadostuje torej ugotoviti zavest, da so izrazi, ki jih je rabil storilec poleg klevete (torej objektivno nepotrebni in subjektivno nameravani plus), žaljivi, nego dokazati je treba namen žalitve. To izvira iz historijata⁷⁵ in iz samega besedila te določbe. V pogledu kaznivosti takih žalitev (§ 311., prvi odst., k. z.) sta dve teoriji, objektivna (objektivni plus) in subjektivna (animus injuriandi). Nemški Reichsgericht zastopa subjektivno teorijo,⁷⁶ pravtako osnutek nemško-avstr. kaz. zak. iz l. 1927. (§ 320., tretji odst.). Če bi bil mislil zakonodajec v določbi prvega odstav-

⁷³ Žalitev mora biti podana tudi v objektivnem pogledu; primerjaj besede: . . . »pa pri tom koga uvredi« (§ 306. k. z.); Olshansen, § 193—14.

⁷⁴ Motivi o. n. a. k. z. 1927., str. 234., Kinsbruner, str. 47.

⁷⁵ § 228. o. s. k. z. 1910. pravi: »Ako optuženi dokaže istinitost svoga tvrdjenja, to se neće kazniti kao klevetnik; ali može biti kažnjen zbog uvrede, ako se iz načina tvrdjenja ili drugih okolnosti uvidja njegova namera za vredjanje dotičnog lica.« O. 1922. in 1926. nimata več tega pristavka (§ 304.).

⁷⁶ Olshausen, § 192., 2.

ka § 311. k. z. zgolj na razžalitev po § 297. k. z. (za katero ni potreben animus injuriandi), bi bila ta določba (§ 311., prvi odst.) odveč, ker bi določala nekaj, kar se razume samo po sebi.⁷⁷

Določba § 311., prvi odst., k. z. velja tudi za razžalitev (uvredo), če je izrekel storilec očitke konkretnega žaljivega dejanja le napram žaljenemu (med štirimi očmi) in če dokaže, da je resnično, kar je očital. Prav to velja za § 304. k. z., če je bil storilec v opravičljivi zmoti. V obeh primerih se kaznuje storilec radi razžalitve (uvrede), če se mu dokaže, da je imel namen žaliti.

Ako se sklicuje storilec na to, da je resnično, kar je izrekel o drugi osebi, mora sodnik po službeni dolžnosti izvesti zadevne dokaze. Zakon pravi: »Če obdolženec dokaže resničnost svoje trditve...«; iz teh besed pa ne izhaja, da je zakon nameraval naprtiti v tem primeru formalno dolžnost dokazovanja obdolžencu. Tudi v pravnih radi žalitve časti velja splošno načelo materialne resnice⁷⁸ (§§ 3., 100., 159., 227., tretji odst., 265., 273., prvi odst., k. p.). Sodnik mora torej poučiti⁷⁹ obdolženca o njegovi pravici, da sme dokazati, da je resnično, kar je izrekel (§ 3. k. p.). Z zgoraj označenimi besedami zakon ni hotel izreči, da razpolaga obdolženec s pravico dokazovati resničnost obdolžitve in da se lahko tej pravici odreče in se da obsoditi, če misli, da bo spravilo dokazno postopanje na dan stvari, ki bi ga utegnile osramotiti. Ako bi bil hotel zakonodajec dati obdolžencu to pravico, bi bil moral to izrečno odrediti. Tako določata n. pr. osnutek avstr. kaz. zak. iz l. 1909. (§ 330.) in osnutek češkoslov. kaz. zak. (§ 302.): »Pogoj, da se izvede dokaz resničnosti, je ta, da se je storilec skliceval na to, da je obdolžitev resnična.«

Iz besed, »če obdolženec dokaže resničnost...« se vidi, da je dokazana resničnost predmeta klevete razlog, ki ukinja kaznivost (§ 280. k. p.). Slovstvo je vseskozi na stališču, da obdolženca ni kaznovati, ako dokaže resničnost obdolžitve v bistveni vsebini. Zadostuje n. pr. dokaz, da je žaljeni zagrešil očitano kaznivo dejanje, dasi ne v zatrjevanem obse-

⁷⁷ Čubinski, str. 263., Karajovanovič, str. 304., Frank, str. 350., Olshausen, § 192. — 1.

⁷⁸ Olshausen, § 186., 10., motivi o. n. a. k. z. 1927., str. 233., o. a. k. z. 1909., str. 288., o. n. k. z. 1909., str. 707. o. čeh. k. z., str. 220, Sauer, str. 164.; nasprotno: Živanovič, O u. i kl., str. 48. in Markovič, str. 335.

⁷⁹ Ne tako v postopku v tiskovnih stvareh; po določbi čl. 86. z. o t. sodišče ni dolžno po službeni dolžnosti pribaviti dokaze.

gu. N. pr. nekdo očita drugemu, da je ukradel 500 Din, dokaže se pa, da je ukradel le 400 Din. Potrebna pa je identiteta dejanja; dejanje, ki je predmet klevete, mora biti istovetno z dejanjem, ki je predmet dokaza resničnosti. Zgrešena kvalifikacija obdolžencu ne škoduje n. pr. obdolženi kvalificira dotično dejanje za tatvino, izkaže se pa, da je utaja. Potrebno pa je, da so se zgodila vsa dejanja, ki so predmet dokaza resničnosti, že prej, preden je obdolženi izrekel obdolžitve; to velja tudi za obdolžitve splošnega značaja. Ni pa treba, da je obdolženi vedel,⁸⁰ ko je izrekel obdolžitve, da je žaljeni očitano mu dejanje započel.

Dokazno pravilo po § 311., drugem odst., k. z.

Za dokaz resničnosti dopušča zakon vsa dokazna sredstva z eno samo izjemo: če je namreč predmet klevete kaznivo dejanje, ki se preganja po službeni dolžnosti, se sme dokazati resničnost činjenice zgolj s pravnomočno obsodbo pristojnega sodišča (§ 311., drugi odst., k. z.).⁸¹ S tem utesnuje zakon svobodno oceno dokazov in odreja dokazno pravilo; sodnik je vezan na sodbo o oficijalnem kaznivem dejanju, najsi bo morda tudi prepričan o tem, da obsodba ni pravilna. Vseeno je, ali je izšla sodba o oficijalnem kaznivem dejanju prej ali pozneje, ko je storilec izrekel obdolžitve; pač pa mora še obstajati za časa, ko se vrši dokaz resničnosti.⁸² Pogoj te določbe pa je ta, da je obdolženi razžaljenega res obdolžil »kaznivega«⁸² dejanja, torej dejanja, ki se kaznuje po kazenskem zakonu ali po sporednih kazenskih zakonih. Če gre n. pr. za poljsko ali gozdno okvaro, sme obdolženec dokazati dejanje z vsemi dokazili, ki jih dopušča kazenski postopnik. Zakon govori v drugem odstavku § 311. k. z. le o kaznivih dejanjih, ki se preganjajo po službeni dolžnosti. Če je predmet klevete kaznivo dejanje, ki se preganja na zasebno tožbo, je dokaz resničnosti po § 312., št. 2. k. z. nedopusten. Če pa vloži v tem primeru zasebni tožilec tožbo in če postane sodba pravnomočna, ni razloga, da ne bi upoštevalo sodišče sodbe vkljub določbi § 312., št. 2, k. z., dasi po določbi § 311., 2. odst. k. z., ki

⁸⁰ To velja zlasti za obdolžitve splošnega značaja. Olshausen, § 192-1.

⁸¹ Enako določbo ima n. k. z. (§ 190.), o. a. k. z. 1909. (§ 330.) in o. n. a. k. z. 1927. (§ 317., 3. odst.). O. s. k. z. 1910. in o. 1922 nimata take določbe, pač pa o. 1926. (§ 304. k. z.). Določba § 311., drugi odst., k. z., je v kvar načelu materialne resnice (§ 3. k. p.). Sauer, str. 185.

⁸² Ne sme biti torej takrat razveljavljena n. pr. po obnovi postopka.

govori le o oficijalni tožbi, nanjo ni vezano.⁸³ Razlog določbe § 311., 2. odst., in 312., št. 3, k. z. je namreč ta, da se prepreči več različnih sodnih odločb⁸⁴ v isti stvari.

Če je predmet klevete kaznivo dejanje, ki se preganja po javni obtožbi toda le na predlog,⁸⁵ velja določba § 311., drugi odst., k. z., če je oškodovanec stavil predlog (§ 85. k. z., § 2. k. p.) in če je izšla v stvari pravnomočna sodba. Prav to velja za dejanja, ki se preganjajo le po odobritvi⁸⁶ (§ 84. k. z.); glede teh pa je dokaz resničnosti dopusten (§ 312., št. 1., k. z.) itak samo v primeru § 302. k. z.

Ako se obdolženec v primeru drugega odstavka § 311. k. z. sklicuje na to, da je obdolžitev, ki jo je izrekel, resnična, mora sodnik po službeni dolžnosti postopanje o kleveti⁸⁷ prekiniti in odstopiti spise državnemu tožilstvu (§ 89. k. p.); državni tožilec pa mora po legalitetnem načelu uvesti postopek (§§ 39., prvi odst., 44. k. p.), ali pa podati izjavo po §§ 96., 108. k. p. Srbski kazenski zakon je določal,⁸⁸ da mora sodnik prekiniti postopek o kleveti tudi tedaj, če je predmet klevete disciplinsko kaznivo dejanje. Naš zakon nima slične določbe, vendar bo sodnik iz razlogov umestnosti prekinil postopek tudi v tem primeru, dasi ga disciplinska sodba ne veže. Dokler traja postopek o oficijalnem kaznivem dejanju, se postopek radi žalitve časti ne sme nadaljevati.⁸⁹ V tem času postopek radi žalitve časti ne more zastarati, ker določa § 80. k. z., da zastaranje ne teče v času, ko se pregon po zakonu ne more započeti ali nadaljevati. Če se konča postopek po oficijalnem kaznivem dejanju z obsodbo, je resničnost obdolžitve dokazana; prav to velja, če je izšla obsodba že prej, n. pr. preden je storilec izrekel obdolžitev; v tem primeru je obtoženca oprostiti. Sodnik pa mora obtoženca kljub temu obsoditi, ako je izrekel obdol-

⁸³ Dolenc, str. 468., nasprotno Čubinski, str. 264.

⁸⁴ Motivi k o. n. a. k. z. 1927., str. 233., Dolenc, str. 468.

⁸⁵ Nasprotno: Čubinski, str. 264.

⁸⁶ Po odobritvi (§ 84. k. z.) se preganjajo zgolj kazniva dejanja po §§ 302., 307., 310., 308., 309. in 313., števil. 2. k. z. ter §§ 14., drugi odst., 21. zak. o sodnikih.

⁸⁷ Dokaz resničnosti je dopusten tudi v primeru razžalitve (uvrede) (§ 297. k. z.), če je izrekel storilec obdolžitev zgolj napram razžaljenemu med štirimi očmi.

⁸⁸ § 212., odst. 4. s. k. z.

⁸⁹ Čl. 77. z. o t. ni razveljavljen po § 311., 2. odst., k. z. (§ 6., št. 2., uv. zak.); glej opombo 10!

žitev v namenu, da drugo osebo razžali (§ 311., prvi odst., k. z.) ali da ga izpostavi preziranju (§ 300. k. z.).

Če se pa konča postopek po oficijalni obtožbi z oprostivjo (ustavitvijo), je sodnik vezan na meritorno oprostilo odločbo (§ 312., št. 3., k. z.).

Izjemo od dokaznega pravila § 311., drugi odst., k. z. določa zakon tedaj, ako pregon oklevetane osebe ne bi bil dopusten ali ako ni izvedljiv. Nedopusten je kazenski pregon, ako je nemogoč iz pravnih razlogov, n. pr. če uživa storilec imuniteto, eksteritorijaliteto, ali če ni bil za časa kaznivega dejanja vračunljiv, če je bil deležen abolicije, če je umrl, ali če je dejanje zastarano;⁹⁰ neizvedljiv je pregon n. pr., če je storilec pobegnil v inozemstvo, izročitev pa ni dovoljena (dejanske ovire). V teh primerih sme klevetnik dokazati tudi z drugimi dokazili, da je resnično, kar je trdil.

Vsebina in obseg dokaza resničnosti.

Važno je vprašanje, kakšno vsebino in obseg naj ima dokaz resničnosti; v tem pogledu sodna praksa mnogo greši. Zakon pravi: »Če obdolženec dokaže resničnost svoje trditve...«. Besedi »svoje trditve« kažeta, da se mora dokaz resničnosti omejiti na činjenico, ki je predmet⁹¹ klevete. Nedopustno je razširiti dokaz resničnosti tudi na druga dejstva, ki jih predloži obtoženi sodišču naknadno radi svoje obrambe, ako ne bi bila ta dejstva neobhodno potrebna, da se dokaže očitano dejanje. Ni n. pr. dovoljeno dokazovati, da je razžaljeni že prej započel enaka kazniva dejanja (ilustracijska fakta). Često dopuščajo sodišča v okviru dokaza resničnosti dokaze, ki so le v daljnji zvezi z dejanjem, ki je predmet klevete. Obtoženci pa zlorabljajo postopek o žalitvi časti, da navajajo z dokazom resničnosti vse mogoče stvari, ki škodujejo dobremu glasu razžaljenega, a niso v nobeni zvezi z očitanim dejanjem. Posledica tega je, da postane postopek radi žalitve časti za razžaljenega često muka; namesto pričakovanega zadoščenja mora dopustiti, da se razgali vse njegovo zasebno življenje pred javnostjo.

Radi tega teži zakonodajca za tem, da se dokaz resničnosti v korist pojačane zaščite časti deloma omeji. Ta težnja je našla odmev tudi v našem zakonu; o nedopustnosti do-

⁹⁰ Motivi k o. a. k. z. 1909., str. 288., Sauer, str. 173.

⁹¹ Motivi k o. n. a. k. z. 1927., str. 230., 231., Motivi k o. n. k. z. 1909., str. 708., Dolenc, str. 466., Sauer, str. 181., 184.

kaza resničnosti govori zakon v določbi § 312. k. z.⁹² Ta določba je nastala iz določbe § 212. srb. kaz. zak., ki jo je osnutek s. k. z. iz leta 1910. skoro dobesedno prevzel.⁹³

Dopustnost dokaza resničnosti.

Določba § 311., prvi odst., k. z. govori le o klevetniku, vendar je dokaz resničnosti deloma dopusten tudi pri razžalitvi (uvredi); to velja tedaj, če je izrekel storilec očitek določenežaljivega dejanja le napram žaljenemu med štirimi očmi. Nemška sodna praksa dopušča dokaz resničnosti pri razžalitvi (uvredi) tudi pri splošnih sodbah o vrednosti (n. pr. star oderuh), če se nanašajo očitki na določena dejstva. Take obdolžitve pa je redoma itak imeti za kleveto. Prav tako je dopusten dokaz resničnosti pri klevetah proti umrlim (§ 310. k. z.),⁹⁴ ne pa v primeru § 299. k. z. (§ 312., št. 4., k. z.) in v primeru § 300. k. z. Radi čim izdatnejše zaščite vladarjeve avtoritete zakon ne dopušča dokaza resničnosti v primeru § 307. k. z., iz obzira na mednarodno kurtoazijo in da se preprečijo mednarodne komplikacije pa v primerih klevete po §§ 308. in 309. k. z. (§ 312., št. 1., k. z.).

Zasebne in rodbinske razmere (§ 312., drugi in četrti odst.).

Težnji, da se dokaz resničnosti v korist pojačane zaščite časti omeji,⁹⁵ je zadostil naš zakon na ta način, da je sledeč dosedanji izkušnji zakonodaje zabranil dokazati resničnost očitkov, ki se tičejo zasebnega⁹⁶ in rodbinskega življenja, če obenem ne zadevajo javnih interesov. V tem pogledu zabranjuje zakon (§ 312., št. 2., k. z.) dokazati kazniva dejanja, ki so predmet zasebne tožbe;⁹⁷ prav to velja za činjenice iz zasebnega in rodbinskega življenja (§§ 299.,

⁹² Čl. 61. z. o t. ni razveljavljen po § 312. k. z. (člen 6., št. 2., uvod. zak.); glej opombo 10!

⁹³ § 227. o. s. k. z. 1910. V bistveno isti obliki je prešla ta določba v o. 1922. (§ 303.) in v o. 1926. (305.).

⁹⁴ Historična kritika.

⁹⁵ O. čeh. k. z. ne dopušča dokaza resničnosti, če je storilec izrekel kleveto javno in če ni bila osnovana na opravičenem javnem ali zasebnem interesu (§ 302.); Sauer, str. 167.

⁹⁶ Izraz »privatan rad« po § 312., št. 4., k. z. ni primeren, pravilno bi bilo reči »privatan život«, ker se činjenica ne »tiče« zasebnega poslovanja, nego »obstoja« v zasebnem poslovanju, n. pr. obdolžitev duhovnika radi nemoralnega življenja.

⁹⁷ O. n. a. k. z. 1927. dopušča dokaz resničnosti tudi tukaj; prav tako veljavni n. k. z. Motivi k o. a. k. z. 1909., str. 287., 288.

312., št. 4., k. z.). Kakor že omenjeno, velja prvo navedena določba (§ 312., št. 2., k. z.) le tedaj, dokler ni zasebni tožilec sam vložil obtožbe in dokler ni postala sodba o tej tožbi pravnomočna.⁹⁸ Zakon govori le o zasebni tožbi; če pa je predmet klevete kaznivo dejanje, ki se preganja na predlog, je dokaz resničnosti teoretično dopusten;⁹⁹ izvesti se pa da po § 311., drugi odst., le, če je oškodovani stavil predlog na pregon (§ 85. k. z.).¹⁰⁰

Z zasebno tožbo razpolaga zgolj zasebni tožilec; ta njegova pravica bi postala iluzorna, ako bi se v stvareh zasebne tožbe dopustil dokaz resničnosti in s tem spravile v javnost stvari, ki naj ostanejo tajne po volji zasebnega tožilca. To je torej ratio legis določbe § 312., št. 2. in 4. k. z.). Vpraša se, ali velja ta prepoved tudi tedaj, če da zasebni tožilec odnosno prizadeti izrečno dovoljenje, da se izvedejo dokazi o predmetu zasebne tožbe ali o predmetu zasebnih odnosno rodbinskih razmer. Tretji odstavek § 212. s. k. z. je določal: »U slučajima tačke druge (naš § 312., št. 2.) i četvrte (naš § 312., št. 4.) dokazivanje istinitosti dopuštice se po odobrenju onoga, koga se kleveta neposredno tiče«. To besedilo je prevzel osnutek s. k. z. iz l. 1910. (§ 227.), osnutek iz l. 1922. (§ 303.) in osnutek iz l. 1926. (§ 305.); v osnutku iz l. 1929., ki je postal zakon, pa so ga črtali. Ker ni motivov k temu osnutku, je treba gledati na motive drugih sorodnih zakonov. V vladni načrt nemškega k. z. iz l. 1909. so nameravali sprejeti določbo, da se dopušča dokaz resničnosti v stvareh zasebnih ali rodbinskih razmer le, če privoli prizadeti; to določbo so pa namenoma opustili¹⁰¹ zato, ker so hoteli odvzeti razžaljenemu neprijetno in mučno stališče, naj odloča o tem, ali se naj dokazi izvedejo ali ne; ako namreč odkloni privolitev, s tem molče priznava, da je obdolžitev resnična,¹⁰² če zabranjuje zakon dokaz

⁹⁸ V s. k. z. (§ 212., št. 2.), iz katerega je prevzeta določba § 312., št. 2., k. z., je bil pristavek: »A ovakva tužba ne bi bila data vlasti ili bi tužilac od nje odustao.«

⁹⁹ Dolenc, str. 468. Glede deliktov, ki se preganjajo po odobritvi, velja § 312., št. 1., k. z. razen za delikt po §§ 302., 313., št. 2., k. z.

¹⁰⁰ Čubinski, str. 266.

¹⁰¹ Motivi k o. n. k. z. 1925., str. 145., motivi k o. a. k. z. 1909., str. 287.

¹⁰² O. n. a. k. z. 1927. (§ 317., 4. odst.) zabranjuje dokazovanje, če se tiče obdolžitve zasebnega ali rodbinskega življenja, ki ne tangira javnega interesa in če je bila obdolžitev izrečena v namenu žaliti ali iz koristoljubja ali iz drugih nečastnih nagibov (motivi str. 231.).

resničnosti, velja ta prepoved absolutno, in sicer tako za obtoženca kakor za tožilca; ako bi se zabranila pravica dokazovanja le za obtoženca, bi se s tem tožilec moralno prisilil, da dokaže neresničnost očitka, da odkloni sum, da je obdolžitev resnična. V pravkar navedeni motivaciji pa je videti trdoto za tožilca, ki se hoče oprati neopravičene obdolžitve; radi tega je vkljub gornjim navedbam pritrditi mnenju,¹⁰³ da se sme dokazati resničnost očitka s privolitvijo onega, čigar se očitek neposredno tiče, to je: ako mu gre v predmetu obdolžitve zasebna tožba ali ako je po obdolžitvi prizadet, n. pr. obdolženec očita drugi osebi, da je z njegovo (obdolženčevo) ženo spolno občeval. Ker ima zasebno tožbo (§ 292. k. z.), sme dokazati resničnost obdolžitve,¹⁰⁴ ker ne izreka in ne raznaša »tujih« rodbinskih razmer (arg. ex § 299. k. z.: besede »drugog lica«), ampak svoje lastne.

Kako je razumeti besede „pravnomočna sodna odločba“ v § 312., šte. 3, k. z.?

Določbo § 312., šte. 3, k. z. je prevzel zakonodajec iz s. k. z. (§ 212., šte. 3); njen namen je preprečiti, da se v isti kazenski stvari izrekajo sodbe različne vsebine in da se krši načelo »ne bis in idem«; po sistematiki pa bi spadala ta določba v drugi odstavek § 311. k. z. Tudi to določbo je moči uporabljati le tedaj, če je storilec obdolžil drugo osebo »kaznivega« dejanja. Če kdo očita drugemu, da si je prisvojil tujo stvar, mu s tem še ne očita tatvine. Kakor § 311., drugi odstavek k. z., tako omejuje tudi § 312., šte. 3., k. z. svobodno oceno dokazov (§ 273. k. p.) in načelo materialne resnice (§ 3. k. p.); v stvari gre torej za omejevanje obdolženčevih obrambnih pravic. Že iz tega razloga je tolmačiti to določbo kot izjemno določbo utesnujoče. Navodilo za tako tolmačenje daje zakon v besedah »... oproščen odgovornosti . . .«. Poudarek je na besedi »odgovornosti«, odgovornosti (ne: obtožbel) pa oprošča zgolj meritorna odločba. Zakon misli v § 312., šte. 3, k. z. le na vsebino odločbe t. j. na razloge sodbe, ne pa na obliko (dispozitivni del); sodnik mora, ko uporablja § 312., šte. 3, k. z., upoštevati razloge oprostilne odločbe. Ta določba ima torej v mislih le oprostitev in sodne ustavitve, ki so bile izrečene iz meritornih razlogov. Iz tega vidika se torej ne štejejo sem zavrnilne sodbe po § 276. k. p. in oprostilne sodbe

¹⁰³ Urošević, str. 449., Čubinski, str. 266.

¹⁰⁴ Odločba 2982 avstr. kas. sod., Finger, 1914., str. 305.

(§ 280. k. p.), ako se izreče oprostitev iz formalnega razloga (n. pr. zastaranje). Na tem stališču je skoraj vsa literatura,¹⁰⁵ osnutek nemško-avstrijskega kazenskega zakona iz leta 1927. pa izrečno določa, da dokaz resničnosti ni dopusten, ako je bil razžaljeni pravnomočno oproščen, »ker dejanja ni započel ali ker ni dokazov, da ga je započel.«

Kar velja za sodbe, velja tudi za sodne rešitve (§ 74. k. p.) in sicer le za konstitutivne in meritorne sodne rešitve po § 96., drugem odst., § 108., drugem odst. in § 208. k. p., ne pa za ustavitve, če je n. pr. tožilec umaknil predlog na kazenski pregon (§§ 96., prvi odst., 108., prvi odst. k. p.). Izraz »osloboden« v tem pogledu ne sme motiti in ne opravičuje trditve, da velja določba § 312., šte. 3, k. z. le za sodbe, ne pa tudi za rešitve. Praktični primer: A je vložil proti B-ju zasebno tožbo, ker ga je obdolžil kaznivega dejanja, ki se preganja po javni obtožbi. Radi tega dejanja je bilo že prej uvedeno kazensko postopanje in je državno tožilstvo podalo ustavitveno izjavo, ker je bilo dejanje zastarano. Vpraša se, ali je v tem primeru dopusten dokaz resničnosti; vprašanje je treba potrditi. Dokazno pravilo § 312., šte. 3, k. z. tukaj ne velja, ker ne gre za sodno ustavitve iz meritornih razlogov, nego zgolj za deklarativno odločbo, ker mora (!) sodišče postopanje ustaviti, če izjavi državni tožilec, da pregona ne nadaljuje. Tudi dokazno pravilo § 311., drugega odst. k. z. ni tukaj v napoto, ker pregon radi oficijalnega kaznivega dejanja zbog zastaranja ne bi bil mogoč in radi tega itak ne bi bilo mogoče dokazati obdolžitve s pravnomočno sodbo. Seveda je omenjeno načelo, da velja § 312., šte. 3, k. z. le za meritorne sodne odločbe, več ali manj teoretičnega značaja. Če n. pr. poda državni tožilec ustavitveno izjavo iz razlogov dokazne ocene in nato sodišče postopanje (z deklarativno odločbo) ustavi, bi bil dokaz resničnosti glede tega dejanja po § 312., šte. 3, k. z. sicer teoretično mogoč, ni ga pa moči izvesti, ker je v napoto določba § 311., drugi odst., k. z. Stališče sodišča je v tem pogledu tem težavnejše, ker mu niso znani razlogi, zbog katerih je podal državni tožilec ustavitveno izjavo.

V praksi je povzročilo dvome vprašanje, ali je za uporabo § 312., šte. 3, k. z. merodajen čas, kdaj je bil okleve-

¹⁰⁵ Živanovič: O u. i kl., str. 51, Olshausen, § 190. — 3, Sauer, str. 185, o. n. k. z. 1925., str., 147, Frank, str. 348, Fraenkel, str. 61, 62; nasprotno; Liszt, § 97. — 1, Binding Hdb. I. 826, Dolenc, str. 496.

¹⁰⁶ § 317., tretji odst., o. n. a. k. z., motivi, str. 233.

tani oproščen: ali je bil oproščen prej ali pozneje, ko je izrekel klevetnik svojo obdolžitev. Nemški kazenski zakon odreja izrečno (§ 190.), da je dokaz resničnosti v tem primeru izključen le tedaj, če je bil oklevetani oproščen, preden je klevetnik izrekel obdolžitev. Že osnutek nemškega kazenskega zakona iz l. 1909.¹⁰⁷ (§ 260.) in vsi poznejši nemški osnutki ukinjajo to omejitev kot neumestno in krivično, češ oprostitev mora žaljenega trajno ščititi novih očitkov radi istega dejanja, radi katerega je bil oproščen (ne bis in idem). Učinek oprostitve mora biti torej objektivni, ne pa subjektivni v tem zmislu, ali je vedel klevetnik za oprostitve ali ne. Ratio legis te določbe je ta, da hoče zakonodajec po možnosti izključiti sodbe, ki si med seboj nasprotujejo. Iz tega vidika je torej razumeti tudi določbo § 312., šte. 3, k. z. lege non distinguente tako, da je irelevantno, kdaj je bil oklevetani oproščen ali prej ali pozneje, ko je izrekel klevetnik svojo obdolžitev.¹⁰⁸ Praksa se je nagibala k stališču, da velja določba § 312., šte. 3, k. z. le, če je bil oklevetani oproščen prej, preden je klevetnik izrekel obdolžitev. To stališče nasprotuje teoriji, zanj tudi ni opore v zakonu. Dosledno temu stališču bi bila morala praksa tudi zahtevati, da je moral obdolženi vedeti (subjektivni moment) za oprostilno odločbo.

V tej zvezi je treba premotriti še vprašanje, ali je dopustno dokazati resničnost kaznivega dejanja, ako je obsojeni dosegel rehabilitacijo po tretjem odstavku § 90. k. z. Če je obsodba izbrisana, je obsojeni ni dolžan priznavati pred sodiščem ali pred drugimi oblastvi, državna tožilstva pa izbrisanih obsodb v izpiskih iz kazenskega vpisnika ne smejo niti omenjati razen v obvestilih, ki jih dajo sodiščem ali drugim državnim tožilstvom (§ 482, k. p.). Rehabilitacija bi imela popoln učinek, ako nihče ne bi smel rehabilitiranemu nekaznovano očitati izbrisane obsodbe; na žalost pa za tako prepoved ni opore v zakonu. Iz zakona je posneti vprav nasprotno; § 300. k. z. namreč določa, da je očitek pogojne obsodbe, potem ko je čas preizkušnje brez prikora potekel (§ 68. k. z.) kaznovati le, če je izrečen v žalilnem namenu. Zakon torej v § 300. k. z. ne razločuje med pogojnimi in nepogojnimi obsodbami. Pogojna obsodba pa ima potem, ko je preizkusna doba brez prikora potekla, prav isti učinek (§ 482., tretji odstavek, k. p.) kakor izbris ob-

¹⁰⁷ Motivi k o. n. k. z. 1909., str. 713., motivi k o. n. k. z. 1925., str. 147, motivi k o. n. a. k. z. 1927., str. 233.

¹⁰⁸ Živanovič: O u. i kl. str. 51.

sodbe po tretjem odstavku § 90. k. z. De lege ferenda bi bilo odrediti, da se dokaz resničnosti ne dopušča, če je bila sodba izbrisana; prav to naj bi veljalo tudi za pogojne obsodbe, če je preizkusna doba potekla brez prikora.

(Konec prih.)

Področje uredbe po ustavi z dne 3. septembra 1931.

Dr. Joso Jurkovič

Osnova uredbe more biti ali ustava ali zakon. Odtod tipična delitev uredb na samostojne in nesamostojne ustavne ter na zakonske. Z osnovo je dano tudi področje uredbe. Samostojna ustavna uredba s podvrsto uredbe, nadomeščujoče zakon, odnosno zasilne uredbe ureja samostojno snov trajno ali začasno, nesamostojna ustavna uredba je uredba za uporabljanje zakona, zakonska uredba pa tista, ki na podlagi poblastila specialnega zakona samostojno urejuje kakšno snov.

Vidovdanska ustava je poznala samo nesamostojne ustavne in zakonske uredbe.

Čl. 25. in 27. nove ustave, ki določata, da se izvršuje državna oblast po odredbah ustave in da izvršuje upravno oblast kralj po odgovornih ministrih po odredbah ustave, samo kažeta na ostale ustavne določbe, ki naj nam šele povedo, kako se izvršuje upravna oblast. Določbe, ki se nanašajo na izdajanje uredbe in njih področja, vsebujeta čl. 81. in 116.

Čl. 81. določa:

»Upravna oblast sme izdajati uredbe, potrebne za uporabljanje zakonov.«

Čl. 116. pa določa:

»Ob vojni, mobilizaciji, neredih in pobuni, ki bi ogradžali javni red in varnost države, ali če so do take mere vobče ogroženi javni interesi, sme kralj v tem izjemnem primeru odrediti z ukazom, da se začasno podvzamejo vsi izredni ukrepi, ki so neobhodno potrebni, v vsej kraljevini ali samo v enem delu neodvisno od ustavnih in zakonskih predpisov.

Vsi ti izjemni ukrepi, ki so se podvzeli, se predajo naknadno narodnemu predstavništvu v soglašanje.«

Iz besedila teh dveh členov je razvidno, da po novi ustavi nimamo več zakonskih uredb, ali kakor so jih točno označevali, uredbe z zakonsko veljavo. Ni pa čisto jasno, ali so uredbe v smislu čl. 116. pristne zasilne uredbe, kakor tudi ne, ali so nesamostojne ustavne uredbe v smislu čl. 81. istovetne z uredbami po I. odst. čl. 94. Vidovdanske ustave.

I.

Kriterij, ali je kakšna samostojna ustavna uredba samo navadna ali pa zakon nadomeščujoča odnosno zasilna uredba, vidijo v tem-le: če ureja uredba samostojno kakšno materijo, je to navadna samostojna ustavna uredba, če pa ureja snov, ki je načeloma pridržana zakonski ureditvi, je to uredba, ki nadomešča zakon odnosno zasilna uredba. Navadna samostojna ustavna uredba in zakonska uredba sta torej glede snovi enaki: obe samostojno urejata snov, ki ni načeloma pridržana zakonu. Razlikujeta se pa glede na pooblastilo: navadna samostojna ustavna uredba črpa to pooblastilo iz ustave, zakonska uredba pa iz specialnega zakona. Če pa črpa uredba pooblastilo iz ustave in začasno ureja snov, ki je načeloma pridržana zakonu, je to zasilna uredba.

Pod načelnim pridržkom se navadno razume, da z uredbo ne bi mogli ustanavljati kazni in davkov. Utegne pa se razumeti pod tem tudi izjemni pridržek v pomenu ustavne določbe, da se sme kakšna snov urediti samo z zakonom. Za naše pozitivno pravo je to razlikovanje med načelnim in izrečnim pridržkom brez pomena. Ustava določa, da sme izdajati upravna oblast uredbe za uporabljanje zakonov. Zato je pri nas normalno izključeno vsako samostojno normiranje po upravni oblasti, pri nas velja generalni zakonski pridržek. Zato je šteti n. pr. formiranje vojaških edinic z uredbo med izrečne izjeme. Ali naj bi navzlic temu kaj pomenil pri nas izrečen zakonski pridržek, ki ga pozna ustava poleg implicitnega generalnega pridržka, bo govor pozneje. Nadaljnji znak zasilne uredbe naj bi bil v tem, da nadomešča ta uredba zakon samo začasno in se izdaja, ko zakonodajno telo ni zbrano.

Če določa čl. 116. ustave, da se izdajo na podlagi kraljevega ukaza ukrepi, ki so neodvisni od ustavnih in zakonskih predpisov in da se predlože ti ukrepi naknadno narodnemu predstavništvu v odobritev, so to nedvoumni znaki zasilne uredbe. Glede pogoja pa, da se izdaja zasilna uredba samo takrat, če narodno predstavništvo ni zbrano, ne ustreza po mojem mnenju čl. 116. zasilni uredbi. Čl. 31.

ustave določa n. pr., da je treba za napoved vojne, če država ni napadena ali če ji ni napovedala vojne druga država, predhodnega pristanka narodnega predstavništva ter da se mora takoj sklicati narodno predstavništvo, če se državi napove vojna ali če je napadena. Čl. 60. pa določa, da se sestane narodno predstavništvo v kraju, ki se določi s kraljevim ukazom o sklicanju narodnega predstavništva, če se ob vojni premesti prestolnica. Že ti primeri kažejo, da je moči zasilno urejati tudi v času, ko je narodno predstavništvo zbrano. Sklep, da utegnejo derogirati ti ukrepi v smislu čl. 116. tudi navedenim določbam, ker se izdajajo neodvisno od ustavnih in zakonskih predpisov, se mi ne zdi mogoče. Če so namreč označeni ti ukrepi kot začasni in izdani za izjemen primer, se morajo ti izrazi striktno razlagati. Te ukrepe bo torej mogoče izdajati tudi v času, ko je narodno predstavništvo zbrano, pa je potreba po ukrepu nujna, da ni mogoče čakati zakona. Da so ti ukrepi možni tudi za časa, ko je zbrano narodno predstavništvo, sledi tudi iz tega, ker se izdajo ti ukrepi tudi takrat, če so težko ogroženi javni interesi. To se utegne zgoditi, če postane narodno predstavništvo nezmožno za delo. Normalno se bodo izdajali ti ukrepi seveda, ko narodno predstavništvo ni zbrano: torej, ko poteče poslovna doba senata ali skupščine, ali ko je skupščina razpuščena ter takrat, če je zasedanje zaključeno in nenadoma nastopi potreba mobilizacije ali če izbruhnejo neredi, pobune ali pa so ogroženi javni interesi.

Če imamo torej kot bistven znak zasilne uredbe tudi to, da se izdaja samo takrat, ko narodno predstavništvo ni zbrano, potem uredbe v smislu čl. 116. niso zasilne uredbe v formalnem smislu, vsekako pa so to materialno zasilne uredbe.

Kraljev ukaz, da se podvzamejo izredni ukrepi, mora biti seveda sopodpisan. Ukrepi utegnejo biti navedeni že v ukazu, more pa ukaz zgolj odrediti, da podvzamejo oblastva potrebne ukrepe. Če je določeno, da ti ukrepi niso vezani niti na ustavne niti na zakonske določbe, je jasno, da ni mogoče navesti teh ukrepov niti po njih obliki, še manj pa po njih vsebini. Ti ukrepi utegnejo biti dejanski, n. pr. da pobuno uduši vojaštvo, potem pravne odredbe, n. pr. prepoved shoda, časopisa, nadalje generalne in abstraktne norme, torej uredbe.

Ti ukrepi se izdajo v izjemnih primerih in začasno. Izraz »začasno« pa se ne sme tolmačiti tako, da bi bili vsi ti ukrepi mišljeni samo kot začasni. Potem naknadna odobritev po narodnem predstavništvu ne bi imela pravega

smisla, kajti pravna odgovornost po čl. 78 obstoji za te akte, kolikor ne gre pri njih za svoboden preudarek, ne glede na to, ali se predlože v odobritev ali ne. Razumljivo je po sebi, da obstaja poleg tega politična odgovornost. Začasnost teh ukrepov se mora razumeti tako, da so ti ukrepi začasni, dokler se ne predlože narodnemu predstavništvu, ki jih more odobriti ali odkloniti. Če jih odkloni, so s tem razveljavljeni, če jih odobri, jih z odobritvijo spremeni v zakon. Te uredbe pa so izdajane v namenu, da postanejo zakoni. Narodno predstavništvo ima torej možnost, da teh ukrepov ne odobri in jih s tem razveljavi, ali da jih odobri in s tem uzakoni, nima pa možnosti, da bi te uredbe spreminjalo, ker bi si s tem lastilo pristojnost, da izdaja uredbe. Če bi zahtevalo narodno predstavništvo spremembe uredb, preden so uzakonjene, bi morala izvršiti te spremembe upravna oblast.

Ali more narodno predstavništvo tudi molče preko teh uredb, ko bi mu jih predložila vlada? Mislim, da ne. Tedaj bi namreč veljale te uredbe tudi nadalje kot uredbe, to se pravi:časne uredbe bi se spremenile v stalne. Ker pa pozna ustava poleg zasilnih uredb samo izvršilne, torej samo uredbe, izdane za uporablanje zakonov, je vsako samostojno trajno normiranje kakšne materije načelno pridržano zakonu.

Tukaj se vpraša, kaj naj bi pomenili izrečni zakonski pridržki v ustavi, kakor n. pr., da se izdajajo podrobnejše odredbe o ministrski odgovornosti s posebnim zakonom (čl. 80.), da se s posebnim zakonom odredi razdelitev banovin na sreze in občine (čl. 84.), da predpiše odredbe o organizaciji in pristojnosti banovinskih in občinskih samoupravnih oblastev zakon (čl. 97.), da se z zakonom določi sedež, pristojnost in organizacija upravnih sodišč (čl. 98.) itd. Če se namreč ne da trajno samostojno urediti z uredbo nobena snov, če ni za to izjemoma predpisana uredba, ni razvidno, kaj naj bi pomenili poleg generalnega pridržka ti specijalni zakonski pridržki. Ti pridržki so imeli pomen po Vidovdanski ustavi, ki je poznala zakonske uredbe: tukaj zakonodajec ni smel pooblastiti upravne oblasti, da bi uredila z uredbo snov, ki je bila pridržana zakonu. Po novi ustavi pa ti specijalni pridržki niso razumljivi. Res je, da zasledujeta generalni in specijalni pridržek različne svrhe. Prvi zasleduje politično, drugi pravno svrhu. Pri generalnem pridržku gre za to, da je uprava popolnoma vezana z zakoni in odvisna od zakonodaje. Specijalni pridržek pa ima namen, da snov temeljito pretehtajo v debatah, ne pa, da jo upravna

oblast na hitro normira z uredbo. Toda če obstaja generalen pridržek, je specialni odveč. Časovno je namreč specialni pridržek mnogo starejši od generalnega, kjer je normiran generalni, je specialni anahronizem.

Zato ne more biti nobenega pomisleka, da narodno predstavništvo ne bi smelo odobriti in s tem uzakoniti tudi tistih zasilnih uredb, ki normirajo snov specialnega zakonskega pridržka. Dvomiti bi se moglo samo glede tistih uredb, ki bi spreminjale ustavne določbe in ki naj bi se uzakonile. Za spremembo ustave sta namreč potrebni dve zaporedni narodni predstavništvi, tukaj pa bi jo spreminjalo samo eno. Poleg tega ni jasno, ali bi veljale tako spremenjene ustavne določbe še nadalje kot ustavne ali kot določbe navadnega zakona.

Med ukrepi, ki jih predloži vlada narodnemu predstavništvu v odobrenje, bodo morda tudi taki, ki bodo ob času predložitve že brez pomena: n. pr. upor bo zatrt, shodi so bili prepovedani itd. Jasno je, da takih ukrepov ne bodo uzakonjevali. Za te ukrepe ostane politična odgovornost, ki bi obstajala celo tedaj, če ne bi bilo določeno, da se predlože ukrepi narodnemu predstavništvu v odobritev, kakor že omenjeno.

Vprašanje je, ali bi bilo moči te ukrepe ponovno izdati, če jih narodna skupščina ne bi odobrila in bi se razpustila ter razpisale nove volitve. Mislim, da. Kakor je moči, da se poveri ob razpustu skupščine vlada dotedanji manjšini, ker se računa že z bodočo skupščino in njeno večino, tako bi se lahko ponovno izdali ukrepi, ki naj se predlože novi skupščini.

Kdaj mora vlada naknadno predložiti ukrepe v odobritev? Takoj, čim se sestane narodno predstavništvo odnosno, če je zbrano, takoj po izdaji ukrepov. Narodno predstavništvo pa jih mora vzeti čim prej v pretres, da obdrže na ta način ukrepi znak začasnosti.

II.

Druga vrsta uredb, ki jih omenja ustava, so izvršilne uredbe za uporabljanje zakonov. Pri teh uredbah je najprej sporno, kakšne uredbe so to vobče, ni soglasja, kaj so pomenile te uredbe po Vidovdanski ustavi in ni jasno, ali so izvršilne uredbe po novi ustavi istovetne z izvršilnimi uredbami po Vidovdanski ustavi.

Ena skupina teoretikov trdi, da so izvršilne uredbe samo administrativne, druga pa, da so izvršilne uredbe tudi

pravne. Razloček med administrativnimi in pravnimi uredbami pa vidijo v tem, da se nanašajo administrativne uredbe samo na organe, državne zavode in tiste, ki prihajajo z zavodi v stik, pravne pa urejajo neposredne pravne odnose državljanov. Nadaljnja temeljna razlika naj bi bila v tem, da vsebujejo pravne uredbe pravne norme, administrativne pa sploh niso pravo.

K temu razlikovanju bi bilo pripomniti, da je mogoče uredbe brezdvomno teoretično razdeliti po kriteriju, ali so namenjene neposredno samo organom in zavodom, ali pa se nanašajo na poedine osebe. Vendar se ne sme pri tem pozabiti, da se tudi administrativne uredbe po večini občutno tičejo poedinih oseb, dasi samo posredno. Razlikovanje pa v tem smislu, da bi vsebovale ene uredbe pravne norme, druge pa ne, je brezdvomno pogrešno. Ni tukaj na mestu, da bi podrobneje zavračali to mnenje, zadostuje naj pripomba, da se označuje pravo kot sistem prisilnih, sankcioniranih norm. V tem pogledu ni potem nobenega dvoma glede pravnega značaja administrativnih uredb. Pač pa je s tega stališča upravičen dvom, ali so pravne norme razne ustavne norme, za katerih neizpolnjevanje ni sankcije.

Glede izvršilnih uredb po Vidovdanski ustavi je bil Jovanović mnenja, da so bile to samo administrativne uredbe,¹ Tasić nasprotno je zastopal stališče, da so bile to tudi pravne uredbe.² Praksa se je nagibala k Tasićevemu stališču.³

Stališče, ki ga kdo brani, bi moralo biti po mojem mnenju odvisno od tega, kako tolmači zadnji odstavek čl. 94. Vidovdanske ustave, ki se glasi: »Uredbe se morajo razglašati in v njih mora biti vselej označen zakon, na katerega podstavi se izdajajo.«

Če menimo, da se je nanašal ta odstavek na zakonske in izvršilne uredbe, potem so bile izvršilne uredbe tako administrativne kakor pravne in je bilo Tasićevo in stališče prakse pravilno. Če pa se smatra, da se je nanašal odstavek samo na zakonske uredbe, potem je bilo Jovanovićevo stališče pravilno, kajti kot znak pravih administrativnih uredb se navaja tudi to, da se te uredbe ne razglašajo splošno,

¹ Jovanović, Ustavno pravo kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca 1924, str. 340.

² Tasić, O uredbama naročito s obzirom na pitanje o prenošenju (delegaciji) vlasti, Arhiv za pravne i društvene nauke, knjiga deveta drugog kola, 1925, str. 187 ss.

³ Kirbek, Upravno pravo, 1929, str. 119.

ampak priobčijo samo tistim službenim organom, katerih se tičejo. Izraz pa: »zakon, na katerega podstavi«, govori za administrativno uredbo.

Izvršilne uredbe, izdajane na podlagi nove ustave, bodo mogle biti samo administrativne. To sledi direktno iz tega, da se publikacija teh uredb nikjer ne omenja. Sledi pa tudi iz tega, da nova ustava ne pozna zakonskih uredb oziroma uredb z zakonsko veljavo. S pomočjo teh zakonskih uredb je bilo moči prenašati zakonodajno funkcijo na upravno oblast. Če se hoče preprečiti ta prenos pri izvršilnih uredbah, smejo biti te uredbe samo administrativne. Izvršilna klavzula namreč, ki naj določi, kateri organ bo izdal izvršilno uredbo, se da tolmačiti tudi kot zakonsko pooblastilo za izdajo zakonske uredbe. Zato je izvršilna uredba, ki je obenem pravna, maskirana uredba z zakonsko veljavo. Ali bo v praksi izvedljivo, da bo izdajala upravna oblast poleg zasilnih uredb, ki so zamišljene za izjemne primere, samo administrativne, to je drugo vprašanje, kakor je vprašanje, ali se da v praksi točno razmejiti pravna uredba od administrativne.

III.

Samo mimogrede bi bilo omeniti še samoupravne uredbe, ki jih bo izdajal banovinski svet. Te uredbe bo moči izdajati na podlagi pooblastitve zakona o banovinah in drugih zakonov in bodo urejale poedina področja banovinske uprave. Vsled tega je razumljivo, da bodo te samoupravne uredbe tudi pravne uredbe. Ni pa čisto razumljiv 2. odst. čl. 90. ustave, ki določa: »Banovinske uredbe imajo v dotični banovini moč zakona«. Ali naj bi bila ta »moč zakona« istovetna s pooblastilom, ki sta ga dala finančna zakona za l. 1927/28 in 1928/29 oblastnim skupščinam, da smejo z uredbami spreminjati in razveljavljati prejšnje deželne zakone? Če ni mišljeno to, je težko uganiti smisel določbe. Da bi se iskala nalika z zakonskimi uredbami po Vidovdanski ustavi, nima smisla, ker bi to vodilo do nemožnih posledic. Možna razlaga bi bila tudi ta, da ne sme nobena uredba, ki jo izda v banovini bodisi državno bodisi samoupravno oblastvo nasprotovati tem banovinskim uredbam.

O teh banovinskih uredbah sklepa banovinski svet, razglaša pa jih ban, ki jih mora pred razglasitvijo predložiti državnemu svetu, da se izjavi, če soglašajo z njih zakonitostjo. Če državni svet meni, da uredba ni zakonita, se ne sme razglasiti. Državni svet mora izdati svoj odlok naj-

kesneje v enem mesecu. Če se ne izjavi v tem roku, je imeti uredbo za zakonito.

Seveda pa veže izjava državnega sveta samo upravna oblastva. Sodišča pa bodo preskušala neodvisno od tega zakonitost uredbe in ji odrekla uporabo v konkretnem primeru, če je po njih mnenju nezakonita.

Književna poročila.

Dr. Dolenc Metod: Die Rechtsidee des Kollektivismus im slovenischen Volksrechte. Lvov 1931. Posebni odtisk iz Przewodnika historyczno-prawnega. Str. 93 do 107.

V poljskem Przewodniku historyczno-prawnem, časopisu, ki izhaja četrtletno v Lvovu pod redakcijo, ki jo tvorijo Przemislaw Dąbkowski, Jan Adamus in Karol Koranyi, v zvezku 2—3 letnika II. (1931), je prorektor ljubljanske univerze dr. Metod Dolenc objavil zelo zanimivo studijo o sledovih kolektizma v slovenskem ljudskem pravu. Opažanja pisateljeva so pomembna razstališče slovenske pravne zgodovine, hkratu pa so važen prispevek o slovenskem običajnem pravu zlasti za raziskovanje jugoslovenskega prava pred kodifikacijo.

Pravni zgodovinarji na slovanskem jugu so dosihmal prehajali preko Slovencev, misleč da je ta veja našega naroda še v davni davnnini prekinila vse, kar jo je moglo vezati z ostalimi slovanskimi elementi, padši pod jarem tujcev, zlasti pa pod vpliv Germanov. Dolenčeva studija spada med ona njegova dela, ki nas seznanjajo z gorskimi zbori in dajejo impulz za nova raziskovanja, ki nas bodo dovedla do točnih in zanesljivih zaključkov in do določnega razlaganja posameznih pravnih institucij južnih Slovanov, ki so se preživele.

Dolenc poudarja v svoji študiji zanimivo institucijo o omejitvi lastnine, tako zvano prekupno pravo (preče pravo) pri prodaji nepremičnin. Ta institucija je znana tudi balkanskim Slovanom. Normira jo srbski grajanski zakon, čigar § 670 se glasi: »Što se nepokretnih dobara tiče, kao miljkova i baština, zakon daje nekim licima pravo, da imaju prvenstvo na kupovinu. Takva lica su smesnici ili zajedničari, rodbina najbliža, koja bi pravo nasledstva u prodatim dobrima imala, koja bi po zakonu nasledila, i susedi prvi i komšije.« Bolgarski imovinski zakon ni normiral te ustanove. Toda narod uporablja to napravo v svojih zasebnopravnih odnosih, nazivajoč jo za komšijsko pravo ali pa, po turško, šefiluk. Živojin Perić (Specijalni del grajanskega prava, II. Obligacijsko pravo, str. 203, Beograd 1922) pravi, da je ta zakonska norma prišla v srbski grajanski zakonik iz običajnega prava. Vendar pa ne navaja dokazov za to svojo trditev.

Institucija, ki ni sprejeta v novo bolgarsko pravo, a živi v narodu, je na vsak način preostanek iz starine, in profesor starobolgarskega prava na zofijski univerzi, S. S. Bobčev, ki poleg ostalih svojih znanstvenih del raziskuje tudi poreklo poedinih pravnih običajev, trdi, da je ta institucija preostanek davnine, morda celo predzgodovinske

dobe južnih Slovanov (S. S. Bobčev, Istorija na staroblgarskoto pravo, str. 498, 551 in 552). Toda niti on ni navedel nikakih dokazov, da bi podkrepil to svojo tezo.

V zadnjih letih se s to institucijo bavi tudi Konstantin Terzijev. Tudi on si je prisvojil pomisel, da ta institucija kaže na kolektivistično idejo pri južnih Slovanih. Toda on zameta tezo, da je ostala iz davnine, ker je predpise o nji našel v turškem grajanskem zakoniku, ki to materijo normira v vseh njenih detajlih, posvečujoč ji več ko dvajset paragrafov. Terzijev podkrepljuje svojo trditev s činjenico, da imajo to institucijo tudi Grki, najsi tudi grški novi zakon molči o nji, in da h Grkom ni mogla priti od pisanih bizantinskih ali rimskih zakonov, ker je poznejšega porekla, skratka: Turki so jo prinesli. Vrh tega o taki instituciji ni sledu niti v enem jugoslovenskem zakonu iz starine (K. Terzijev, Šefiluk [Prečepravo kupovine], Arhiv za pravne i društvene nauke, knj. XXI. /XXXVII./, br. 1—2, XX., drugo kolo, 1930).

Po vsem tem lahko trdimo, da daje studija profesorja Dolenca podnet za nove raziskave. Ona je dragocen prispevek za pravni život južnih Slovanov. Po tem potu se bodo dale objasniti marsikake pravne institucije, katerih pravi značaj in poreklo sta še vedno temna.

Dr. Francè Goršič.

Milošević Sr. Č.: Zakonik o sudskom krivičnom postupku sa izmenama i dopunama, odlukama kasac. suda; komentarom pravnika i ustavnim naredjenjima novog ustava. Leskovac 1932. Štamparski zavod »Pokret«. Str. 377. Cena 50 Din.

To izdajo zakonika o sodnem kazenskem postopku prikažemo kot vestni posmatrači jugoslovenske pravne književnosti. Avtor se naziva sam »odvetnik, sodnik v penziji« (Niš). Knjiga ima na platnicah gori navedeni naslov, na prvi strani knjige pa drugačen, kar ni običajno. Uvod v knjigo je naslovljen »O postopku« in datiran: »oktobra 1931«. V njem prinaša avtor nekoliko zgodovine o postanku obravnavanega zakonika, opisuje njegovo obliko, meni, da bi se njegova snov lehkò razporedila na 1500 paragrafov, izvaja neke občne poglede, ali med njimi se nahajajo stavki, o katerih ne vemo, kaj bi ž njimi. N. pr. »Inače postopak regulisava sudsko postupanje i manipulisanje predmetom u cilju ostvarenja kaznenog zahteva, — sankcije, pošto ovaj zakonik spada u t. zv. leges perfectae«. Ali: »Presude izradjuje odredjeni sudija«; vsakdo bi mislil pri tem besedilu, da gre za odrejenega sodnika po §§ 216., 265. ali 476 k. p. Citati v tem uvodu niso vseskozi stvarno upravičeni; n. pr. »Sem toga postopak je dopunjen ... zak. o držav. sudu, zak. o zaštitu države, zak. o korupciji, o bezb. i poretku u držav. i drugim uredbama i sporednim zakonima« (Sic!). Na koncu tega uvoda »O postopku« stoji: »Od istog pisca štampano: 1. Zakon o starateljstvu sa komentarom; 2. Izsledjenje, ispit svedoka i isključenje (izuzeće) islednika. U rukopisu: Razne razprave, predavanja i govori«. Napoved pisčevih rokopisov na takem mestu in v taki obliki doslejšnjemu znanstvenemu svetu ni še bila poznana. Glavno delo, ki ga je v naznanjeni knjigi avtor opravil, bi označili kot izdajo poslednjeverjavnega besedila zakonika s kratkimi pojasnili, torej nekakšno izdajo po vzoru slovenskim pravnikom dobro znanih Schauerjevih izdaj iz predprevratne dobe. Novost je, da se v tekstu zakonitih določb *z različnim tiskom* nekako po-

udarja važnost izvestnih besedi. Novelirane določbe po zakonu z dne 9. oktobra 1931. so sprejete v besedilo, pa ne čisto točno; n. pr. v § 110 s. k. p. zakoniti novi odstavek ni drugi, ampak nadaljevanje prvega; dostavek v § 280 s. k. p. je kar z malo črko pripisan.

Pojasnjevalne pripombe k posameznim paragrafom so v prvi četrtini mnogoštevilne, pozneje samo redke in to samo pri nekaterih skupinah snovi; toda niso vseskozi posrečene. Kaj naj rečemo k obliki pripombe ⁷⁾ k § 1, ki pričinja tako: »I drugim zakonima n. pr. ur. o posl. redu« itd. (zakon in uredba je dvoje!) K pripombi ²⁾ pri § 2: »Po pravilu, odobrenje se ne može opozvati § 84. od 2. k. z.« (Poznamo le pravilo, izjeme prav nobene.) Tudi naravnost nepravilne so nekatere pripombe. V § 4 glavnega teksta je zaznamovana k besedam »Ako se prethodno pitanje«... pripomba ⁵⁾, ki se glasi dobesedno: »⁶⁾ to je javno pravno ili privatno pravno. Naknada štete nije prethodno (prejudicijalno) pitanje. Medjutim pitanje količine štete prejudicium je n. pr. kod krađe iz § 320 k. z. i o njemu se donosi odluka po § 4 od 1.« Menda je mislil avtor na določbo o »stvari male vrednosti« iz prejšnjega § 320 k. z., ki je pa danes več ni, a v odst. 3. § 4 s. k. p. ta pripomba nikakor ne bi spadala. Avtor zaide rad v označbo institutov z latinskimi termini, kar nam osebno ni nevšečno, ker je ta način izraževanja mnemotehnično zelo priporočljiv in koristen. Ali označba naj bi bila točna. To pa ni n. pr. v pripombi ⁹⁾ k § 1, ki pravi: »Protivno principu imutabilitete, usvojenim od drugih država, po kome je strankama zabranjeno, da u toku postupka razpolažu postavljenim kaznenim zahtevom države«. Res je, da imamo v našem š. k. p. imutabilitetno načelo uvedeno, kar pomenja po najboljših teoretičarjih le to, da nobena stranka ne more spreminjati svojih predlogov potem, ko se je sodišče umaknilo na posvet. — Ne gre, da bi se komentiralo tako (prip. ²⁾ k § 6.), da »privatni učešnik ne može po § 324 i 332 upotrebiti nikakav pravni lek ni radi svog privatno pravnog potraživanja ili troškova«, ker je pač v § 394., odst. 1 s. k. p. vendarle nekaj drugega odrejeno. Pri § 27. s. k. p. pogrešamo pripombe, da je z zakonom z dne 6. februarja 1929. pristojnost kasacijskega sodišča glede sporov v vojaških stvareh § 104 zak. o ured. r. sod. spremenjen; poslednjo določbo je namreč avtor citiral, nje poznejše izpremembe pa ne.

Ne dvomimo o dobri volji avtorjevi, da je hotel pravnikom pri razlagi s. k. p. koristiti, mislimo pa, da njegovo delo še ni popolnoma dozorelo, ampak pre nagljeno izdano. Zlasti pogrešamo vsako komentiranje tistih določb, ki so bile ustanovljene z novelo z dne 9. okt. 1932. Preuranjenost se kaže tudi po tem, da je knjiga izdana brez vsake paginacije in da margoli v njej tiskovnih napak.

Dr. Metod Dolenc.

Some Notions on the State and its International Phases by Leonidas Pitamic L. L. D. With a Foreword by James Brown Scott, L. L. D., J. U. D. Published by the School of Foreign Service Georgetown University. Washington, D. C. 1931 XI+48 str.

Poslanik Pitamic je izdal tri predavanja, ki jih je imeł v marcu 1931. na georgetownski univerzi na oddelku za zunanjo službo.

Prvo obravnava pojem države. Tu ugotavlja avtor, zakaj glede pojmovanja države še danes ni enotnosti. Ker je država juridična organizacija ljudi, sledi iz tega, da je pojem države sintetičen. V moderni znanosti pa prevladuje analitičen način raziskavanja, kar ima za posled-

dico, da se poudarja samo eden ali drugi element na škodo ostalih: to vodi do napačne ali vsaj nepopolne predstave države. Nato analizira avtor posamezne teorije, ki so osnovane na poudarjanju samo posameznih sestavin.

V drugem predavanju se bavi avtor s tremi vprašanji: z državnim ozemljem, s suverenostjo ter z razmerjem države do meddržavnega prava. Avtor prihaja po zgodovinskem pregledu teorij o suverenosti do zaključka, da so države danes samo relativno suverene, ker so podvržene meddržavnemu pravu.

Predmet tretjega predavanja je državljanstvo: razloček med državljanom in nedržavljanom, načini, kako se pridobiva državljanstvo, kako so skušale rešiti vprašanje državljanstva mirovne pogodbe in kako težko je bilo rešiti to vprašanje v Jugoslaviji, kjer pa je bilo rešeno v celoti jako posrečeno.

Avtor poudarja v uvodu, da se naslanjajo predavanja v glavnem na njegovo »Državo«, da pa so neke partije nove. James Brown Scott, ki je napisal knjigi kratek, lep uvod, predstavlja čitateljem Pitamica kot »evropskega jurista, ki je študiral pravo v njega zgodovinskem razvoju.«

K Pitamicovim globokim, pretehtanim izvajanjem bi se dalo pripomniti tole.

Pitamicu je država istovetna s pravili, ki tvorijo vrhovno juristično organizacijo. Katera so ta pravila? Po Pitamicu so to v splošnem tista pravila, ki določajo vrhovne organe. Vrhovni organi pa so tisti, ki so pooblašteni, da izdajajo zakone in specijalno, da spreminjajo ustavo. Ta vrhovna pravila torej niso vsa tista pravila, ki jih vsebujejo formalne ustave, kajti te obsegajo še mnogo drugih pravil, in imamo poleg tega države, ki nimajo formalnih ustav. Dasi bi v praksi delitev celega pozitivnega prava na vrhovne in druge norme lahko delala težave, je teoretično ta delitev možna. Problematična pa postane ta delitev vsled zahteve, ki jo stavlja avtor na te najvišje norme. Ni namreč dovolj, da determinirajo te norme vrhovne organe, te norme morajo biti tudi učinkovite, te norme se morajo izvrševati. Ko določimo torej vrhovne norme, moramo nato empirično eliminirati vse tiste, ki se ne izvršujejo, in samo ostanek učinkovitih norm tvori državo. Recimo, da bi bila ta izločitev mogoča.

Da tvorijo torej neke norme državo, morajo izpolnjevati dva pogoja: nanašati se morajo na vrhovne organe in morajo se izvrševati. Če pa sta ta dva pogoja enako važna, ne moremo za konkretno državo nikdar vnaprej reči, katere norme tvorijo to državo. Ko si da namreč kaka država ustavo, še ne vemo, ali se bodo norme, ki se nanašajo na vrhovne organe, tudi izvrševale. To bi se dalo ugotoviti mogoče šele po dolgem času potom že omenjene eliminacijske metode. Kaj naj odgovorimo do poteka tega časa na vprašanje, katere norme tvorijo to državo? Tukaj se vidi, kako težko je operirati v pravu z dvema spoznavno-teoretičnima metodama obenem: z normativno in kavzalno.

Tudi ne vem, ali pridobimo spoznavno kaj s tem, če zasidramo juridične norme na etičnih. Kajti če odgovorimo na vprašanje, zakaj se pokoravamo juridičnim normam, s tem, da to zahteva etika, moramo na to odgovoriti na vprašanje, zakaj se pokoravamo etiki? Če pa apriorno zvežemo normi tako, da vzamemo etično kot svrhu in juridično samo kot sredstvo, je to s pravnofilozofskega stališča vrednotenj sicer

lahko pravilno, s stališča pozitivnega prava pa se moramo pri tem zavedati, da pride vsled individualnih nazorov o etičnih dolžnostih vedno lahko do kolizije med etično in juridično normo, kjer bi se morala juridična norma vsled svoje podrejenosti vedno umakniti etični. Tukaj bi nikdar ne vedeli, ali bo kakšna juridična norma v konkretnem primeru veljavna ali ne. In vendar je vsaka pravilno nastala juridična norma, dokler se na pravilen način ne razveljavi, veljavna za vse primere, če norma sama ali kaka druga juridična norma ne ugotavlja izjem.

Dr. Joso Jurkovič.

Dr. šuman Janko: Zakonski propisi iz oblasti industrijske svojine. (Zakoni Kraljevine Jugoslavije, knjiga XIV.). Zagreb 1931, Jugoslovenska štampa d. d. Str. 695. Cena 160 Din.

Zbirka je razdeljena na šest delov. Prvi obsega naš zakon o zaščiti industrijske svojine s pravilnikoma o njegovem izvrševanju in o postavljanju tolmačev pri Upravi za zaščito industrijske svojine in s pravili o državnem strokovnem izpitu za uradnike Uprave. V drugem delu so natisnjeni predpisi o mednarodni zaščiti industrijske svojine, zlasti mednarodne pogodbe, katerim je pristopila in katere je sklenila naša kraljevina, v tretjem delu instrukcije za notranje poslovanje Uprave z. z. i. sv., v četrtem zakon o pobijanju nelojalne tekme, v petem zakonski propisi, ki se posredno tičejo zaščite industrijske svojine (propisi o razstreljivih, monopolih, žigosanju meril in predmetov iz dragocenih kovin, o lekarniških specialitetah itd.), v šestem delu seznam patentnih odvetnikov in inženjerjev, tolmačev itd. Dodano je izčrpno stvarno kazalo.

Brzi razvoj naše zakonodaje je vzrok, da monopolski zakoni, natisnjeni v zbirki, že ne veljajo več, nadomestil jih je novi monopolski zakon. To bi veljalo tudi za predpise obrtnih zakonov o zaščiti industrijske svojine, ako bi jih bil prireditelj sprejel v zbirko. Seveda pa je zbirka v tem pogledu sedaj nepopolna, kajti tudi novi pozneje objavljeni obrtni zakon ima nekaj določb, ki se tičejo industrijske svojine (na pr. §§ 128 in 129). Zaradi popolnosti bi bilo po mojem mnenju kazalo sprejeti tudi določbe o zaščiti imen in firm po o. d. z., kakor velja v bivšem avstrijskem pravnem področju naše kraljevine, po zakonu o imenih in po trgovinskih zakonikih.

Zbirka je urejena jako smotrenò. V zakonu o zaščiti industrijske svojine so s posebnim tiskom označene izpremembe, ki so v prvotnem zakonu iz l. 1922 nastopile zbog obširne novele iz l. 1928, prav tako je v mednarodnih pogodbah poleg besedila po haški konferenci navedeno različno besedilo po vašingtonski konferenci, kar je tem važnejše, ker še niso vse države članice pariške unije sprejele haškega besedila, tako da zanje velja prejšnje.

Poseben pomen dajejo zbirki motivi, ki so natisnjeni pri določbah novele iz l. 1928 in pri zakonu o pobijanju nelojalne tekme, dalje različni notranji razpisi Uprave z. z. i. sv. in slednjič z največjo skrbnostjo zbrana judikatura Uprave z. z. i. sv. Rešitve so dodane pojedinim zakonskim določbam, katerih se tičejo. Svedočijo nam, kako lepo in stvarno skoro neoporečno se je v kratkih desetih letih razvila praksa naše Uprave z. z. i. sv., ob enem pa, pri nekaterih določbah, da se tudi v naši razmerno malo industrializovani kraljevini kažejo isti pojavi nelojalne tekme kakor drugod. Novi zakon o pobijanju ilojalne tekme je torej

tudi pri nas izpolnil znatno vrzel in le želeli bi bilo, da ga stranke in sodišča uporabljajo kakor treba. Tu bi bilo prav potrebno, da se pravde, civilne in kazenske čim brže rešavajo in sodbe objavljajo — ne mislim one objave, ki jo predvideva zakon sam, nego objavo v strokovnih listih.

Zbirka bo izvrstno služila praktiku in znanstveniku in brez dvoma bo v doglednem času doživela drugo izdajo. Za to bi si usodil dati par nasvetov: 1. jasneje naj bi se s tiskom ali razporeditvijo ločile sodbe od drugih opomb pod besedilom zakona; 2. sodbe naj bi se ne navajale kronološki, nego v skupinah po vsebini; 3. kjer je več sodb s stvarno popolnoma isto vsebino, naj bi se vsebina natismila samo enkrat, navedle pa vse, tako bi bila stvar krajša in preglednejša; 4. sodbe, ki ne ustrezajo noveliranemu besedilu zakona, bi se mogle izpustiti, ali pa treba označiti, da niso več aktualne; 5. sam predmet je v stvareh zaščite industrijske svojine čisto jako težek, zato bi veljalo še bolj potruditi se, da se smisel rešitve izrazi čim preprosteje in umljujeje, zbirka bi s tem postala še bolj uporabljiva za nestrokovnjaka; 6. način citiranja bi se dal z uvedbo kratic znatno poenostaviti, tako bi se pridobilo precej prostora; 7. dodale naj bi se, čim izčrpnjeje, sodbe rednih sodišč v stvareh industrijske svojine v najširšem smislu besede. To zlasti v onih primerih ne bi bilo težko, kjer se sodišča obračajo Upravi z. z. i. sv. za mnenje, pa tudi v drugih primerih bi se s primernim sodelovanjem vsaj vrhovnih sodišč in Uprave brez dvoma dalo doseči.

Dasi ne gre na rovaš zbirki ali prireditelju, porabljam priliko, da opozorim na hibe, ki se opažajo v srbskohrvatskem prevodu mednarodnih pogodb. Seveda priznavam, da je prevajanje mednarodnih pogodb s tako opiljenega, točnega in jasnega jezika, kakor je francoski — samo ta prihaja tu v poštev — silno težka stvar, in priznavam tudi, da se prevodi na naš jezik dokaj dobro čitajo in da vobče tudi po smislu ustrezajo izvirniku, toda pri mednarodni pogodbi to pač še ni dovolj. Nedosledna je v prevodu zlasti terminologija: »anteriorité« je »anterioritet« in »ranije postojanje«; »dépôt« je prevedeno s »prijavo« (pravilno) pa tudi z »molba«, »deponovanje«, »registrowanje«, »depo«; »déposant« je »podnosilac«, »prijavilac«; »domicil« je »boravišče«, »stan«, »obitališče«; »surtaxe« je »povišana taksa«, »nova taksa«, »naknadna taksa« (najbolje bi bilo »dopunska«); »publier« je »izdati«, »objaviti«, »obznaniti«, »notifier«, »notification« je »saopštiti«, »dostaviti«, »notifikovati«, »saopštenje«, »dostava«, pa tudi »communiquer« je »dostaviti«; »admettre au dépôt« je »registrovati«, »obligation de dépôt« ou d' enregistrement« pa — pravilno — »obaveza prijavljivanja ili registrovanja«; »decorations« je »ordenje« in »odličja«; »distinctions honorifiques«, »časniški znaci« in »ordeni«; »taxe« je seveda »taksa«, ali »taksa« je tudi »émolument« (pristojbina); »potvrda« je »certification« in »légalisation«, »produits« so »proizvodi« in »produkti«. Dalje so posamezni izrazi prevedeni krivo ali vsaj premalo točno: »mauvaise foi« ni »zlonamerno«, »illicitement« je več nego »bespravno«, »après l' envoi de la notification« ni točno prevedeno s »po saopštenju«, »faculté« ni isto kar »pravo«, »à toute personne«, »à une personne« se pač ne bi smelo prevesti z »ličnost«, »les formulaires de demande« se ne more prevesti s »formulari u cilju traženja«, »essentielle« ni »glavna« nego »bitna«, »réfus« ni »otkaz«, »concéder« ni »prodati« nego »ustupiti«, vsak francoski »un« ali »une« se ne sme prevesti (z »jedan«), to ni samo proti duhu našega jezika, nego je lahko tudi

nevarno, kajti na več mestih bi se »jedan« moral smatrati za števnik, dasi v izvorniku ni, »prim. Madridski aranžman, čl. 8 bis; au moyem d' une déclaration« pač ni »putem jedne izjave«; »de nature à creer« pač ni »podložna da stвори«, »approprié« ni »odgovarajući«, nego »sposoban« (primeren?), »etablissement« ni »vlastništvo preduzeća« nego »podizanje preduzeća«, kakor je na drugem mestu pravilno prevedeno; »délai équitable« ni »dovoljan rok«, nego »primeren« (pravičen); »habitudes loyales et constantes du commerce« pač niso »redovne... navike«. Včasih v prevodu manjka kake besede, n. pr. v »tous les documents« ni prevedeno »tous«; »dans tous les autres pays« ni prevedeno »autres«; »sans énumération trop détaillée« ni (vsaj ne točno) prevedeno »trop«; »devra être versée en espèces« ni prevedeno »en espèces«; »auraient pu être acquis« ni prevedeno »pu«; parkrat je brez potrebe kaj dodano, na pr. »le tout sans prejudice«; ali i to s tim da se ne krnje«, »à compter depuis la date de renouvellement«: od dana podnete obnove (spremenjen smisel), »peuvent être soumises à une taxe«: »naročite« takse. Slednjič še nekaj mest, kjer v prevodu očito ni pogojen smisel izvornika: »et doit... s'appliquer à tous les droits nés en raison de la mise en vigueur du present Acte«: »i da će se... primeniti na sva prava, koja proizlaze iz konvencije od 20. marta 1883, prestopanja u život ovoga akta«, »élément distinctif de la marque« ni točno »karakterističan znak žiga«, »element« je tu »sastojak«, distinctif je ono, po čemer se žig razlikuje od drugih: »quarante exemplaires, sur papier, d'une reproduction en couleur«: četrdeset primeraka na hartiji jedne reprodukcije u boji« (kakor da bi moralo ali smelo biti vseh 40 reprodukcij na istem kosu papirja): »après déduction de 20 francs maximum«: »po odbijanju maksimum 20 franaka«; »demande... incomplète ou irréguliere«: »molba... nepotpuna i nepravilno podneta«; »taxes pour les transmissions, modification de noms, changements de domicile, rectifications nécessitées par une faute du déposant«: »takse za prenos modifikacije imena, potrebne ispravke u slučaju pogreške učinjene od strane podnosioca« (mesto: »takse za prenos, modifikacije imena, ispravke potrebne zbog pogreške prijavioca«; »30 francs pour un seule marque et 10 franc pour chacune des marques en plus«: 30 franaka od svakog žiga i 10 franaka za svaki sledeći žig«; »san pouvoir... être inquiétées ni poursuivies comme contrefacteurs«: »ne izlažući se... uznemirivanju niti optužbi kao povredioci«... (pač jako sloboden prevod!); »auraient conclus ou concluraient«: »koje bi zaključile ili će zaključiti«; nekaka tavtologija, prav; »koje bi bile ali bi zaključile«.

Primeri niso izcrpno navedeni, izpuščeni so zlasti dvomljivi, vseeno pa jih utegne biti dovolj za izraženi očitek. Tudi niso pogodbe za zaščito industrijske svojine edine mednarodne pogodbe s takimi pogreški. Dokler se način prevajanja ne izboljša, ne bo preostajalo nič drugega, kakor da vsakdo, ki objavlja prevode, opozori na pogreške, vsaj na one, ki kvarijo smisel. To bo potrebno tudi za to zbirko v drugi izdaji.

M. Škerlj.

Rus J., Kralji dinastije Svevladičev — najstarejši skupni vladarji Hrvatov in Srbov. (454—614.) Ljubljana. Založba »Luč«. 1931. Str. 208. Cena 63 Din.

Rus je poskusil v svoji knjigi predvsem iz geografskih vidikov prikazati prihod južnih Slovanov na Balkanski polotok in postanek nji-

hove državne organizacije. Pri tem se je močno približal teorijam Iv. Peiskerja¹ in Lj. Hauptmanna,² ki rišeta Slovane kot politično nesposobno maso, katera je prehajala iz ene odvisnosti v drugo. Lj. Hauptmannu so gospodujoči sloj Hrvatje, ki so došli v 7. stoletju iz Bele Hrvatske okoli Visle ter zavladali slovanskim naseljencem rimske Dalmacije. Ustavili se pa niso na Cetini, ampak se vsilili tudi v Duklji za gospodarje. Dali so politične uredbe tudi slovenski Karantaniji, kjer spominja nanje obred ustoličenja vojvod kot način predaje vladarske oblasti. Samo Srbi v Raški so si iz lastne moči osnovali državo. Rus pa je privzel še Gumpowiczevo gotsko teorijo. Podlago za državno organizacijo južnih Slovanov so ustvarili že Gotje v predсловanski dobi rimske Dalmacije. Priselili so se v 5. stoletju in tudi po odhodu kralja Teoderika v Italijo je ostal velik del naroda v deželi. Zmagoviti car Justinijan jih v 6. stoletju ni uničil, umaknili so se le v zagorski del Dalmacije, kjer so živeli pod svojimi plemenskimi poglavarji nemoteno, dokler se niso pojavili od severa Slovani. Vzpredno z napadi oboroženih slovanskih čet je šlo gibanje rojev ljudstva, ki so si iskali stalnih bivališč. To se je pospešilo proti koncu 6. stoletja, ko so se približali Avari, ki so uničili državo gotskih Hrvatov v gornjem Povoljju in podjarmili Slovane v srednjem Podonavju. Da se umaknejo avarski nadoblasti, so se doselili Slovani in drobci Hrvatov med Goti v zagorski Dalmaciji. Pri pogajanjih slovanskih prišlecev z Goti so služili kot tolmači in posredniki vislanski Hrvatje. Zato so postali privilegirani sloj. Slovani pa so priznali nadoblast gotskih kraljev ter jim sledili v boj proti Saloni, glavnemu mestu primorske Dalmacije (l. 614). Šele polagoma so se spojili Gotje, Hrvatje in Slovani v en narod, ki je obdržal hrvatsko ime.

Ako abstrahiram arheološke, filološke in geografske digresije pisca od celote, ostanejo kot edini vir njegove hipoteze o državotvorni vlogi Gotov neznatne in nejasne navedbe »libella Gothorum« letopisa popa Dukljanina. Sestavil ga je v 12. stoletju član onega barskega klera, ki se v politični borbi za obstoj dukljansko-barske nadškofije ni ustrašil potvarjati listin. Takrat so iskali historičnih reminiscenc, oživeli so tudi spomini na davno gotsko vladanje v Dalmaciji in Albaniji, o katerem so pričale še vrste mejnih gotskih utrdb.³

Idealizirano genealogijo vladarjev, ki naj bi razložila prehod iz gotške v slovansko dobo, je smatral Rus za docela zanesljivo in jo skušal zvezati za predсловansko dobo gotške vladavine z drugimi viri, zlasti z bizantinskimi pisci one dobe. Toda za bistveni del, ki zanima tudi pravnega zgodovinarja, za državotvorno delovanje Gotov ni nobenih

¹ I. Peisker, Raširenje Slaven (The Expansion of the Slavs), Starohrv. Prosvjeta I (210—251). O kritiki njegove teorije prim. K. Tymieniecki, Spoleczeństwo Słowian Lechickich, Lwów 1928 (118—122).

² Lj. Hauptmann, Prihod Hrvatov (Buličev zbornik 1924, 515—545) = Dolazak Hrvata, (Zbornik kr. Tomislava 1925, 86—127), Karantanska Hrvatska (ravnotam, 297—317), die Herkunft d. Kärntner Edlinge (Vjschr. f. Soz. u. Wgesch. XXI. 1928, 245—279), Konstantin Porfirogenit o porijeklu stanovništva Dubrovačkog zaledja (Rešetarov zbornik 1931, 17—24) i. dr.

³ M. Šufflay, Srbi i Arbanasi, Beograd 1925, 114; F. Šišić, Letopis popa Dukljanina, Beograd 1928, 137 sl.

argumentov, ki bi potrjevali zanesljivost barskega rodoslova. Pri tem nas primerjanje z rusko in bolgarsko zgodovino ne sme premotiti. Hrvatje in Srbi so že imeli svojo plemensko državno organizacijo, ko so dospeli v nova bivališča. Njih državnost pa se je razvijala dalje v isti politični šoli kakor Germanov, namreč neposredno pod vplivom Rima—Bizanca oziroma posredno pod frankovskim vplivom. Ravno ohranitev peščice romanskih mest v primorju priča, da v zagorskem delu ni bilo krepke monarhije, ampak trajno rahla plemenska organizacija, ki jo je pospeševal tudi kraški svet. Institucije jugoslovenskega plemenskega prava (župan, podžup. i. t. d.) so bile tako krepke, da so jih prevzeli in po svoje dalje oblikovali celo Romani primorske Dalmacije.⁴ V tem vidim tudi dobršen del problema kulturnozgodovinske kontinuitete, na katerega je opozoril ravno I. R. u. s.

Dr. Jože Žontar.

Professor Halle Felix: Geschlechtsleben und Strafrecht. Mit Vorwort von Sanitätsrat dr. Magnus Hirschfeld. Mohr-Verlag, G. m. b. H., Berlin, NW 7. Str. 228.

Na kratko bi označili vsebino te knjige za apoteozo boljševiskega kazenskopravnega kodeksa glede zločinstev, ki so v ozki zvezi s človeškim spolnim življenjem. Halle pobija seveda »buržuazijske metode«, zlasti kolikor izvirajo iz morale; ali v tem pogledu je njegovo pero naravnost umirjeno; rezko do strasne napadalnosti pa postaja, ko razpravlja o stališču poslancev socialno-demokratske stranke pri posvetovanju o preosnovi kazenskega zakona za Nemčijo. Metoda Hallejevih izvajanj je pregledna in poučljiva. V prvi polovici se bavi s tistimi določbami kazenskega zakonika, ki se tičejo seksualnega življenja, pa bi jih bilo treba po marksistični sociologiji kot asocijalne povsem izločiti. Za vsak delikt prinaša določbo iz starega k. z., nato iz nem.-avstrijskega osnutka za nov k. z. in pove, kakšno stališče so zastopniki strank napram njej zavzeli; nazadnje pride vedno »marksistični nauk«. V drugi polovici postopa ravno tako, toda tu obravnava samo tiste delikte, glede katerih tudi »delotvorno ljudstvo« zahteva ostre socijalne mere zoper storilce. Teh deliktov ni mnogo; samo kot curiosum naj navedemo, da zahteva Halle sankcije zoper zakonskega moža, ki svojo zakonsko ženo prisili k spolnemu činu. V zadnjih poglavjih knjige pa je še govora o kriminalni politiki proletarskih pravnikov glede kazenskopravnih pojmov iz splošnega dela kazenskega zakonika.

Težko je slediti vsem tem izvajanjem, ker nosijo pečat neobjektivnosti. Ali informativnega pomena jim ne gre odrekati. Zato smo to knjigo naznanili. Kdor se za te probleme zanima, dobi iz nje mnogo pobude — za kritiko.

Dr. Metod Dolenc.

Dr. Godina Dionis: Praktični prikaz osnovnih ustanova novog postupka u građanskim parnicima. Beograd. Geza Kohn. 1932. Str. 147. Cena 40 Din.

Beograjski odvetnik dr. Godina je izdal naznanjeno knjigo, da olajša delo pravnikom pri uporabi novega civilnega postopnika. Nika-

⁴ K. Tymieniecki, Spoleczeństwo, 17, 76, 107, 113, 122 sl., 128 sl.; H. F. Schmid, die Grundzüge u. Grundlagen der Entwicklung des kirchlichen Zehntrechts auf kroatischem Boden während des Mittelalters (šišičev zbornik 1929, 446 sl.) i. dr.

kor ne obsojamo kakor nekateri naših teoretikov priročnikov take vrste, češ da zavajajo pravnika h komoditeti, ker mu nudijo že sestavljene vzorce in ga odvajajo s tem od samostojnega mišljenja. Nasprotno, pravilna oblika tožbe in tožbenega zahtevka, ki je ni vselej tako lahko zadeti, bo trdna podlaga pravemu razvoju pravde, razvlečena, z vsemi mogočimi nebitvenostmi natrpna bo imela kaj prerado tudi podoben postopek. In če se nudi dober priročnik, ki informira zanesljivo in hitro, je takšno delo le pozdraviti.

Glavno pri takem delu so obrazci. Tudi pri Godinovem, čeprav je dodal Godina vsakemu oddelku kratek obris dotičnih zakonskih določb. Mnenja smo, da bi ta oris bolje odpadel in da naj bi spravil pisatelj vsebino teh orisov med opombe k obrazcem in jih tako pomnožil. Tak kratek oris namreč ne more biti nikdar dovolj točen (glej določbe o pristojnosti, ki popolnoma puščajo v nemar vse, ki so uzakonjene v posebnih zakonih) in utegne postati prav zbog kratkoče celo napačen (glej stavek o oficijalnem načelu str. 1., o faktorni podsodnosti, ki jo novi postopnik ne pozna več str. 14., 16., o neposrednem občevarju z vsemi inozemskimi državami str. 17., o novotah v prizivu str. 89.). Toda obrazci sami so prav srečno izbrani, jih je veliko število in ponazorujejo postopek tako na prvi stopnji kakor tudi na višjih in vse vrste postopka. Glede njih bi bilo le pripomniti, da ne zadostuje izjava postranskega intervenijenta, da ima na zmagi glavne stranke interes (str. 35.), marveč da mora navesti, zakaj mu je do te zmage. Po občni praksi tudi ni dovolj, da se pobija stroškovni izrek na splošno, češ da so stroški prenizko ali previsoko odmerjeni (str. 94.), marveč je treba vsako stroškovno postavko, ki se izpodbija, navesti posebej. Te malenkosti pa vendar niso takšne, da bi zmanjševale praktično uporabo teh obrazcev. Knjiga je kaj pripravna, da posreduje spoznavanje o oblikah pravnih spisov po novem civilnem postopniku in uvaja s tem enotnost pri vseh sodiščih. Namen, ki ga je imel s knjigo sestavitelj, se mu je torej posrečil. Zato priporočamo knjigo vsem pravnikom, ki jim bo posebno v prvi praksi dobrodošla, tudi našim. **Dr. R. Sajovic.**

Pravosuđe. Časopis za sudsku praksu. Beograd. Mesečnik. Naročnina 120 Din.

Pod tem naslovom je pričel meseca januarja izhajati pod uredništvom sodnikov Stojana Jovanovića in dr. Iva Matijevića nov pravniški časopis. Po programu urednikov je namenjen tolmačenju pravosodnih zakonov, zlasti že edinstvenih, da bi se dosegla na ta način pravilna in enaka uporaba našega zakonodavstva pri vseh sodiščih. Želi postati forum vsega našega pravištva in sleherni je povabljen, da sodeluje pri njem in izrazi svoje naziranje.

S temi programatičnimi besedami je posredno izrečeno, da je razcepčnost naših pravnikov, ki so zaposleni pri pravosodstvu, še vedno velika in da tičijo vsi že dokaj v sponah provincijalnega zakonodajstva. Ugotovitev, ki smo jo že večkrat izrazili. Da bo iz edinstvenega zakonodajstva nastalo tudi res eno sodstvo, zato je treba vzajemnega sodelovanja vseh. Praksa pa pokaže najlažje, kje je zastaviti moči in v katero smer je treba pokreniti prizadevanje, da se bo razvila enotna judikatura. Takšno delo je toliko bolj potrebno, ko nimamo še enotnega organa, ki bi odrejal pravec v tej smeri, ko še nimamo enega kasacijskega sodišča.

Treba je torej vzgojiti pravno pojmovanje, kakor pravi dr. Politeo v svojem članku.

Vsebina prvih dveh številk novega časopisa, ki leži pred nami, kaže resno prizadevanje urednikov, da stavljeno si nalogo tudi izpolnita. Polno člankov, krajše in daljše vsebine, pisanih od praktičnih pravnikov in teoretikov, se peča z najraznovrstnejšimi vprašanji, aktualnimi vsak dan na naših sodiščih. Posebno dragoceno je objavljanje in komentiranje odločb najvišjih stopenj in to glede vprašanj, ki so jih reševala bodisi enotno, bodisi različno vsa naša kasacijska sodišča. Med beležkami so prav zanimive vesti o delu na novih zakonskih načrtih. Kot priloga je časopisu pridejana zbirka razpisov in rešitev ministrstva pravde.

Zelimo novemu časopisu, da svojo misijo vztrajno vrši in da prodre v najšire pravniške kroge.

Dr. R. Sajovic.

Pravnički Vjesnik. Pregled zakonodavstva, pravosuda te domače i strane pravne literature. Mesečno dva snopiča po eno polo. Tromesečna naročnina 30 Din.

Skoro bi človek rekel, da je pri tej denarni krizi preveč pravnških časopisov, ko mu pride v roko naznanjeni. In vendar je tudi naznanjeni, ki ga izdaja od 1. marca dalje agilni zagrebški izdajateljski zavod »Themis« več kot potreben, osobito ako se izpopolni. Program novega lista kaže njegova vsebina, ki prinaša preglede našega zakonodajstva, našega pravoznanstva, sodnega in upravnega sodstva ter celo najvažnejše podatke inozemskega pravoznanstva in sodstva. Skratka: časopis hoče nuditi pravniku vire, kjer se more informirati o tekočih pravnih vprašanjih.

Kar se tiče nameravanih pregledov, pozdravljamo njih zamisel. Celo pregledi zakonodavstva so včasih, ko kar dežuje najrazličnejših zakonov, prav dobrodošli, čeprav citiranje zgolj po naslovih tvarine nikdar ne izčrpa. Kar se pa tiče pregleda domače pravne literature, je pa naše mišljenje, da so taki pregledi dobri za inozemstvo, ki mu nikdar ni do popolnosti, marveč zgolj za podatke o najvažnejših delih, za domačo rabo pa nam je potrebna popolna bibliografija. V tem pogledu vlada pri nas velika neorijentiranost, ko izdajajo knjige najrazličnejša založništva, ki se ne zavedajo svoje naloge, da bi poslala svoja izdanja na vpogled pravniškemu časopisu in o katerih zazna zato dostikrat le ozek krog pravnikov. Zbrati bi bilo treba tudi dela, priobčena v nepravniških časopisih in v različnih zbornikih. Priporočamo zato uredništvu, da preuredi pregled domače pravne literature v bibliografijo, s tem si bo steklo največjo zaslugo.

Zaradi informacij, ki jih časopis prinaša, ga priporočamo v naročilo.

Dr. R. Sajovic.

Dr. Blagojević O. Vidan: O naknadi štete, pričinjene motornim vozilima. Posebni odtisk iz spomenice za četrti Kongres pravnika Kraljevine Jugoslavije. Delo je pisčev koreferat na četrtem pravniškem kongresu v Skoplju, ki se je v posebni sekciji pečal s tem vprašanjem. Prvi del se bavi s splošnimi odškodninskimi vprašanji, posebno z ozirom na francosko literaturo ter prakso v pogledu §§ 1382—1386 cod. civ.

Preko razmotrivanja o profesionalnem riziku prihaja pisec do naziranja, da je pravni razlog za poostreno odgovornost iskati v odgovornosti za rizik. V drugem delu postavlja pisatelj svoja naziranja glede izvedbe kavzalne objektivne odgovornosti v posameznih točkah, medtem ko prinaša v tretjem delu pregled v državi veljavnega in deloma inozemskega

pravnega stanja. Pri tem se ozira na naše mednarodne vezi in konvencije, sosebno tudi na varšavsko konvencijo, održano 4. in 12. oktobra 1929, ki je reformirala odgovornost vozača pod vplivom mednarodnega prava, in končno na kratko na pravno stanje glede rečne in pomorske plovitbe, ki jo pisec subsumira istotako pod slučaje, na katere je uporabljati strožjo odgovornost. Kot pregled pravnih virov bo knjižica praktiku dobrodošla in tudi sicer dobro služila kot pripomoček za razjasnitev obravnavanih pojmov.

Dr. Stuhec Anton.

Dr. Pajnič Edoardo: La riforma e l'unificazione del diritto penale in Jugoslavia. Roma, Istituto di studi legislativi. 1931. Str. 58.

Smatramo za svojo dolžnost, da opozorimo na to studijo. Zakoni rastejo po številu in tudi na področju kazenskega prava jih ni malo. Vsak pravnik pa jih rad primerja z inozemskimi zakoni. Kdor opravlja tisto delo, da seznanja z zaporedno genezo in vsebino zakonov inozemstvo, ta si pridobi velikih zaslug za primerjevanje naše zakonodaje z drugimi vobče, zlasti pa še, če prikaže zakone v tako lepi razporedbi glavnih načel, kakor je to storil imenovani pisatelj. Rekli bi celó, da nam je žal, da ni izšlo njegovo delo tudi na našem narodnem jeziku. Bil bi pripraven učni pripomoček za splošno informacijo n. pr. slušateljev-pravnikov, pa tudi tistih starejših gospodov, ki se, recimo, bavijo pretežno s civilno ali upravno prakso, pa bi se hoteli vendar le vsaj na hitro seznaniti s splošnim značajem kazenskopravnih zakonov. Imeli bi le željo, da bi se na str. 6. omenilo, da je imel največji in neposredni vpliv na sestavo načrta za kazenski zakonik iz l. 1910 — norveški osnutek za kazenski zakonik; vsaj ga je dalo ministrstvo pravde celo prevesti na srbski jezik. Na str. 7. bi bilo treba zamenjati besedo »zločin« z »zločinstvom«, a na kraju knjige bi želeli le še citiranja vsaj glavnih stranskih zakonov s kazenskopravnimi odredbami, zlasti tistih, ki ustvarjajo unifikacijo v pravem smislu besede. Vse te želje »pro domo« pa za inozemstvo nimajo pomena. Za informacijo inozemcev je Pajničovo delo naravnost odličen pripomoček.

Dr. Metod Dolenc.

Clanki in razprave v pravniških časopisih. Arhiv za pravne i družtvene nauke. **XLI. št. 1:** Maurović I.: Duh i jezik zakona; Dolenc M.: Povračaj u predašnje stanje po našem sudskom krivičnom postupku; Vesel J.: Paušalne klevete po zakonu u štampi; Przić I.: Dvanaesta skupština Društva naroda; Jovanović A.: Reparacije. — **Arhiv, XLI. št. 2:** Aranđelović Dr.: Dokaz ispravama po novom z. o s. p. u gr. p.; Jovanović Dr.: Evolucija radničkog pitanja; Kostić L.: Pravna priroda činovničkih pitanja; Mirković Đ.: Ograničenje pomorskog naoružanja; Jovanović Al.: Privredni život u 1931; Todorović B.: Provizija u kontokorentu. — **Branic št. 1:** Perić Ž.: O običajnom pravu u našoj državi; Trifunović St.: Nekoliko reči o § 400 gr. z.; Jovanović R.: Dužnička docnja. — **Branic št. 2:** Peleš D.: Reforma bračnog prava u čehoslovačkoj; Vukčević R.: Iz Japanskog Ustava; Plakalović B.: Opozivanje i otkaz punomoćstva; Krstić V.: Pabirci iz zakona o tapijama; Stanković V.: Odgovornost dece i mladih maloletnika po krivičnom zakoniku; Trifunović St.: Pravo prestavljanja. — **Mjesečnik št. 1., 2.:** Stefanović J.: Dvodomni sistem u modernim ustavima; Ivšić M.: Biološko-sociološki solidarizem; Eisner B.: Ženevske konvencije o čeku; Žilić Fr.: Da li privatna tužba mora biti predana u zakonskom roku nadležnom sudu; Vinković Zv.: Akademija međuna-

rodnog prava. — **Policija št. 1., 2.:** Subotić D.: Liga naroda i međunarodna komisija za kazneno pravo i kaznene zavode u Bernu. Njihova saradnja; Klarić Fr.: § 166 novog krivičnog zakona; Lazić Dr.: Čl. 200 zak. o unutrašnjoj upravi; Mijušković J.: Da li se može odobriti zabrana na pokretnost opština za izvršenje njihovih obaveza, po izvršnim presudama, prema privatnim licima? Goršić Fr.: Troškovi opšteg upravnog postupka; Jakovljević A.: Obezbeđenje minimuma egzistencije zemljoradnika. — **Policija, št. 3., 4.:** Janković R.: Policijska prinuda; Urošević L.: § 166 kriv. zakona; Blagojević V.: O izvršenjima na državnoj i opštinskoj imovini; Maksimović B.: Jedno sporno pitanje o tumačenju zakonskih propisa §§ 118, 119, 129, 130 i 131 nov. kriv. p.; Subotić Iv.: Jugoslovenski kongres pravnik i kongres pravnik slaverskih država. — **Pravosuđe, št. 1.:** Jelić I.: O značaju pravosuđa; Politeo I.: Zakon i ljudi zakona; Sajovic R.: O prigovorih proti podsodnosti za sospornike; Soldatović D.: Otkaz punomoćstva; Dolenc M.: Krivičnopravna pitanja iz imunitetskog prava; Goršić Fr.: Socijalna zaštita u izvršnom postupku; Pahorukov N.: Pravna pomoć između domaćih i inostranih sudova; Blagojević V.: Izjava trasanta o isključivanju njegove odgovornosti bez ikakve je pravne vrednosti; Lazarević A.: O meničnom jemstvu ili avalu s obzirom na naš Menični zakon; Matijević I.: Primena propisa § 52 zak. o javnim beležnicima na području Vrhovnog suda u Sarajevu; Čulinović F.: Kažnjiva samopomoć. — **Pravosuđe, št. 2.:** Šilović J.: Uslovna kazna i Zakon o štampi; Munda A.: O žalitvah, ki jih je izrekel storilec zgolj napram žaljenemu; Grubić J.: Pravna narav krivokletstva iz §-a 144 kr. z.; Munišić M.: O odnosu vlasti u pripremnom sudskom krivičnom postupku; Jovanović St.: Uloga privatnog učesnika — netužioca u sudskom krivičnom postupku; Vuković M.: Pasivna menična sposobnost u međunarodnom privatnom pravu (§ 94 k. z.); Konić R.: Da li je zakonom o pobijanju pravnih dela van stečaja ukinut propis §-a 393 Grad. zak. za Kraljevinu Srbiju od 1844; Zlatanović M.: Zaštita minimuma zemljoradničkog poseda.

Razne vesti.

XLII. redna glavna skupščina društva »Pravnik« se je vršila dne 28. januarja 1931 v ljubljanski pravosodni palači. Podpredsednik dv. sv. Bežek se je v otvoritvenem govoru spominjal umrlih članov, omenjal zasluge treh umrlih častnih članov, osobito predsednika dr. M a j a r o n a, čigar zasluge v prvi vrsti za slovenski pravniški jezik je dobro podčrtal. Nato je podal društveni tajnik dr. S a j o v i c naslednje tajniško poročilo:

»Društvo »Pravnik« je bilo tudi v preteklem letu centralno društvo slovenskih pravnikov, t. j., združevalo je pod svojim praporom največje število pravnikov iz ozemlja dravske banovine ne glede na njih stan. Vendar si vzlic tej ugotovitvi ne smemo prikrivati dejstva, da veliko število naših pravnikov še vedno v našem društvu ni včlanjenih. Ako premotrivamo, da imamo dokaj članov tudi zunaj označenega ozemlja, in ako se ustavimo pri številu 413 — toliko je namreč do danes dovršilo akademikov pravniške študije ali diplomiralo na ljubljanski pravniški fakulteti, vidimo, da svoje organizacije še daleč ne moremo smatrati za

zadovoljivo izvedene. Šteli smo namreč koncem leta 1931. enega častnega člana in 692 rednih članov, torej le za 9 več od prejšnjega leta. Pristopilo je sicer društvu v letu 1931. lepo število novih članov (24), nasprotno smo zabeležili tudi nekaj (5) izstopov, dokaj članov pa nam je pobrala smrt (13). Ta je kosila zlasti med starejšim članstvom, nič manj kakor štirje društveni ustanovitelji so zapustili naše vrste: društveni načelnik in častni član dr. Danilo M a j a r o n, ki mu je kaj hitro sledil častni član Aleksander H u d o v e r n i k in bivši podpredsednik dr. Valentin K r i s p e r. Proti koncu društvene dobe pa se je poslovil od tega sveta še častni član Ivan O k r e t i č. Zasluge teh mož so zborovalcem znane, omenilo jih je predsednikovo poročilo, več ali manj se jih je spomnilo društveno glasilo o njih smrti, zato se ob teh imenih ne bom dalje mudil. Poleg njih je umrlo lansko leto še pet odvetnikov: dr. Josip V r e č k o, dr. Jože P o ž r u, Miroslav K v a s, dr. Alojzij K o k a l j in dr. Franc J e r a l a, dva sodnika Franc P o s e g a in Alojzij H o č e v a r, ter dva notarja dr. Franc H o r v a t in Kazimir B r a t k o v i č.

V namenu, da pridobi za društvo mladino in si zagotovi večje število članstva vsaj v prihodnjih letih, daje društvo brezplačno akademskim pravniškim organizacijam »Slovenski Pravnik«, vabi njih člane na svoja predavanja, naposled je prispevalo, oziroma obljubilo tudi znatne zneske za podporo tem organizacijam in za svetosavske nagrade.

V preteklem letu je naše društvo odlično sodelovalo pri izvedbi programa za IV. Kongres jugoslovenskih pravnikov v Skoplju, zlasti so se naši člani zavzeli za to, da kongres vnovič ni bil preložen. Udeležili so se pa naši člani tudi v odličnem številu kongresa samega in s tem pripomogli, da se je kongres dostojno izvršil. Podobna naloga nas čaka sedaj pri pripravah za naslednji jugoslovenski pravniški kongres, dokaj težja a zato nič manj častna pa tudi pri pripravah za I. shod pravnikov slovanskih držav v Bratislavi, glede katerega so pripravljajna dela že v teku in je tudi naše društvo poslalo primerne predloge. Za naše ožje članstvo smo priredili 17. maja 1931. majniški izlet iz Višnje gore preko Leskovca in Obolnega na Javorje in odtod v Šmartno pri Litiji. Vsem, ki so se tega izleta udeležili, bo v spominu, kako lepo je uspel v vsakem pogledu. V našem glasilu je bilo že javljeno, da je bila sprememba pravil, kakor jo je sklenila lanska glavna skupščina, potrjena.

Prehajajoč na društveno znanstveno delovanje, mi je omeniti predvsem, da je bilo v času od zadnje glavne skupščine do danes šest predavanj, vseh šest iz novega kazenskega prava. Še v lanski zimski sezoni je predaval dvakrat namestnik višjega državnega tožilca dr. A. M u n d a pod naslovom: »Nekaj pripomb k sodni praksi glede na novo kazensko pravo« (dne 26. februarja in 5. marca 1931). Letošnjo zimo je dr. M u n d a ti predavanji še izpopolnil s tremi predavanji, pri katerih se je bavil podrobneje z določbami o zaščiti časti (»Zaščita časti po novem kazenskem zakonu in sodna praksa« — 15. decembra 1931., »Dokaz resničnosti in opravičljive zmote ter sodna praksa« — 22. decembra 1931., končno »Procesualna vprašanja v stvareh žaljenja časti« — 12. januarja 1932.). Dne 5. januarja 1932. pa je predaval prorektor dr. M. D o l e n c o »Kazenskopravnih vprašanj iz našega imunitetnega prava«. Društvu je zagotovljenih v tej sezoni še par predavanj.

Kakor sem omenil v lanskem tajniškem poročilu, vravnati je bilo naše delo v dveh smereh: opazovati predvsem spremembe v naši zakono-

daji ter to razlagati, razen tega pa tudi druge probleme pravne vede ne zamarjati. Ako se ozremo poleg naših predavanj še na »Slovenski Pravniki«, smemo ugotoviti, da smo se začrtane poti tudi držali. Lanski letnik, XLV. po številu, je prinesel poleg številnih književnih poročil 21 razprav iz vseh področij pravne vede. Upam, da ne bo ugovora, če trdim, da je tudi znanstveni nivo teh razprav na isti višini kakor prejšnja leta in da dela čast našemu pravoznanstvu. Pozabiti pa pri vsem tem ne smemo, da se je navzlic nespremenjeni članarini povečal tudi obseg lista, ki prekaša z odločbami vred za 100 strani normalno določeni obseg. Ako bi si morda želeli, da bi izhajal »Slovenski Pravniki« v krajših razdobjih, potem je storjen s tem povečanjem lista prvi korak. Vse nadaljnje pa je odvisno od denarne zagotovitve, kajti prepričan sem, da ne bo preveč težko, pridobiti si potrebnega gradiva, ako bodo le na razpolago zadostna denarna sredstva.

Ko poročam o »Slovenskem Pravniku«, se moram dotakniti še druge točke, ki je postala aktualna v zadnjem času. V poročilu ljubljanske advokatske komore o njeni redni glavni skupščini z dne 24. oktobra 1931. smo čitali, da je komora sklenila, da si ustanovi lastno strokovno glasilo. V zvezi s tem so nastale razne govornice, ki so komentirale ta sklep advokatske komore in ga spremljale v zvezi z našim glasilom. Nejasnost je bila precejšnja in zato smatram za potrebno, da se stvar razčisti.

Uvodoma sem poudarjal, da so v našem društvu zbrani pravniki vseh poklicev. Že iz tega sledi, da tudi društveno glasilo »Slovenski Pravniki« ne more biti nikdar organ samo ene interesne skupine, ki je v društvu zastopana, marveč mora biti glasilo vseh. Da pa to pri mnogoštevilnosti in različnosti skupin ne gre drugače, kakor je to izraženo v § 1. naših pravil, t. j. da je smoter društvu gojiti pravne in državne vede, to je bilo jasno ustanoviteljem našega društva in tega se zavedamo tudi mi. Kar je bilo v skladu s tem programom, to je skušal »Slovenski Pravniki« vedno uresničiti in kar je služilo tej svrhi, vse je »Slovenski Pravniki« podpiral in priobčeval, najsi je bilo izraženo od te ali one strani. Zato moram najodločneje zavriniti tisto govornico, ki je raznašala, da »Slovenski Pravniki« zavrača prispevke iz odvetniških vrst. Prav isto je tudi s kritiko sodnih odločb. Nikdar se nismo branili kritike, in bi bilo to res čudno, ko goji na drugi strani naše glasilo knjižno kritiko v tolikšni meri kakor noben drug jugoslovanski pravniški list. Zahtevali smo vedno le, da bodi ta kritika po vsebini in obliki takšna, da spada v tako resen list, kakor je »Slovenski Pravniki«.

Napačno pa bi bilo misliti, da odklanjamo vsakršno pomoč. Nasprotno, mi se tudi sodelovanja z advokatsko komoro ne branimo in smo rade volje pripravljeni, iti ji pri uresničenju njenih načrtov na roko. Na zadevno vprašanje smo ji odgovorili, da z veseljem priključimo »Slovenskemu Pravniku« vsako polo, ki nam jo izroči, kakor svoječasnno »Notarski vestnik«. Mislim, da bi bil ta način najboljši, kajti ne cepil bi preveč moči, ki so obema korporacijama na razpolago in katerih tudi ni v tolikšnem izobilju, da bi jih mogli trošiti brez premisleka, obenem pa bi bila zagotovljena tudi odvetniškim težnjam tista publiciteta, ki si jo odvetniki sami žele in ki jim edino more zajamčiti tudi uspeh. Glede tega je društvu pravkar došlo obvestilo advokatske komore, da

sprejema ta predlog. Sodelovanje je torej doseženo na najširši podlagi. Naj nam prihodnje leto pokaže, da smo si zbrali pri tem pravilno pot!«

Za tem poročilom, ki je bilo sprejeto z odobravanjem, je podal blagajnik dr. Rutar blagajniško poročilo.

Izdatki v računskem letu 1931. so znašali	Din 69.982.50
dohodki, vštevtvi podporo ministrstva pravde	» 69.547.31
tako da se pokaže primanjkljaj v znesku	Din 435.19,

ki je pokrit s prebitki iz prejšnjih let.

Proračun za leto 1932. predvideva izdatkov Din 55.000, rednih dohodkov Din 42.000. Primanjkljaj bo krit s pričakovano podporo ministrstva pravde in s prebitki iz prejšnjih let.

Preglednik dr. Žirovnik je poročal, da je blagajniško stanje v redu, predlagal, da se podeli odboru absolutorij, blagajniku dr. Rutarju pa zahvala za njegovo požrtvovalno delo. Oba predloga sta bila sprejeta soglasno.

Na vprašanje je bilo pojasnjeno, da so bile Spomenice o skopljanskem kongresu poslane vsem kongresistom brezplačno. Drugi jih morejo dobiti pri dr. Lučovniku za ceno Din 25.—.

Prihodnja točka dnevnega reda so bile volitve društvenega načelnika. Dr. Grasselli je poudarjal, da si voli društvo tekom 43 let, odkar obstoji, šele četrtega predsednika. To dokazuje društveno resnobo in delavnost. Predlaga zato prorektorja dr. Metoda Dolenca, ki je že od nekdaj nadvse delaven družtenik, dolgoleten odbornik in najmarljivejši sotrudnik »Slovenskega Pravnika«. Z velikim odobravanjem je skupščina sprejela ta predlog.

Novi načelnik dr. Dolenc se je z daljšim programatičnim govorom zahvalil za izkazano zaupanje in počaščenje. Prav posebno počaščenega se čuti, ker ga je postavila skupščina za naslednika dr. Majaronu, ki je bil zvest voditelj in bo tudi v bodoče društveni vzor. Zaveda se, da prevzema nase veliko odgovornost, kajti »Pravnik« ni navadno društvo. Nepolitično je, ima častno štiridesetletno zgodovino za seboj, posebna čast pa je zanj, da je v njem zbrana še tista stara garda, ki je pred desetletji bila boj za slovenske pravice in pripravljala teren, da smo stopili kot polnovredni člani z drugimi brati v novo svobodno državo. Kot prvo društveno nalogo smatra, da podpira društvo vse, kar pomore k dobremu zakonodavstvu. Pri tem se zaveda, da so Slovenci le drobec v državi in da so zavezani na najožje sodelovanje s Srbi in Hrvati. Zato morajo gojiti kongresno idejo v najodličnejši meri, zlasti skrbeti, da se dvignejo naši kongresi na visoko stopnjo zakonodajnih posvetovalnih parlamentov. Glede našega pravniškega glasila bo naša naloga, da bo »Slovenski Pravnik« še pestrejši in večji, da bo stal vedno na braniku prava in pravice in izpopolnjeval še naprej strokovno terminologijo. S posebnim zadoščenjem je čul, da dobi glasilo prilogo »Odvetniški vestnik«, pričakuje pa, da bo zopet pričel izhajati tudi »Notarski vestnik«. Društvena predavanja bo gojiti še v večji meri, skrbeti pa tudi, da bodo predavanja združena z rednimi diskusijami. Želi najintimnejšo zvezo med pravniško fakulteto in praktičnimi pravniki: teorija brez prakse ne pomeni nič, prav tako pa tudi narobe. Končno opozarja še na češkoslovaško zamisel shoda pravnikov slovanskih držav in pravi, da

bo v Majaronovem duhu, ako podpiramo to idejo in jo pomagamo spraviti na pozitivna realna tla.

Z največjo pazljivostjo je sledila skupščina govoru in ga sprejela z vsesplošnim odobravanjem. Zatem je bil izvoljen ves dosedanji stari odbor, na izpraznjena mesta pa na novo dr. Boris Furlan, privatni docent in odvetnik, ter notar dr. Josip Krevl.

S tem je bil dnevni red izčrpan.

Kronika društva »Pravnika«. Novi društveni odbor se je konstituiral takole: načelnik: dr. Metod Dolenc, podpredsednik: dr. Rudolf Sajovic, tajnik: dr. Hinko Lučovnik, blagajnik: dr. Ignac Rutar, njegov namestnik: dr. Anton Urbanc, knjižničar: dr. Boris Furlan. — V preteklih dveh mesecih so v društvu predavali: univ. prof. Aleksander Maklecov »Okvir in kriteriji očevalnih odredb« (11. februarja), prorektor dr. Metod Dolenc »O medsebojnem križanju različnih zakonov v našem kazenskem pravu« (25. februarja), univ. prof. dr. Ludovik Böhm »Lujo Brentano« (3. marca), sodnik dr. Stojan Bajič »O kolektivni pogodbi po obrtnem zakonu« (9. marca), isti »Delovno pravo po novem obrtnem zakonu« (23. marca).

Kongres jugoslovenskih pravnikov se bo vršil še tekom leta 1932. in sicer po vsej priliki v Dubrovniku. Ker je preteklo med tretjim in zadnjim kongresom več let, je smatral stalni odbor, da bi zopetna daljša prekinitve kongresa utegnili škodovati kongresni ideji, zaradi česar je sklenil, da naj bo prihodnji kongres že letošnje leto. Tekom prihodnjih mesecev bo določil stalni odbor temata za kongres. Pravniki se pozivljejo, da stavijo v tem pogledu svoje predloge ali odboru ali posameznim pravniškim društvom.

Shod pravnikov slovanskih držav. Na svoji seji dne 31. januarja 1932 v Zagrebu je obravnaval stalni odbor kongresa jugoslovenskih pravnikov vprašanje shoda pravnikov slovanskih držav. Temu posvetovanju je prisostvoval tudi generalni tajnik dr. Ciril Bařinka iz Bratislave, ki je podal informacije o doslejšnjem delu za shod. Zanimanje za kongres je veliko, pripravljalnemu odboru je došlo nad 200 predlogov o vprašanjih, ki bi jih bilo postaviti na dnevni red. V tem pogledu je bil podan soglasen predlog, naj ne obseza dnevni red več kakor sedem ali osem predmetov, ker bi obširnejši ne bil koristen uspehu shoda. Vse delo za shod pri nas se osredotoči pri stalnem odboru in naj se temu sporočajo vse želje in predlogi. Na kongresu bo predaval vsak referent v svojem materinem jeziku, francoski jezik se bo uporabljal le, če bo potrebno. V svrhu boljše priprave pozdravlja stalni odbor idejo, da se održijo še pred shodom informativna predavanja po raznih državah o posebnih pravnih ureditvah v drugih državah — in sicer v okviru tehničnih in finančnih možnosti. Stroške bi predavateljem kriła pravniška društva, kjer bi se ta predavanja vršila. Razpravljalo se je tudi o izdaji majhnega terminološkega slovarčka slovanskih jezikov, ki ga bo izdalo tajništvo, tako da bo na razpolago že ob priliki V. jugoslovenskega pravniškega shoda v Dubrovniku. Pripravljalnemu odboru je dalo Pravniško društvo v Bratislavi za kritje prvih stroškov 10.000 Kč, nadalje na prosto razpolaganje vse svoje prostore, naprave, pisarniške pripomočke in osebe. Oficijalno se je pričelo zanimati o pripravljalnem delu tudi češkoslovaško ministrstvo za zunanje posle, došle so že prve prijave za shod. — Razmotrivalo se je tudi vprašanje o izdajanju časopisa »Mednarodni vestnik prav-

nikov slovanskih držav«, ki bo uradni organ rednih shodov. Po zamisli tajništva shoda naj bi časopis informiral pravnike slovanskih držav o mednarodnem pravnem pokretu, a pravnike neslovanskih držav o pravnem gibanju v slovanskih državah. Članki bi bili priobčevani na avtorjevem jeziku, pridani bi jim bili izvlečki v ostalih slovanskih jezikih in v francoskem jeziku. Ta misel, ako se uresniči, bo zaznamenovala prvi enotni nastop pravnikov slovanskih držav v področju mednarodnega prava. Ni potreba dokazovati, kako koristno in potrebno bi bilo kaj takega.

Avstrijski zakon zoper nezvestobo. V dobi težke gospodarske krize, ki so jo v nemali meri povzročili tudi zastopniki denarnih zavodov, morda ne bo odveč, da opozorimo na novelico k avstrijskemu kazenskem zakoniku, ki obsega tipični dejanski stan »nezvestobe«. Zanimiva je pri tem zlasti primera z našim edinstvenim kazenskim zakonikom. Mi imamo v tem pogledu odredbo § 369. k. z., ki jo pri nas, žal, veliko premalo poznamo in zato prereditko uporabljamo. Avstrijci so dodali z zakonom z dne 1. decembra 1931, št. 365 zveznega državnega lista v poglavju o goljufiji, goljufivem bankrotu in oškodovanju tujih upnikov še nov § 205c, ki se glasi v točnem prevodu: Kdor pravico, ki mu jo daje zakon, oblastveni nalog ali pravno opravilo, da razpolaga s tujo imovino ali da drugega obveže, nalašč zlorablja v koristoljubnem namenu in s tem drugega napravi imovinsko škodo, zakrivi nezvestobo. Nezvestoba postane zločinstvo, če povzročena ali nameravana škoda prekoraači 250 šilingov. Kazen za to zločinstvo je vobče ječa od 6 mesecev do enega leta, pri otežujočih okolišnih pa ječa med enim in petimi leti; ako pa prekorači škoda 2500 šilingov, je kazen težke ječe od petih do desetih let. Konec § 461. se glasi: ... dobé kakovost zločinstva, kakor tudi pri nezvestobi, kolikor ne tvori po predpisu § 205c zločinstvo. — Določbe našega § 369. so torej mnogo milejše. Avstrijci tudi nimajo predpisa, da se začne preganjati šele na predlog. Značilno pa je, da so Avstrijci posegli v borbi zoper nezvestobo z določbo, ki se kaže kot novum in vzbuja v tujem svetu veliko pozornost. V čl. III. te naredbe je rečeno, da stopi zakon v veljavnost dne 15. decembra 1931, toda u uporabljati se mora tudi na dejanja, ki so bila pred tem dnevom storjena, razen če je od storitve že pretekla zastaralna doba. Da je bila takšna odredba ad hoc potrebna, verjamemo; da pa teoretično vzbuja velike pomisleke, o tem ni da bi izgubljali besedi.

Italija odpravila poroto. Minister za justico Rocco, ki je oskrbel novo zakonodajo glede kazenskega pravosodja, se je glede lajičnega sodelovanja premislil. Z vladnim dekretom je bila šele pred kratkim od njega na novo urejena porota odpravljena. Utemeljuje se ta ukrep zlasti s tem, da italijanski porotniki niso kazali dovolj čuta za odgovornost. Ali lajični element se tudi za bodoče vendar le vzdržuje v kazenskem pravosodju. Senati, ki naj sodijo najtežje primere kaznivih dejanj, so po novi uredbi sestavljeni iz 2 poklicnih sodnikov in 5 lajikov, ki se imenujejo »assessori« (ne več »assissi«). Ali — kako se izbirajo tu lajični kazenski sodniki, to je zanimivo! Imeti morajo izvestno izobrazbo, izvestno imovino, predvsem pa morajo biti moralno neoporečne in politično brezhibne osebe. Tu se vidi jasno, da se hoče čut za odgovornost lajičnih sodnikov usmeriti na tisto pot, ki je všeč vladi. Ali ni ta najnovejši pojav izbire lajičnih kazenskih sodnikov najboljše priporočilo baš za uvedbo porote čisto-demokratskega kova?

Dr. M. D.

UNIVERSITY OF TORONTO

Faculty of Arts
Department of Economics
ECON 1004
Lecture 10
The Firm's Production Function

The firm's production function shows the relationship between the quantities of inputs used and the quantity of output produced. It is a key concept in microeconomics, particularly in the study of the firm's behavior.

There are several types of production functions, including the Cobb-Douglas function, the CES function, and the Leontief function. Each function has different properties and is used to model different types of production processes.

The Cobb-Douglas function is the most commonly used production function. It is characterized by constant returns to scale and constant elasticity of substitution. The CES function is more general and allows for varying degrees of substitutability between inputs. The Leontief function represents a production process where inputs are used in fixed proportions.

Zaostala članarina.

Društveni blagajnik je razposlal zamudnim članom položnice z označbo še dolžnih zastankov. S članarino je v zastanku 331 članov za eno leto, 45 članov za dve leti in 8 članov za tri leta. Ker gre leto h koncu, pričakujemo, da bodo vsi zamudni člani čimprej poravnali svoj društveni dolg. Opozorjamo, da bomo vse triletne zamudnike, ki do konca leta ne bodo poravnali svojih zastankov, morali črtati iz društva.

Naročnina za „Slovenski Pravniki“ znaša 60 dinarjev. Gg. naročnike prosimo, da zaostalo naročnino čimprej poravnajo; tudi uprava mora poravnati svoj dolg tiskarni. Poslužijo naj se v to priloženih položnic; kdor pošilja naročnino s pošt. ali čekov. nakaznico, naj jo naslovi na „Društvo »Pravnik« v Ljubljani“ (ne osebno na blagajnika), ker se pripisuje vsa naročnina čekovnemu računu pri poštni hranilnici. Tudi reklamacije naj se naslavljaajo tjakaj; upoštevajo se samo prvih 14 dni potem, ko je list izšel. Prav tam se dobe: Spomenica na drugi Kongres pravnika, Spomenica za III. glavnu skupštino Kongresa pravnika in letniki „Slov. Pravnika“ od l. 1909. naprej. Cena s poštnino vred za Spomenico o ljubljanskem Kongresu — 25 Din, za Spomenico o sarajevskem Kongresu 30 Din, za „Slovenski Pravniki“ letniki od 1923 do 1931 po 70 Din, ostali letniki po 36 Din. Posamezni snopiči (dvojne številke) po 12 Din.

Dr. E. Pajnič: Sreska kot kazenska sodišča po novem zakoniku o sodnem kazenskem postopanju — cena 15 Din.